

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ:
«ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΛΑΪΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΡΓΟΛΙΔΑ.
ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΔΩΝ 1981-1985 & 2004-2008**

ΣΑΒΒΑΚΗ ΧΡΥΣΑ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΚΟΚΚΟΣ ΑΛΕΞΗΣ**

**2^Η ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ
ΚΑΛΟΓΡΙΔΗ ΣΟΦΙΑ**

**ΠΑΤΡΑ
ΙΟΥΝΙΟΣ 2009**

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Εκπαίδευση Ενηλίκων» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που στάθηκαν σημαντικοί αρωγοί στην προσπάθεια αυτή.

Καταρχήν ευχαριστώ τον επιβλέποντα τη Διπλωματική Εργασία καθηγητή κ. Αλέξη Κόκκο, τον οποίο είχα την τύχη να έχω και υπεύθυνο στη θεματική ενότητα «Εκπαίδευση Ενηλίκων», την πρώτη θεματική που επέλεξα μετά την εισαγωγή μου στο ΕΑΠ, και ο οποίος σημάδεψε την εμπλοκή μου με την εκπαίδευση ενηλίκων, αφού η μεγάλη αγάπη του για το συγκεκριμένο αντικείμενο, αλλά και ο τεράστιος όγκος των γνώσεων και των εμπειριών του που με ενθουσιασμό προσφέρει στους φοιτητές του, αποτέλεσαν για μένα μια σπουδαία εμπειρία γνώσης.

Στη δύσκολη πενταετή πορεία, από την οποία δεν έλειψαν οι απογοητεύσεις, το άγχος και η κούραση είχα ευτυχώς ένα μοναδικό συνοδοιπόρο. Τον συμφοιτητή και αγαπημένο φίλο πλέον Γιώργο Τσάπαλο, τον οποίο επίσης ευχαριστώ για τη συνεχή ενθάρρυνση και στήριξή του.

Επίσης, για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας ευχαριστώ:

Την υπάλληλο της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αργολίδας και πρώην στέλεχος της ΝΕΛΕ Αργολίδας κ. Καίτη Καλαντζή για την τόσο σημαντική συνδρομή της στη συλλογή των δεδομένων της έρευνας.

Τους υπεύθυνους της Διεύθυνσης Πολιτικών και Κοινωνικών Δικαιωμάτων και Εκλογών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αργολίδας, για τη δυνατότητα πρόσβασης στα αρχεία της ΝΕΛΕ.

Τους εμπλεκόμενους με διάφορους τρόπους με τη Λαϊκή Επιμόρφωση Αργολίδας, οι οποίοι με προθυμία συμμετείχαν στην έρευνα.

Και τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στα παιδιά μου Οδυσσέα και Σωκράτη για την υπομονή, την κατανόηση και τη συμπαράστασή τους σε αυτό το μεγάλο και γεμάτο περιπέτειες ταξίδι.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	7
ABSTRACT	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	10
Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	11
Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	11
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	13
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	
Α. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ	15
1.2 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΛΑΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ	24
2.1. Η Εκπαίδευση ενηλίκων στη διεθνή πραγματικότητα	25
2.1.1. Σημαντικοί θεωρητικοί	33
2.2. Η Εκπαίδευση Ενηλίκων στην Ελληνική πραγματικότητα	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
Η ΛΑΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	49
3.1 Η εξέλιξη του θεσμού ως το 1981.	49
3.2. Η περίοδος 1981-1985	54
3.2.1. Το θεσμικό πλαίσιο της περιόδου	58
3.2.1.1. Διεύρυνση	63
3.2.1.2. Κανονισμός Λαϊκής Επιμόρφωσης	65

3.3. Η περίοδος 1986-2004	69
3.4 Η περίοδος 2004-2008	71

B. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ – ΟΡΓΑΝΩΣΗ & ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.1 Ερευνητικά ερωτήματα	74
4.2 Μέθοδος – Ερευνητικά εργαλεία	74
4.3 Συλλογή των δεδομένων	78
4.4 Εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας	79
4.5 Δυσκολίες και περιορισμοί της έρευνας	80

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	81
--	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΝΕΛΕ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	82
-------------------------------	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΤΜΗΜΑΤΑ -ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΣΗΣ.....	86
6.1 Περίοδος 1981 – 1985	86
6.1.1. Διεύρυνση	96
6.2 Περίοδος 2004-2008	98

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

(Μεμονωμένες εκδηλώσεις- Πολιτιστική δραστηριοποίηση)

7.1 Περίοδος 1981 – 1985	102
7.2 Περίοδος 2004-2008	107

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

8.1 Περίοδος 1981-1985..... **108**

8.2 Περίοδος 2004 -2008 **112**

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

ΣΥΖΗΤΗΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 115

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 123

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 127

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ I: Θεματολόγιο Τμημάτων Μάθησης περιόδου 1981-1985	61
ΠΙΝΑΚΑΣ II: Προτεινόμενο Θεματολόγιο προκατάρτισης-κατάρτισης για το 1986.	63
ΠΙΝΑΚΑΣ III: Θεματολόγιο Τμημάτων Μάθησης περιόδου 2004-2008	73
ΠΙΝΑΚΑΣ IV: Η εξέλιξη του αριθμού των τμημάτων (1981-1985)	88
ΠΙΝΑΚΑΣ V: Η εξέλιξη του αριθμού των επιμορφούμενων (1981-1985)	88
ΠΙΝΑΚΑΣ VI: Αριθμός τμημάτων μάθησης ανά έτος και θεματικό πεδίο	93
ΠΙΝΑΚΑΣ VII: Η εξέλιξη του αριθμού των τμημάτων (2004-2008)	97
ΠΙΝΑΚΑΣ VIII: Η εξέλιξη του αριθμού των επιμορφούμενων (2004-2008) ...	97
ΠΙΝΑΚΑΣ IX: Αριθμός τμημάτων κατά έτος και θεματικό πεδίο (2004-2008) ...	100
ΠΙΝΑΚΑΣ X: Ειδικότητες Επιμορφωτών ανά έτος και θεματικό πεδίο	113

ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Αυτόνομα προγράμματα – Σύνολο χώρας (2000-2008)	131
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Δομές – Σύνολο χώρας (2000-2008)	132

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

ΓΡΑΦΗΜΑ I: Η εξέλιξη του αριθμού των τμημάτων	98
ΓΡΑΦΗΜΑ II: Η εξέλιξη του αριθμού των επιμορφούμενων	98
ΓΡΑΦΗΜΑ III: Σύγκριση αριθμού τμημάτων ανά έτος.	117
ΓΡΑΦΗΜΑ IV: Σύγκριση των τάσεων υλοποίησης τμημάτων μάθησης των δύο περιόδων.....	118

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: Οργάνωση Λαϊκής Επιμόρφωσης (1981)	128
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: Διάρθρωση του τομέα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (2008)	129
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: Οργανόγραμμα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αργολίδας...	130

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας έρευνας, ήταν η μελέτη του θεσμού της Λαϊκής Επιμόρφωσης στο νομό Αργολίδας, τις περιόδους 1981-1985 και 2004-2008, όπως επίσης και η σύγκριση των ευρημάτων.

Χρησιμοποιώντας μια έρευνα αρχείου, εστίασαμε σε τρεις θεματικές περιοχές. Καταγράψαμε και συγκρίναμε στοιχεία σχετικά με τα Τμήματα Μάθησης, τις Παράλληλες Δραστηριότητες και το Ανθρώπινο Δυναμικό της ΝΕΛΕ Αργολίδας. Παράλληλα, τα ίδια θεματικά πεδία διερευνήθηκαν και μέσω συνεντεύξεων από ανθρώπους που είχαν συμμετάσχει είτε ως στελέχη είτε ως εκπαιδευτές είτε ως εκπαιδευόμενοι στις δραστηριότητες του φορέα.

Από την επεξεργασία των ευρημάτων διαπιστώθηκε ο σημαντικός ρόλος του φορέα την πρώτη περίοδο, αφού αποτέλεσε βασικό μοχλό υλοποίησης της κοινωνικής αλλαγής που πρόσβευε η πολιτική της πρώτης σοσιαλδημοκρατικής κυβέρνησης της χώρας. Από τη σύγκριση των ευρημάτων των δύο περιόδων, διαπιστώθηκε η συρρίκνωση της γεωγραφικής εμβέλειας της ΝΕΛΕ κατά τη δεύτερη περίοδο, αλλά και ένας καθοριστικός ποσοτικός και ποιοτικός περιορισμός της δραστηριότητάς της, αφού η κάθετη μείωση των τμημάτων μάθησης πραγματοποιήθηκε ταυτόχρονα με την κατάργηση ποιοτικών ενεργειών που σχετίζονταν με τα τμήματα αυτά και με την απεμπλοκή της ΝΕΛΕ από το πολιτιστικό γίγνεσθαι του νομού.

Με βάση τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση των δεδομένων, διατυπώθηκαν προτάσεις για την αξιοποίηση αυτών των συμπερασμάτων και την περαιτέρω διερεύνηση του συγκεκριμένου θέματος.

ABSTRACT

The aim of this present research was the study of the constitution of Popular Training in the prefecture of Argolida during the 1981-1985 and 2004-2008 as well as the comparison of the findings.

Using a files research, we focused on three thematic areas. We recorded and compared data in relation to the learning divisions, the parallel activities and the manpower of NELE Argolidas.

In the same way, the same thematic fields were researched and through interviews by people who had taken part either as executives or as trainers or as trainees in the activities of the agent.

From the elaboration of the findings, the significant role of the agent was ascertained during the first period, since it was a basic in order to materialize the social change which the politics of the first social-democratic government of the country professed.

By comparing the findings of both periods, the shrinking of the geographic range of NELE during the second period was ascertained, as well as a defining quantitative and qualitative limitation of its activity, since the vertical reduction of the learning division was carried out together with the abolition of qualitative acts which are related to these divisions and with the disinvolvement of NELE from the cultural scenery of the prefecture.

Based on the conclusions that resulted from the data analysis, proposals for the development of these conclusions and the further research of the specific issue.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Λαϊκή Επιμόρφωση αποτελεί για τη χώρα μας, μια από τις σημαντικότερες εκφράσεις της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Το δίκτυο της Λαϊκής Επιμόρφωσης, δηλαδή η κεντρική υπηρεσία και οι 54 Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΝΕΛΕ) αποτέλεσε, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Καραλής (2003): «το μεγαλύτερο δημόσιο δίκτυο εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα, για περισσότερο από σαράντα έτη, τόσο από άποψη όγκου της επιμορφωτικής δραστηριότητας, όσο και από την άποψη της γεωγραφικής διασποράς».

Η περίοδος 1981-1985 θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για τη Λαϊκή Επιμόρφωση. Οι αλλαγές που υλοποιούνται στη χώρα μετά τις εκλογές του Οκτώβρη του 1981 και την ανάληψη της εξουσίας για πρώτη φορά από σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση, συμπεριλαμβάνουν την ενδυνάμωση του θεσμού και θέτουν ως βασικούς του στόχους την ανάπτυξη της προσωπικότητας των πολιτών, τη συνειδητή και ενεργητική συμμετοχή τους στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι, και τη δημιουργική χρήση του ελεύθερου χρόνου.

Παράλληλα, το 1980, συντελείται η είσοδος της Ελλάδας στην ΕΟΚ, με συνεπακόλουθο τη χρηματοδότηση της ένα χρόνο αργότερα από το ΕΚΤ, το οποίο διοχέτευε εκείνη την περίοδο το μεγαλύτερο μέρος των πόρων για την εκπαίδευση ενηλίκων στη Λαϊκή Επιμόρφωση (55%) μέσω της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης (Πεσματζόγλου 1987, σ. 278)

Όπως αναφέρει ο Κόκκος (2008), την περίοδο αυτή λειτουργούν 350 Κέντρα Επιμόρφωσης σε όλη τη χώρα και παρατηρείται ραγδαία αύξηση των εκπαιδευομένων, οι οποίοι φτάνουν κατά μέσο όρο ετησίως τους 213.000, από 69.594 που ήταν το 1980. Έτσι η Λαϊκή Επιμόρφωση γίνεται «ο μακράν μεγαλύτερος τομέας της εκπαίδευσης ενηλίκων».

Από τότε ως σήμερα πολλά έχουν αλλάξει. Οι ΝΕΛΕ πέρασαν από τη ΓΓΛΕ στη ΓΓΕΕ, όπως μετονομάστηκε το 2001, (νόμος 2909 ΦΕΚ 90/2001) και σήμερα αποτελούν, μαζί με τα νομαρχιακά ΚΕΚ, δομές της Γενικής Γραμματείας Δια Βίου Μάθησης (μετονομασία της ΓΓΕΕ με το νόμο 3699 ΦΕΚ Α199/02.10.2008), και εποπτεύονται από τις κατά τόπους νομαρχίες. Πολλές από τις αρμοδιότητές της έχουν εκχωρηθεί σε άλλες δομές ή αυτόνομα προγράμματα του Ινστιτούτου Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, το οποίο ανήκει και αυτό στη ΓΓΔΒΜ.

ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Βασικός σκοπός και πρωταρχική επιδίωξη της παρούσας ερευνητικής εργασίας, είναι η μελέτη και η σύγκριση του θεσμού της Λαϊκής Επιμόρφωσης στο νομό Αργολίδας, τις περιόδους 1981-1985 και 2004-2008.

Με άξονα το βασικό σκοπό διαμορφώνονται οι επιμέρους στόχοι, οι οποίοι είναι:

- Η σε βάθος κατανόηση του θεσμού της Λαϊκής Επιμόρφωσης και της σχέσης του με το πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Η καταγραφή της ιστορικής εξέλιξης του θεσμού σε παγκόσμιο και ελληνικό επίπεδο, και των επιρροών που δέχτηκε η χώρα μας, με σκοπό την ερμηνεία του θεσμού και την κατανόηση αυτού του κοινωνικού φαινομένου.
- Η λεπτομερής καταγραφή και η σύγκριση των στοιχείων που σχετίζονται με τη λειτουργία της Λαϊκής Επιμόρφωσης στην Αργολίδα, τις περιόδους 1981-1985 και 2004-2008. Προκειμένου να οδηγηθούμε στο σωστό μεθοδολογικό σχεδιασμό για τη συλλογή στοιχείων και την εξαγωγή συμπερασμάτων, η έρευνα θα δομηθεί σε τρεις θεματικές περιοχές. Τα ερευνητικά ερωτήματα που θα αναπτυχθούν, ταυτίζονται με τις θεματικές αυτές. Πιο συγκεκριμένα:
1^η θεματική Περιοχή (Τμήματα - περιεχόμενο μάθησης)
2^η θεματική Περιοχή (Παράλληλες δραστηριότητες)
3^η θεματική Περιοχή (Ανθρώπινο δυναμικό)

Πηγές συλλογής των δεδομένων της προτεινόμενης έρευνας θα είναι τα αρχεία της Γ.Γ.Λ.Ε. και της Ν.Ε.Λ.Ε Αργολίδας. Παράλληλα, και στοχεύοντας να αντιληφθούμε ακόμη περισσότερο το πνεύμα της Λαϊκής Επιμόρφωσης και να αποκτήσει η έρευνά μας ανθρωποκεντρική διάσταση, θα αντλήσουμε πληροφορίες με τη μέθοδο των συνεντεύξεων, από άτομα που με διάφορους τρόπους (ως στελέχη, ως εκπαιδευτές ή ως εκπαιδευόμενοι) ενεπλάκησαν με το θεσμό είτε την πρώτη είτε τη δεύτερη περίοδο που μελετάμε.

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η σπουδαιότητα της μελέτης προκύπτει από τη θεωρητική της αξία και την πρακτική της χρησιμότητα και καθορίζεται από τα παρακάτω στοιχεία.

1. Δεν υπάρχουν παρόμοιες ερευνητικές μελέτες στην ελληνική βιβλιογραφία, οι οποίες να αναδεικνύουν συγκριτικά τις ομοιότητες και τις διαφορές στην εφαρμογή του θεσμού της Λαϊκής Επιμόρφωσης, σε δύο διαφορετικές χρονικές περιόδους.
2. Τα ερευνητικά αποτελέσματα που θα προκύψουν σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο λειτούργησε η Λαϊκή Επιμόρφωση στην Αργολίδα τις δύο διαφορετικές περιόδους, θα οδηγήσουν στην βαθύτερη κατανόηση του θεσμού. Η συγκριτική μελέτη των δύο περιόδων θα βοηθήσει ώστε να καταγραφούν τα λάθη και τα θετικά στοιχεία του θεσμού την πρώτη περίοδο, και να διερευνηθεί κατά πόσο αυτά λήφθηκαν υπόψη στο σχεδιασμό προγραμμάτων την τελευταία περίοδο.
3. Τα στοιχεία της παρούσας μελέτης και τα συμπεράσματα που θα εξαχθούν, θα θέσουν προβληματισμούς και θα συνδράμουν πιθανά στον επαναπροσδιορισμό εφαρμογής προγραμμάτων Λαϊκής Επιμόρφωσης και προγραμμάτων Εκπαίδευσης Ενηλίκων γενικότερα. Επίσης, θα μπορέσουν να αξιοποιηθούν από μελλοντικούς ερευνητές, όσο και από όλους εκείνους που με διάφορους τρόπους εμπλέκονται με τη Λ.Ε. και την Ε.Ε, αφού θα μπορούν να ωφεληθούν από χρήσιμα στοιχεία τα οποία θα τους βοηθήσουν στη βαθύτερη κατανόηση του θεσμού της Λαϊκής Επιμόρφωσης.

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί από την παρούσα μελέτη, θα πρέπει σε ένα πρώτο στάδιο να γίνει η θεωρητική τεκμηρίωση, η οποία θα βασιστεί στην προσεκτική και σε βάθος επισκόπηση της ελληνικής αλλά και της διεθνούς βιβλιογραφίας.

Σε ένα δεύτερο στάδιο, θα παρουσιαστούν η διαδικασία και τα αποτελέσματα της ερευνητικής εργασίας.

Η ερευνητική μελέτη είναι δομημένη σε τρία κύρια μέρη.

Στο Πρώτο μέρος (κεφάλαια 1-4) γίνεται η θεωρητική θεμελίωση της μελέτης. Στο πρώτο κεφάλαιο διερευνάται, αναλύεται και παρουσιάζεται αναλυτικά το βασικό

θέμα της μελέτης, δηλαδή ο θεσμός της Λαϊκής Επιμόρφωσης. Αναζητούνται όλοι οι δυνατοί τρόποι ορισμού και τεκμηρίωσης των σχετικών με τη μελέτη εννοιών, προκειμένου να οδηγηθούμε με ακρίβεια στο σωστό μεθοδολογικό σχεδιασμό για τη συλλογή όλων των αναγκαίων στοιχείων για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Επίσης παρατίθεται μια βιβλιογραφική επισκόπηση των ερευνών για τη Λαϊκή Επιμόρφωση

Στο δεύτερο κεφάλαιο, προσεγγίζεται το πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Παρουσιάζεται η ιστορική της πορεία σε διεθνές επίπεδο και γίνεται αναφορά σε σημαντικούς εκπροσώπους του επιστημονικού αυτού χώρου. Παρουσιάζεται επίσης η ιστορική πορεία και η λειτουργία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στον Ελλαδικό χώρο.

Στο τρίτο κεφάλαιο προσεγγίζεται και αναλύεται ο θεσμός της Λαϊκής Επιμόρφωσης στη χώρα μας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο οριοθετείται το ερευνητικό αντικείμενο και παρουσιάζεται ο τρόπος σχεδιασμού, οργάνωσης και διεξαγωγής της ερευνητικής διαδικασίας, όπως επίσης και τα προβλήματα που προέκυψαν κατά τη διεξαγωγή της.

Στο Δεύτερο μέρος (κεφάλαια 5-8) παρουσιάζονται αναλυτικά τα ευρήματα της ερευνητικής μελέτης Πιο συγκεκριμένα

Στο πέμπτο κεφάλαιο προσεγγίζεται ο νομός Αργολίδας και η τοπική ΝΕΛΕ, ενώ στα επόμενα τρία κεφάλαια απαντώνται τα ερευνητικά ερωτήματα. Έτσι αναφέρονται αντίστοιχα στα Τμήματα Μάθησης, στις Μεμονωμένες Εκδηλώσεις και στο Ανθρώπινο Δυναμικό του φορέα.

Στο Τρίτο και τελευταίο μέρος παρουσιάζεται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη μελέτη και επιχειρείται η διατύπωση προτάσεων για την αξιοποίηση των ευρημάτων της.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑεξΑΕ Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση
ΑΜΕΑ Άτομα με Ειδικές Ανάγκες
Γ.Γ.Α.Ε. Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού
Γ.Γ.ΔΒ.Μ. Γενική Γραμματεία Διαβίου Μάθησης
Γ.Γ.Ε.Ε. Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων
Γ.Γ.Λ.Ε. Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης
ΕΑΠ Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Ε.Ε. Εκπαίδευση Ενηλίκων
ΕΕΕΕ Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων
Ε.Κ.Δ.Δ.Α Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης
ΕΚΕΠΙΣ Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης
Ε.Κ.Τ. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. Ελληνικό Κέντρο Παραγωγικότητας
Ε.Ο.Κ. Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ. Ελληνικός Οργανισμός Μικρών Μεσαίων Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας
Ε.Π.Α. Εθνικό Παρατηρητήριο Απασχόλησης
Ε.Σ.Τ.Α Εθνική Σχολή Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΙΕΚ Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΚΕ.Γ.Ε. Κέντρο Γεωργικής Εκπαίδευσης
ΚΕ.Δ.ΕΚ. Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης
ΚΕΕ Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων
Κ.Ε.Κ. Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης
Κ.Ε.Λ.Ε. Κεντρική Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης
ΚΕΣΥΥ Κέντρο Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών
Κ.Λ.Ε. Κέντρο Λαϊκής Επιμόρφωσης
Κ.Π.Α. Κέντρο Προώθησης της Απασχόλησης
Κ.Π.Σ. Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
Λ.Ε. Λαϊκή Επιμόρφωση
Ν.Α. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση
Ν.Ε.Κ.Α. Νομαρχιακή Επιτροπή Καταπολέμησης του Αναλφαβητισμού

Ν.Ε.Λ.Ε. Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης
ΟΑΕΔ Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΟΣΑ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Σ.Ε.Κ. Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση
Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε. Σήμερα Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε. Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνικής
Εκπαίδευσης
ΣΕΠ Συνεργαζόμενο Εκπαιδευτικό Προσωπικό
Σ.Λ.Ε. Συμβούλιο Λαϊκής Επιμόρφωσης
Σ.Υ.Υ. Συνοδευτικές Υποστηρικτικές Υπηρεσίες
Τ.Ε.Λ.Ε. Τοπική Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης
Υ.Α. Υπουργική Απόφαση
Υ.Κ (Λ.Ε.) . Υπεύθυνος Κέντρου (Λαϊκής Επιμόρφωσης)
ΥΠΕΠΘ Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
ΦΕΚ Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
CEDEFOP European Center for the Development of Vocational Training
UNESCO United Nations Educational, Scientific and Cultural Organiz

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο

Α. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ

Η παρούσα ερευνητική εργασία, έχει ως σκοπό να μελετήσει και να συγκρίνει το θεσμό της Λαϊκής Επιμόρφωσης των περιόδων 1981-1985 και 2004-2008, στο νομό Αργολίδας. Προκειμένου να εμβαθύνουμε στο συγκεκριμένο θεσμό, θα επιχειρήσουμε μια βιβλιογραφική επισκόπηση, έτσι ώστε να προσδιορίσουμε επ' ακριβώς την έννοια της λαϊκής επιμόρφωσης, να αποσαφηνίσουμε τους όρους που συνδέονται με αυτή, να προσδιορίσουμε τη σχέση της και το ρόλο της στο ευρύτερο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, να καταγράψουμε την εξέλιξή της στο χρόνο, τόσο στη χώρα μας όσο και σε διεθνές επίπεδο, και τέλος να εντοπίσουμε τις διάφορες μορφές της.

Τόσο στη διεθνή όσο και στην ελληνική βιβλιογραφία η έννοια της Λαϊκής Επιμόρφωσης συνδέεται άρρηκτα με την Εκπαίδευση Ενηλίκων και σε πολλές περιπτώσεις οι δύο όροι ταυτίζονται. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Μακρής (1983): «Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει κανένας ενιαίος όρος, διεθνώς αναγνωρισμένος που να δηλώνει ακριβώς την εκπαιδευτική προσπάθεια με ενήλικες.....Υπάρχει λοιπόν μια σειρά από όρους όπως: Εκπαίδευση Ενηλίκων, Επιμόρφωση ενηλίκων, Λαϊκή Επιμόρφωση, Ανδραγωγική, Παιδαγωγική των ενηλίκων. Η αλήθεια πάντως είναι μία: Πίσω από όλους αυτούς τους όρους κρύβεται η ίδια ουσία και το ίδιο περιεχόμενο».

Το περιεχόμενο του όρου «Εκπαίδευση Ενηλίκων», προσδιορίζεται από τους δύο έγκυρους διεθνείς οργανισμούς, τον ΟΟΣΑ και την η UNESCO ως εξής:

Σύμφωνα με τον ορισμό που έχει δοθεί από τον **ΟΟΣΑ** το 1977 (Rogers A., 1999, σ. 55): «Η εκπαίδευση ενηλίκων αφορά οποιαδήποτε μαθησιακή δραστηριότητα ή πρόγραμμα σκόπιμα σχεδιασμένο από κάποιον εκπαιδευτικό φορέα, για να ικανοποιήσει οποιαδήποτε ανάγκη κατάρτισης ή ενδιαφέρον, που ενδέχεται να πραγματοποιηθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της ζωής ενός ανθρώπου, που έχει υπερβεί την ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και η κύρια δραστηριότητά του δεν είναι πλέον η εκπαίδευση. Η 'σφαίρα' της επομένως καλύπτει μη

επαγγελματικές, επαγγελματικές, γενικές, τυπικές και μη τυπικές σπουδές, καθώς επίσης και την εκπαίδευση που έχει συλλογικό σκοπό».

Η Unesco δίνει ένα πιο εκτενή ορισμό, τον οποίο ο Κόκκος (2005, σελ. 44) χαρακτηρίζει ως «εντελέστερο», τον θεωρεί σταθμό στην ανάπτυξη της προβληματικής για την εκπαίδευση ενηλίκων και βάση στην οποία περισσότερες από 60 χώρες διαμόρφωσαν τις εθνικές πολιτικές τους, καθώς η ευρεία χρήση του όρου δημιουργεί μια σημαντική δυναμική και σηματοδοτεί ένα ιδεώδες.

Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό (Υπ.Πολιτισμού – ΓΓΛΕ, 1989, σελ.162): η Εκπαίδευση Ενηλίκων υποδηλώνει το σύνολο των οργανωμένων εκπαιδευτικών διαδικασιών, - όποιο κι αν είναι το περιεχόμενο, το επίπεδο και η μέθοδος τους, είτε είναι επίσημες ή ανεπίσημες, είτε προεκτείνουν ή αντικαθιστούν την αρχική εκπαίδευση που έχουν λάβει τα άτομα στα σχολεία και τα πανεπιστήμια, είτε είναι σε μορφή επαγγελματικής εκμάθησης - , χάρη στις οποίες τα άτομα που θεωρούνται ως ενήλικες από την κοινωνία στην οποία ανήκουν, αναπτύσσουν τις δυνατότητές τους, εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, βελτιώνουν τις τεχνικές κι επαγγελματικές τους ικανότητες, ή τους δίνουν κάποια νέα κατεύθυνση, και κάνουν δυνατή την εξέλιξη των δυνατοτήτων και της συμπεριφοράς τους μέσα από τη διπλή προοπτική της ολοκλήρωσης του ατόμου και της συμμετοχής τους στην ισορροπημένη κι ανεξάρτητη κοινωνικο – οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη. Η Εκπαίδευση Ενηλίκων δε μπορεί να θεωρηθεί ως αυτοτελής, αλλά ως ένα υποσύνολο ενσωματωμένο σε ένα γενικό σχέδιο Διαρκούς Εκπαίδευσης.

Ο όρος Διαρκής ή Δια βίου Εκπαίδευση, σύμφωνα με το Γλωσσάριο CEDEFOP, αναφέρεται σε μια φιλοσοφική έννοια, σύμφωνα με την οποία η εκπαίδευση θεωρείται σαν μία μακροχρόνια διαδικασία που αρχίζει κατά τη γέννηση και διαρκεί καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής. Επομένως, ο όρος καλύπτει όλους τους τύπους της προσχολικής εκπαίδευσης, όλους τους τύπους της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και όλες τις μορφές της άτυπης εκπαίδευσης. Ο όρος θα μπορούσε να θεωρηθεί συνώνυμος με τον όρο συνεχιζόμενη εκπαίδευση.

Η UNESCO σε ένα σχετικό ορισμό, αναφέρει ότι η Δια Βίου Εκπαίδευση και Μάθηση «...δηλώνει ένα χωρίς όρια σχήμα, που αποβλέπει στην αναμόρφωση του υπάρχοντος εκπαιδευτικού συστήματος.... Η εκπαίδευση και η μάθηση δεν περιορίζονται στη σχολική φοίτηση, πρέπει να επεκτείνονται σε ολόκληρη τη ζωή

του ανθρώπου, να περιλαμβάνουν όλες τις δεξιότητες και όλους τους κλάδους της γνώσης, να χρησιμοποιούν όλα τα δυνατά μέσα και να δίνουν την ευκαιρία σε όλους τους ανθρώπους για πλήρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Οι εκπαιδευτικές και οι σχετικές με τη μάθηση διαδικασίες, στις οποίες τα παιδιά, οι νέοι άνθρωποι και οι ενήλικοι όλων των ηλικιών εμπλέκονται στη διάρκεια της ζωής τους σε οποιαδήποτε μορφή, πρέπει να θεωρηθούν ως σύνολο».

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η Εκπαίδευση Ενηλίκων καλύπτει ένα μέρος της Διαρκούς Εκπαίδευσης και αποτελεί ένα οριοθετημένο πεδίο, αφού προσδιορίζεται με κριτήριο την ηλικία των εκπαιδευομένων.

Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, σε αρκετές περιπτώσεις οι όροι «Εκπαίδευση Ενηλίκων» και «Λαϊκή Επιμόρφωση», χρησιμοποιούνται ως ταυτόσημοι, ενώ σε άλλες περιπτώσεις στη Λαϊκή Επιμόρφωση προσδίδονται κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, αναδεικνυοντάς την σε μια μορφή εκπαίδευσης με κοινωνικό πρόσωπο και προσανατολισμούς. Πιο συγκεκριμένα:

Ένας ορισμός του ΟΟΣΑ (Παπανδρέου, 1982) αναφέρει: «Η Λαϊκή Επιμόρφωση ή η εκπαίδευση ενηλίκων – όπως λέγεται επίσης- είναι μια διαδικασία όπου τα άτομα, που δεν παρακολουθούν το σχολείο σε μόνιμη βάση, αναλαμβάνουν συνεχή και οργανωμένη δραστηριότητα με το συνειδητό σκοπό να φέρουν αλλαγές σε πληροφόρηση, γνώση, κατανόηση, τεχνικές εκτιμήσεις και νοοτροπίες ή για να προσδιορίσουν και να επιλύσουν προσωπικά, συλλογικά, κοινοτικά ή κοινωνικά προβλήματα».

Ο ορισμός του CEDEFOP επίσης (οπ. αναφ. Καραλής, 2002) χρησιμοποιεί ως συνώνυμους τους δύο όρους:

Εκπαίδευση ενηλίκων – Λαϊκή επιμόρφωση: Κάθε μορφής οργανωμένη εκπαίδευση ενηλίκων, έξω από το σχολικό σύστημα ή σε συνδυασμό με αυτό, που έχει ως στόχο τη συμπλήρωση της παιδείας, τη διαρκή μόρφωση και την παροχή σε όλους τους πολίτες των γνώσεων εκείνων που θα τους καταστήσει ισότιμα μέλη στην ενεργό κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή του τόπου.

Ο Jarvis (2007) αντίθετα, δεν ταυτίζει τις δύο έννοιες, αλλά θεωρεί ότι η Λαϊκή Επιμόρφωση είναι μια από τις έξι ερμηνείες του όρου «Εκπαίδευση ενηλίκων». Οι άλλες πέντε ερμηνείες του ίδιου όρου είναι:

1. Ο κοινωνικός θεσμός που προσφέρει μαθησιακές ευκαιρίες σε ενήλικους.

2. Κάθε οργανωμένη και συνεχής επικοινωνία που έχει σχεδιαστεί να δώσει ευκαιρίες μάθησης σε ενήλικους.
3. Το σύνολο των οργανωμένων εκπαιδευτικών διαδικασιών στις οποίες τα άτομα που αντιμετωπίζονται ως ενήλικοι από την κοινωνία που ανήκουν αναπτύσσουν τις δυνατότητές τους, εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, βελτιώνουν τα τεχνικά και επαγγελματικά τους προσόντα ή τα στρέφουν προς νέες κατευθύνσεις και αλλάζουν στάσεις και συμπεριφορές στη βάση μιας διπλής κατεύθυνσης: α) της πλήρους προσωπικής ανάπτυξης και β) της συμμετοχής σε μια ισορροπημένη, ανεξάρτητη, κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη.
4. Ο όρος δημιουργεί την αίσθηση ότι η εκπαίδευση ενηλίκων είναι ένα δημοκρατικό κοινωνικό κίνημα.
5. Η εκπαιδευτική διαδικασία που υλοποιείται με έναν ώριμο (ενήλικο) τρόπο.

Ο Jarvis (2005) επισημαίνει επίσης ότι ο όρος «εκπαίδευση ενηλίκων» παίρνει διαφορετικό νόημα, ανάλογα με τη χώρα που τον συναντάμε. Ενώ στις ΗΠΑ περιγράφει τον κοινωνικό θεσμό που προσφέρει μαθησιακές ευκαιρίες σε ενήλικους, στη Μεγάλη Βρετανία σχεδόν ταυτίζεται με τη λαϊκή επιμόρφωση και αντικατοπτρίζει την αίσθηση ότι η εκπαίδευση είναι ένα δημοκρατικό κοινωνικό κίνημα.

Σύμφωνα με τον Εθνικό Οργανισμό Εκπαίδευσης Ενηλίκων της Αγγλίας και της Ουαλίας, σε μια συλλογική τους έκδοση (οπ. Αναφ, Καραλής 2002) η λαϊκή επιμόρφωση βασίζεται στα πραγματικά ενδιαφέροντα και τους αγώνες των απλών ανθρώπων, είναι πολιτική και κριτική απέναντι στο κοινωνικό κατεστημένο, παραπέμπει, σε προοδευτική κατεύθυνση, στην κοινωνική και πολιτική αλλαγή. Η λαϊκή επιμόρφωση αναφέρεται στον αγώνα για μια περισσότερο δίκαιη και ισότιμη κοινωνική πραγματικότητα.

Στην ίδια κατεύθυνση της σύνδεσης της λαϊκής επιμόρφωσης με τη κοινωνική αλλαγή και τις κοινωνικές συγκρούσεις κινείται και η άποψη του Foley (1998) σύμφωνα με τον οποίο, ο όρος λαϊκή επιμόρφωση αναφέρεται «σε τύπους εκπαίδευσης όπου οι άνθρωποι συμμετέχουν σε διαδικασίες κριτικής ανάλυσης, έτσι ώστε να είναι σε θέση να δράσουν συλλογικά προκειμένου να αντιμετωπίσουν ανισότητες και αδικίες. Αναφέρεται στην εκπαίδευση και τη μάθηση που

αναπτύσσουν την κοινή γνώση σε σημαντικά κοινωνικά θέματα, προεκτείνουν τη δημοκρατική συμμετοχή σε όλες τις σφαίρες της ζωής και προάγουν στόχους κοινωνικής δικαιοσύνης». Ο Foley επισημαίνει επίσης ότι η λαϊκή επιμόρφωση συνδέθηκε με τους αγώνες των λαών της Λατινικής Αμερικής τη δεκαετία του 1960.

Ο Παπαϊωάννου (1986) επίσης, συνδέει τη λαϊκή επιμόρφωση με τον κοινωνικό μετασχηματισμό και διακρίνει τρεις βασικές κατηγορίες στις οποίες μπορούμε να εντάξουμε τις θεωρίες για τη λαϊκή επιμόρφωση.

- Την προσωπικότητα του ανθρώπου, δηλαδή την ανάπτυξη των επιμέρους στοιχείων της προσωπικότητας και την πολιτιστική, μορφωτική και δημιουργική ενασχόληση στον ελεύθερο χρόνο.

- Την οικονομία και την αγορά, δηλαδή την ετοιμότητα και την ανταπόκριση των κοινωνικών υποκειμένων στις αλλαγές που συμβαίνουν στο οικονομικό πεδίο και ειδικότερα στον επαγγελματικό τομέα.

- Τον κριτικό προσανατολισμό, δηλαδή τη συνειδητοποίηση από μέρους των εκπαιδευομένων των προσδιοριστικών παραγόντων της κοινωνικής τους θέσης και τη συνακόλουθη κριτική και συνειδητή τους αντιπαράθεση με τους παράγοντες αυτούς.

Στην Ελλάδα, όπως επισημαίνει ο Βεργίδης (1989), με τον όρο «Λαϊκή Επιμόρφωση» έχει καθιερωθεί να εννοούμε τον αντίστοιχο θεσμό και πιο συγκεκριμένα την αρμόδια δημόσια υπηρεσία. Η ανυπαρξία μορφωτικών κινημάτων στη χώρα μας και ο όγκος των δραστηριοτήτων της Υπηρεσίας Λαϊκής Επιμόρφωσης – σε σχέση με άλλους επίσης δημόσιους επιμορφωτικούς φορείς που απευθύνονται στα λαϊκά στρώματα – είχαν ως αποτέλεσμα την εκ των πραγμάτων ταύτιση της έννοιας «Λαϊκή Επιμόρφωση» με την αντίστοιχη δημόσια υπηρεσία.

Σύμφωνα πάντως με τον Κανονισμό Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΦΕΚ 794/τ.Β/31-12-1985), η Λαϊκή Επιμόρφωση ορίζεται ως η κάθε μορφής οργανωμένη εκπαίδευση έξω από το σχολικό σύστημα, με σκοπό την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του καθένα ανεξάρτητα από εκπαιδευτικό επίπεδο, ηλικία και φύλο καθώς και την ενεργητική συμμετοχή του στην κοινωνική οικονομική και πολιτιστική ζωή του τόπου.

1.2. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΛΑΪΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ

Ο Jarvis (2005) μιλώντας για τη λαϊκή επιμόρφωση, επισημαίνει ότι παρόλο που παραλήφθηκε από τον ορισμό της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και περιθωριοποιήθηκε ως συνέπεια της παγκοσμιοποίησης, συνεχίζει να αποτελεί ένα σημαντικό δίδαγμα για να μας θυμίζει ότι η κοινωνία μας σήμερα χρειάζεται να ανακαλύψει πάλι τα ανθρωπιστικά ιδεώδη της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Έχοντας λοιπόν αυτό το ρόλο, η Λαϊκή Επιμόρφωση αποτέλεσε πεδίο έρευνας και μελέτης ελλήνων ερευνητών, κυρίως μετά το 1980, περίοδος κατά την οποία παρατηρείται και η μεγαλύτερη ανάπτυξη του θεσμού. Στην ενότητα αυτή θα επιχειρήσουμε μια επισκόπηση των ερευνών αυτών, οι οποίες συνέβαλαν στην καταγραφή και στην ανάλυση των παραγόντων ανάπτυξης του θεσμού, και συνδέονται άμεσα με το αντικείμενο της παρούσας έρευνας.

Η πρώτη (με χρονολογική σειρά δημοσίευσης) δημοσιεύτηκε το 1984 από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. και τη Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, με τίτλο «Η Λαϊκή Επιμόρφωση στην Ελλάδα.. Αξιολόγηση των επιμορφωτικών δραστηριοτήτων». Η μελέτη αυτή εκπονήθηκε με τη συνεργασία του ΥΠ.Ε.Π.Θ. και του Πανεπιστημιακού Κέντρου Οικονομίας της Διαρκούς Εκπαίδευσης (C.U.E.E.P.) του Πανεπιστημίου της Λίλλης, με ευθύνη των ερευνητών Πολ Ντεμουντέρ, Τζέλας Βαρνάβα-Σκούρα και Δημήτρη Βεργίδη.

Η συγκεκριμένη μελέτη έγινε με αφορμή την αποδοχή αίτησης της Ελλάδας για χρηματοδότηση, από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και τη συνεπακόλουθη πρόταση του ΕΚΤ για αξιολόγηση των δραστηριοτήτων της Λαϊκής Επιμόρφωσης στη χώρα μας.

Τα ερωτήματα έπρεπε να απαντηθούν με τη συγκεκριμένη αξιολόγηση ήταν τα εξής:

1. Κατά πόσο τα επιμορφωτικά μαθήματα ανταποκρίνονταν στα κριτήρια επιχορήγησης του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου;
2. Ποιες είναι οι βασικές αλλαγές που έγιναν στο πρόγραμμα το 1982;
3. Πέτυχε το πρόγραμμα του 1982 τους στόχους του;
4. Το πρόγραμμα της Λαϊκής Επιμόρφωσης, εξασφαλίζει έτσι όπως εφαρμόζεται την παροχή επαγγελματικής κατάρτισης ή μιας επαγγελματικής

προκατάρτισης που επιτρέπει την πρόσβαση στην τεχνική κατάρτιση ή την ενεργό συμμετοχή στην τοπική ανάπτυξη;

5. Ποια θα είναι η εξέλιξη του προγράμματος της Λαϊκής Επιμόρφωσης; Θα ενταχθεί ακόμη περισσότερο στη γενική αναπτυξιακή πολιτική;

Η αξιολόγηση έγινε με κατάρτιση ανοιχτού ερωτηματολογίου και επισκέψεις στα κέντρα επιμόρφωσης, και μετά την ολοκλήρωσή της οι ερευνητές κατέληξαν στις εξής προτάσεις:

1. Δημιουργία ενός αρθρωτού και ευέλικτου επιμορφωτικού συστήματος.
2. Πειραματική εφαρμογή του συστήματος πριν από τη γενίκευσή του.
3. Εισαγωγή της «κοινωνικής διάστασης» σε όλα τα τμήματα μάθησης.
4. Δημιουργία κινητών μονάδων επιμόρφωσης.
5. Δημιουργία φορέα για την επιμόρφωση των επιμορφωτών.
6. Δημιουργία περιφερειακών αρχείων για τα κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα.
7. Δημιουργία ενός συστήματος τεκμηρίωσης για την αξιολόγηση των επιμορφωτικών δραστηριοτήτων.
8. Έκδοση ενός δελτίου ή εφημερίδας της Λαϊκής Επιμόρφωσης.
9. Αναγκαία υποδομή και επεξεργασία προγραμμάτων ολοκληρωμένης τοπικής ανάπτυξης.
10. Δημιουργία μιας μόνιμης ομάδας διαμορφωτικής αξιολόγησης.

Η πέμπτη πρόταση της παραπάνω αξιολόγησης έγινε αντικείμενο έρευνας από το Α. Κόκκο, με τίτλο «Μελέτη για τη σύσταση Σχολής Στελεχών Λαϊκής Επιμόρφωσης», και δημοσιεύτηκε το 1987.

Το πρώτο μέρος της μελέτης αφιερώνεται στη συγκέντρωση και αξιολόγηση των διαθέσιμων δεδομένων της δεκαετίας 1976-1986, και ιδιαίτερα στα τέσσερα τελευταία έτη της περιόδου αυτής, που αφορούν:

1. Τον αριθμό των τμημάτων μάθησης και των επιμορφωνομένων.
2. Τα ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους.
3. Το είδος των τμημάτων μάθησης
4. Τον αριθμό και τα χαρακτηριστικά των Επιμορφωτών.
5. Το χρόνο προϋπηρεσίας των Επιμορφωτών στη Λαϊκή Επιμόρφωση.
6. Τη στάση των Επιμορφωτών απέναντι στην ίδια την Επιμόρφωση.

Στις προτάσεις που ολοκληρώνουν το πρώτο μέρος ο Α. Κόκκος επισημαίνει (Κόκκος, 1987: 44-50) ότι ο σχεδιασμός της Επιμόρφωσης των Επιμορφωτών προϋποθέτει τον προσδιορισμό του αριθμού και του είδους των Τμημάτων που θα πρέπει να υλοποιούνται κάθε χρόνο σε κάθε νομό, και τον προσδιορισμό του αριθμού και των προσόντων των Επιμορφωτών που χρειάζονται για την υλοποίηση αυτών των τμημάτων. Προτείνει επίσης τη θέσπιση κινήτρων συμμετοχής στις δραστηριότητες της Σχολής Στελεχών Λαϊκής Επιμόρφωσης (Σ.Σ.Λ.Ε.) και τη θέσπιση μέτρων επαγγελματικής αξιοποίησης των επιμορφωτών που θα φοιτούν στη συγκεκριμένη Σχολή.

Το δεύτερο μέρος της μελέτης αναφέρεται αναλυτικά - με θεωρητική προσέγγιση, παραδείγματα και προτάσεις - στα εξής θέματα:

1. Ο χρόνος και το περιεχόμενο των σπουδών στη Σ.Σ.Λ.Ε.
2. Οι διδακτικές μέθοδοι και τα διδακτικά μέσα.
3. Το διδακτικό προσωπικό.
4. Η νομική μορφή και τα όργανα της Σχολής.

Μία ακόμη μελέτη για τη Λαϊκή Επιμόρφωση είναι η διδακτορική διατριβή του Δ. Βεργίδη, με θέμα: «Ο ρόλος της Λαϊκής Επιμόρφωσης στην Ελλάδα και η συμβολή της στην αντιμετώπιση της υποεκπαίδευσης», υπό την επίβλεψη του καθηγητή Paul Demunter.

Ο Βεργίδης, εστιάζοντας στην περίοδο 1982-1986, υποστηρίζει (όπ. αναφ. Καραλής 2002) ότι «η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, όσον αφορά την αντιμετώπιση της υποεκπαίδευσης ουσιαστικά περιορίστηκε στην προσπάθεια οργάνωσης του προγράμματος αλφαριθμητισμού και βασικής παιδείας. Η συμβολή της στην κοινωνική κατάρτιση και στην αντιμετώπιση της αποειδίκευσης των εργαζομένων, καθώς και στην τοπική πολιτιστική ανάπτυξη παρέμεινε ασήμαντη». Παρόλ' αυτά ο ίδιος επισημαίνει ότι «η ρευστότητα και οι αλληπάλληλες αλλαγές της δομής και του τρόπου λειτουργίας της Λαϊκής Επιμόρφωσης δεν επιτρέπουν την εξαγωγή οριστικών συμπερασμάτων για το ρόλο και την εξέλιξή της».

Διδακτορική διατριβή είναι και η μελέτη που πραγματοποίησε ο Θ. Καραλής το 2002 με τίτλο: «Η εξέλιξη του Δικτύου της Λαϊκής Επιμόρφωσης κατά την περίοδο 1989-1999». Αντικείμενο της μελέτης αποτελεί «η διερεύνηση της εκπαιδευτικής πολιτικής στο χώρο της Λ.Ε. και ειδικότερα της φυσιογνωμίας και της

δραστηριότητας του δικτύου της Λ.Ε., υπό το πρίσμα των εξελίξεων στο πολιτικό, κοινωνικό και άμεσο εκπαιδευτικό περιβάλλον της, κατά την περίοδο 1989 – 1999». Τα δεδομένα που προκύπτουν από την έρευνα, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι της συγκεκριμένης περιόδου περιορίζεται η εμβέλεια του Δικτύου της Λ.Ε., επειδή η παραδοσιακή δραστηριότητά του κινείται σε χαμηλά επίπεδα, έχουν καταργηθεί τα ΣΛΕ και ταυτόχρονα οι προϋπολογισμοί μειώνονται διαρκώς. Έτσι η δραστηριότητα του φορέα εντοπίζεται κυρίως στην επαγγελματική κατάρτιση.

Μια ακόμη έρευνα για τη Λαϊκή Επιμόρφωση πραγματοποιήθηκε από την Ευ. Ματζούνη, στα πλαίσια της διπλωματικής της εργασίας, για το μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Εκπαίδευση Ενηλίκων» του Ε.Α.Π. Η συγκεκριμένη μελέτη, με τίτλο: «Η Εκπαίδευση Ενηλίκων στο νομό Αχαΐας. Η περίπτωση της Ν.Ε.Λ.Ε. Αχαΐας, την περίοδο 1989 – 2005», πραγματοποιήθηκε το 2006. Ο σκοπός της έρευνας είναι η αποτύπωση της δραστηριότητας του φορέα (Ν.Ε.Λ.Ε. Αχαΐας και Νομαρχιακού ΚΕΚ Αχαΐας – ΝΕΛΕ) για τη χρονική περίοδο 1989 – 2005, ο προσανατολισμός του φορέα στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων και η αξιοποίηση των ενεργητικών εκπαιδευτικών τεχνικών της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στα πλαίσια της εκπαιδευτικής πρακτικής του φορέα, σε επίπεδο σχεδιασμού και εφαρμογής.

Η μελέτη που πραγματοποιήθηκε με έρευνα αρχείου και συνεντεύξεις, καταλήγει σε προτάσεις για την περαιτέρω διερεύνηση επιμέρους δραστηριοτήτων του φορέα. Συγκεκριμένα προτείνονται προγράμματα που αφορούν στις ειδικές κοινωνικές ομάδες, κυρίως τα προγράμματα τσιγγάνων, παλιννοστούντων και φυλακισμένων. Επίσης προτείνεται η διερεύνηση του συστήματος προώθησης των εκπαιδευόμενων και άλλων ωφελουμένων στην αγορά εργασίας, καθώς ο φορέας έχει αναπτύξει προγράμματα μακράς διάρκειας για την απασχόληση, έχει πολύ καλή γνώση της τοπικής αγοράς εργασίας και διαθέτει ευρύ δίκτυο επικοινωνίας και συνεργασίας με φορείς απασχόλησης και επιχειρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Όπως προκύπτει από όσα αναφέρθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο, η Λαϊκή επιμόρφωση, συνδέεται άρρηκτα με την Εκπαίδευση Ενηλίκων. Είτε οι δύο όροι χρησιμοποιούνται ως ταυτόσημοι είτε η Λαϊκή Επιμόρφωση γίνεται αντιληπτή ως μια έκφραση της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, είναι προφανές ότι για να κατανοήσουμε το πεδίο της Λ.Ε και ειδικότερα το θεσμό αυτό στην ελληνική πραγματικότητα, θα πρέπει πρώτα να αναλύσουμε και να ερμηνεύσουμε το πεδίο της Ε.Ε, τόσο σε διεθνές όσο και σε τοπικό επίπεδο.

Η Εκπαίδευση Ενηλίκων, είναι μια διαδικασία άμεσα συνδεδεμένη με τις συνθήκες της ευρύτερης κοινωνίας, και με βάση αυτές τις συνθήκες διαφοροποιούνται οι σκοποί, οι στόχοι, η μορφή και το περιεχόμενο των προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων και διαμορφώνονται ανάλογες στρατηγικές δράσεις.

Σε κάποιες περιπτώσεις επιχειρείται, η εκπαίδευση ενηλίκων να γίνει εργαλείο ρύθμισης και άμβλυνσης των προβλημάτων που δημιουργούν οι αλλαγές στην αγορά εργασίας. Προσανατολίζεται, λοιπόν, στην κάλυψη αναγκών για νέες ειδικότητες και δεξιότητες που δημιουργούνται λόγω της εισδοχής των νέων τεχνολογιών.

Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις, προσανατολίζεται στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, στην ανάγκη δηλαδή για κοινωνική ένταξη μεγάλων κατηγοριών πληθυσμού που περιθωριοποιούνται εξαιτίας κάποιων χαρακτηριστικών τους. Υπάρχουν τέλος, και κάποιες περιπτώσεις που η εκπαίδευση ενηλίκων εξυπηρετεί μια πολιτική χειραγώγησης και προσανατολισμού προς συγκεκριμένους ιδεολογικούς άξονες, κυρίως σε περιόδους πολέμων και δικτατορικών καθεστώτων.(Κόκκος, 2002, σ.33).

Με βάση τους σκοπούς και τους στόχους που καλείται κάθε φορά να καλύψει η εκπαίδευση ενηλίκων, διαμορφώνονται και οι κατηγορίες προγραμμάτων που προσφέρονται. Σύμφωνα με τον Rogers (1999) οι κατηγορίες αυτές είναι:

- Προγράμματα που οδηγούν στην απόκτηση τίτλων σπουδών
- Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης που δεν οδηγούν σε τυπικούς τίτλους
- Προγράμματα που οδηγούν στην απόκτηση βασικών γνώσεων

- Προγράμματα με στόχο την προσωπική ανάπτυξη
- Προγράμματα με στόχο την κοινωνική ανάπτυξη.

Η ποικιλία των μορφών των προσφερόμενων προγραμμάτων και η πολυδιάστατη ανάπτυξη της εκπαίδευσης ενηλίκων τα τελευταία χρόνια, αποδίδεται από τον Κόκκο (2002), στις ανάγκες που βαθμιαία προέκυψαν στα δύο βασικά επίπεδα της κάθε κοινωνίας: το οικονομικό – τεχνολογικό και το κοινωνικό – πολιτισμικό.

2.1. Η Εκπαίδευση ενηλίκων στη διεθνή πραγματικότητα¹

Στην Ευρώπη και στην Αμερική, η εκπαίδευση ενηλίκων γνωρίζει ιδιαίτερη άνθηση στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, τα θεμέλια όμως έχουν τεθεί πολλά χρόνια νωρίτερα.

Η Ένδοξη Επανάσταση το 1688 στην Αγγλία σηματοδοτεί την αρχή του τέλους για την απόλυτη μοναρχία στην Ευρώπη. Στα τέλη του 17ου αιώνα εκδίδονται τα πρώτα γραπτά του Διαφωτισμού, ο οποίος πρέσβευε τον ορθολογισμό και την πίστη στην πρόοδο, αξιώνοντας αλλαγές σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης δράσης, στους πολιτικοκοινωνικούς θεσμούς, την οικονομία, την εκπαίδευση και τη θρησκεία. Στα πλαίσια αυτά, και ενώ η εκπαίδευση ως τότε απευθυνόταν μόνο στα παιδιά, διαφαίνεται από πολλούς η ανάγκη να διαδώσουν τη γνώση και στους ενήλικες. Δημιουργούνται έτσι, σε όλη την Ευρώπη και την Αμερική, σύλλογοι γνώσεων κάθε είδους. Φιλολογικοί, φιλοσοφικοί και μουσικοί σύλλογοι, σύλλογοι δημόσιων συζητήσεων, αρχαιοδιφών κλπ (Jarvis 2007).

Οι ιδέες του Διαφωτισμού οδήγησαν το 1789 στη Γαλλική Επανάσταση, η οποία κατήργησε την απόλυτη μοναρχία στη Γαλλία, ενέπνευσε τους άλλους λαούς της Ευρώπης να παλέψουν ενάντια στην εκμετάλλευση και αποτέλεσε το έναυσμα για τον ξεσηκωμό στην Ιταλία, την Ισπανία και την Ελλάδα.

¹ Μεγάλο μέρος των στοιχείων για την ενότητα αυτή έχουν ληφθεί από το βιβλίο «**Λαϊκή επιμόρφωση και αναλφαβητισμός στην Ελλάδα**» του Στέφανου Κωλέττα, εκδόσεις Ορόσημο, Αθήνα 1980.

Και ενώ η Ελλάδα βρίσκεται υπό την επήρεια μια μακροχρόνιας σκλαβιάς, μιας επανάστασης και πολλών προσπαθειών στήριξης του νεοσύστατο κράτους, στην υπόλοιπη Ευρώπη έχουν ξεκινήσει τα πρώτα δειλά βήματα της Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Στη Γαλλία, η αρχή γίνεται γύρω στα 1866. Την περίοδο αυτή οργανώνονται βραδινά μαθήματα λαϊκής διδασκαλίας, από εταιρίες ή άλλους φορείς, και μαθήματα σε στρατιώτες, με σκοπό την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού. Η συνέχεια δόθηκε από το επίσημο κράτος το 1918 και το 1919 με δύο νόμους, οι οποίοι όριζαν την οργάνωση αγροτικής μετασχολικής διδασκαλίας και βιομηχανικών μαθημάτων. Ταυτόχρονα οργανώνονται προσπάθειες, με διάφορες παροχές και εκδηλώσεις, έτσι ώστε, να αναπτυχθεί στους νέους η αγάπη για τη μουσική και το διάβασμα.

Στη Δανία οι προσπάθειες ξεκινούν γύρω στο 1864, όταν ιδρύεται το ανώτατο λαϊκό σχολείο, στο οποίο φοιτούν άτομα από 18 ετών και πάνω παρακολουθώντας κύκλους σπουδών με διάφορα θέματα.

Την ίδια περίοδο, στη Μεγάλη Βρετανία την επιμόρφωση των ενηλίκων είχαν αναλάβει τα Πανεπιστήμια, τα οποία οργάνωναν διαλέξεις που απευθύνονταν στο ευρύ κοινό, ενώ στην Ουαλία καταγράφεται με παρόμοιο τρόπο μια προσπάθεια άμβλυνσης των διαφορών ανάμεσα στην τάξη των μορφωμένων πολιτών και αυτής των εργατών.

Στη Γερμανία η Εκπαίδευση Ενηλίκων, προσανατολίζεται προς την επαγγελματική μετασχολική εκπαίδευση, ενώ στο Βέλγιο λειτουργεί το ανώτατο εργατικό σχολείο, με σκοπό την προετοιμασία των μελλοντικών αρχηγών συνδικαλιστικών οργανώσεων και σωματείων.

Στις Σκανδιναβικές χώρες λειτουργούν ιδρύματα λαϊκής αγωγής, και στην Αμερική το 1826 ιδρύεται το forum για την επικοινωνία, συζήτηση, ανταλλαγή απόψεων και τελικά την επιμόρφωση των εργατών και των αγροτών.

Παρά τις σημαντικές αυτές διεθνείς εξελίξεις και τις τεράστιες πνευματικές αλλαγές, η εκπαίδευση ενηλίκων δεν καταφέρνει να γίνει απολύτως αποδεκτή στη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα. (Jarvis 2007). Υπάρχει βέβαια ένα κίνημα της εκπαίδευσης ενηλίκων προερχόμενο από τις ιδέες του διαφωτισμού, το οποίο όμως μόνο στις αρχές του 20^{ου} αιώνα καταφέρνει να εδραιωθεί διεθνώς, όταν συνδέθηκε με τα λαϊκά

κινήματα στην Ευρώπη και την Αμερική και είχε ως στόχο τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

Την περίοδο αυτή, με την άνοδο του εργατικού κινήματος αρχίζουν να αναπτύσσονται τα πρώτα μορφωτικά κινήματα και αναγνωρίζονται οι αξίες της εκπαίδευσης και της ποιότητας ζωής. Τις επόμενες δεκαετίες, μέχρι το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου, οι αξίες αυτές προωθούνται και αρχίζουν να θεωρούνται πλέον βασικά δικαιώματα του ανθρώπου. Η εκπαίδευση ενηλίκων προσπαθεί να καθορίσει τη φυσιογνωμία της, τα σημεία αναφοράς της και κάνει τα πρώτα βήματα για τη θεσμοθέτησή της .

Παράλληλα, η ανάπτυξη της βιομηχανίας και της τεχνολογίας και ο συνεπακόλουθος καπιταλισμός ανέτρεψαν τις παραδοσιακές εργασιακές σχέσεις, διέλυσαν τις συντεχνίες και δημιούργησαν τεράστιες ανάγκες για ειδικευμένο εργατικό δυναμικό.

Έτσι, τη δεκαετία του '60 η εκπαίδευση ενηλίκων αποκτά καινούριες διαστάσεις. Στις χώρες του Τρίτου Κόσμου αναπτύσσονται μεγάλα κινήματα κατά του Αναλφαβητισμού ενώ την ίδια εποχή στις αναπτυγμένες χώρες και κυρίως στην Ευρώπη η εκπαίδευση ενηλίκων παίρνει τη μορφή της επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης. (Αυτή η τάση, σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, γίνεται βασική στρατηγική στην δεκαετία του '80, λόγω της οικονομικής κρίσης).

Το 1970, η ίδρυση του Βρετανικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, συμβολίζει κατά τον Jarvis (2007), ότι τα ιδεώδη της εκπαίδευσης ενηλίκων είχαν αρχίσει να γίνονται αντιληπτά, και ότι αναγνωριζόταν επιτέλους η αξία της.

Μια αξία με διαφορετικούς προσανατολισμούς για κάθε χώρα, ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξής της και τις κοινωνικές δομές της. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Φουρρέ (1966), « Η εκπαίδευση ενηλίκων είναι ευρύτατη παγκόσμια κίνηση που παρουσιάζεται με ποικίλες μορφές ανάλογα με τις ανάγκες των χωρών όπου εφαρμόζεται. Στις χώρες π.χ. με υψηλό ποσοστό αναλφαβητισμού προσανατολίζεται κυρίως προς την καταπολέμησή του. Στην Ευρώπη αναφέρεται κατά κύριο λόγο στην οργάνωση της ψυχαγωγίας και την επαγγελματική βελτίωση».

Στις 26 Νοεμβρίου 1976, στο Ναϊρόμπι, η Γενική Συνέλευση της UNESCO, στην οποία συμμετείχε και η Ελλάδα, υιοθέτησε την απόφαση 1221, η οποία περιείχε ένα σύνολο κατευθύνσεων και αρχών, με βάση τις οποίες κάθε χώρα θα έπρεπε να

αναπτύξει ή να επαναπροσδιορίσει το θεσμό της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Είναι η πρώτη φορά που η Εκπαίδευση Ενηλίκων αποκτά μια διεθνή ενιαία προοπτική και προσδιορίζεται ως τμήμα ενός νέου σχήματος για την Παιδεία, μιας νέας φιλοσοφίας, αυτή της Διαβίου Εκπαίδευσης. Στο κεφάλαιο II της απόφασης αναφέρεται: «Η Εκπαίδευση Ενηλίκων και άλλες μορφές εκπαιδευσεως, ιδιαίτερα η σχολική κατώτερη, ανώτερη, ανώτατη και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να θεωρούνται και οργανώνονται ως ισάξια ουσιώδη συστατικά ενός ενιαίου αλλά διαφοροποιημένου εκπαιδευτικού συστήματος, σύμφωνα με τις αρχές της Δια Βίου Εκπαιδευσεως και μαθήσεως».

Σύμφωνα με τις νέες αντιλήψεις, το εκπαιδευτικό σύστημα κάθε χώρας, θα πρέπει να στηρίζεται σε μια νέα φιλοσοφία σύμφωνα με την οποία, η εκπαίδευση είναι μια δημιουργική διαδικασία που συντελείται σε κάθε άνθρωπο με τις δικές του δυνάμεις. Σύμφωνα με αυτή τη φιλοσοφία λοιπόν, το εκπαιδευτικό σύστημα καλείται να προσαρμοστεί στις ανάγκες του ατόμου, σε αντίθεση με την μέχρι τότε τακτική, όπου το άτομο ήταν υποχρεωμένο να προσαρμοστεί στο σύστημα. (Κεχαγιόπουλος, 1981).

Ιδιαίτερα η επιμόρφωση ενηλίκων, όπως αναφέρεται στην απόφαση, θα πρέπει να στηριχθεί στις ακόλουθες αρχές²:

- Πρέπει να βασίζεται στις ανάγκες των συμμετεχόντων και να χρησιμοποιεί τις διάφορες εμπειρίες τους στην ανάπτυξη επιμόρφωσης ενηλίκων. Στις λιγότερο προνομιούχες από άποψη εκπαίδευσης ομάδες, πρέπει να παρέχεται μεγάλη προτεραιότητα σε μια προοπτική συλλογικής προόδου.
- Πρέπει να βασίζεται στην ικανότητα και την αποφασιστικότητα όλων των ανθρώπινων υπάρξεων για να σημειώσουν πρόοδο στη διάρκεια όλης της ζωής τους, τόσο στο πεδίο της προσωπικής τους ανάπτυξης, όσο και στον τομέα της κοινωνικής του δραστηριότητας.
- Πρέπει να αφυπνίζει το ενδιαφέρον για μελέτη και ανάπτυξη πολιτιστικών φιλοδοξιών.
- Πρέπει να διεγείρει και να υποθάλπει το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων, να εμπλουτίζει την εμπειρία τους, να δυναμώνει την αυτοπεποίθησή τους, και να

² Πηγή: ΟΥΝΕΣΚΟ. ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ. NAIROBI, 26 Νοεμβρίου 1976. ΥΠ.Ε.Π.Θ. Διεύθυνση Επιμορφώσεως Ενηλίκων. Αθήνα 1976

εγγράφει την ενεργό συμμετοχή τους σε όλες της φάσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην οποία ενέχονται.

- Πρέπει να προσαρμόζεται στις πραγματικές συνθήκες της πραγματικής ζωής και εργασίας και να λαμβάνει υπόψη τα προσωπικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων την ηλικία τους, την οικογένεια, το κοινωνικό, επαγγελματικό ή τοπικό περιβάλλον και τον τρόπο με τον οποίο σχετίζεται μαζί του.
- Πρέπει να επιδιώκει τη συμμετοχή των ατόμων, ομάδων και κοινοτήτων στη λήψη αποφάσεων, πάνω σε όλα τα επίπεδα της διαδικασίας της μάθησης: στον προσδιορισμό των αναγκών, στην ανάπτυξη προγραμμάτων, την υλοποίηση και αξιολόγησή τους. Πρέπει ακόμη να προγραμματίζει εκπαιδευτικές δραστηριότητες με σκοπό τη μεταμόρφωση του περιβάλλοντος εργασίας και της ζωής των ενηλίκων.
- Πρέπει να οργανώνεται και να λειτουργεί με ευελιξία, λαμβάνοντας υπόψη τους κοινωνικούς, οικονομικούς και θεσμικούς παράγοντες κάθε χώρας και κοινωνίας, στην οποία οι ενήλικοι ανήκουν
- Πρέπει να συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη όλης της κοινότητας.
- Πρέπει να αναγνωρίζει, ως ένα ολοκληρωμένο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τις διάφορες μορφές της συλλογικής οργάνωσης των ενηλίκων, με σκοπό να επιλύσουν τα καθημερινά τους προβλήματα.
- Πρέπει να αναγνωρίζει ότι κάθε ενήλικας, βάσει της εμπειρίας του από τη ζωή, είναι φορέας ενός πολιτισμού που τον καθιστά ικανό να παίζει το ρόλο τόσο του σπουδαστή όσο και του δασκάλου στη μορφωτική διαδικασία, στην οποία μετέχει.

Είναι προφανές, ότι τη δεκαετία του '70 η Εκπαίδευση Ενηλίκων ήταν κυρίως προσανατολισμένη προς την ενίσχυση της προσωπικής ανάπτυξης κάθε ατόμου, αλλά και της κοινωνικής ανάπτυξης με σεβασμό στις ιδιαιτερότητες κάθε κουλτούρας.

Έτσι με βάση τις παραπάνω αρχές οι στόχοι της Επιμόρφωσης Ενηλίκων, έτσι όπως ορίζονται στην απόφαση της UNESCO, θα πρέπει να συμβάλουν³:

- Στην προαγωγή της εργασίας για ειρήνη, διεθνή κατανόηση και συνεργασία

³ Πηγή: ΟΥΝΕΣΚΟ. ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ. ΝΑΙΡΟΒΙ, 26 Νοεμβρίου 1976. ΥΠ.Ε.Π.Θ. Διεύθυνση Επιμορφώσεως Ενηλίκων. Αθήνα 1976

- Στην ανάπτυξη κατανόησης των μεγαλύτερων σύγχρονων προβλημάτων και κοινωνικών αλλαγών και στην ικανότητα να παίζουν τα άτομα έναν ενεργό ρόλο στην πρόοδο της κοινωνίας, με σκοπό να επιτύχουν κοινωνική δικαιοσύνη.
- Στην προώθηση αυξημένης ενημέρωσης της σχέσης μεταξύ των ανθρώπων και του φυσικού και πολιτιστικού τους περιβάλλοντος, και στην υπόθαλψη της επιθυμίας να βελτιώσουν το περιβάλλον και να σεβασθούν και προστατέψουν τη φύση, την κοινή κληρονομιά και δημόσια περιουσία.
- Στη δημιουργία κατανόησης και σεβασμού προς τη διαφοροποίηση των εθίμων και πολιτισμών, πάνω σε εθνικά και διεθνή επίπεδα.
- Στην ανάπτυξη της ικανότητας των ατόμων για απόκτηση, είτε προσωπικά είτε σε ομάδες είτε στο πλαίσιο των οργανωμένων σπουδών σε εκπαιδευτικά ιδρύματα συσταθέντα ειδικά γι' αυτό το σκοπό, νέων γνώσεων, προσόντων, ήθους ή μορφών συμπεριφοράς συντελεστικών στην πλήρη ωριμότητα της προσωπικότητας.
- Στη διασφάλιση της ενσυνείδητης και αποτελεσματικής ενσωμάτωσης των ατόμων στην ενεργό ζωή με την παροχή στους άνδρες και στις γυναίκες μιας προχωρημένης τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και στην ανάπτυξη της ικανότητας να δημιουργούν, είτε προσωπικά είτε κατά ομάδες, νέα υλικά αγαθά και νέες πνευματικές ή αισθητικές αξίες.
- Στην ανάπτυξη της ικανότητας των ατόμων να συλλαμβάνουν επαρκώς τα προβλήματα που προκύπτουν από την ανατροφή των παιδιών
- Στην ανάπτυξη της ικανότητας των ατόμων για επίτευξη δημιουργικής χρησιμοποίησης του ελεύθερου χρόνου και για την απόκτηση οποιασδήποτε αναγκαίας ή επιθυμητής γνώσης.
- Στην ανάπτυξη της αναγκαίας οξυδέρκειας των ατόμων στην επωφελή χρήση των μέσων μαζικής επικοινωνίας, ιδιαίτερα του ραδιοφώνου, της τηλεόρασης, του κινηματογράφου και του τύπου, και στην ερμηνεία των ποικίλων μηνυμάτων που απευθύνονται στους σύγχρονους άνδρες και γυναίκες κατά κοινωνίας.
- Στην ανάπτυξη της ικανότητας των ατόμων, για να «μάθουν να μαθαίνουν».

Στα τέλη Μαΐου του 1979 το Συμβούλιο της Ευρώπης διοργάνωσε στη Σιένα της Ιταλίας Διεθνές Συνέδριο με θέμα: Πολιτική της Δια Βίου Εκπαιδευσεως για

σήμερα», το οποίο αποτέλεσε την αφετηρία για την αναζήτηση τρόπου υλοποίησης της Δια Βίου Εκπαίδευσης.

Το 1980, στις 25- 27 Νοεμβρίου το Συμβούλιο της Ευρώπης οργάνωσε στο Στρασβούργο ειδική Σύνοδο με θέμα: « Εκπαίδευση Ενηλίκων: 10 χρόνια αλλαγής – Προσδοκίες για τη 10ετία 1980 -1990» Στη Σύνοδο αυτή έγιναν θεμελιακές Διακηρύξεις, και η Εκπαίδευση Ενηλίκων αναγνωρίστηκε ως παράγοντας κλειδί για την πολιτιστική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, για τη διατήρηση και ανάπτυξη της Δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων και για την αναμόρφωση όλου του εκπαιδευτικού συστήματος.

Η δεκαετία του '80, έμελε να είναι για την Εκπαίδευση Ενηλίκων ένας από τους σημαντικότερους σταθμούς στην πορεία της. Ο καθοριστικός παράγοντας γι' αυτή την εξέλιξη ήταν βέβαια η παγκοσμιοποίηση, η οποία (οπ. Αναφ. Κόκκος 2002) με κύρια χαρακτηριστικά την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου και την όξυνση του οικονομικού ανταγωνισμού, και σε συνδυασμό με τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις οδήγησε στην ανάγκη για εκσυγχρονισμό των εθνικών οικονομιών, αύξηση της παραγωγικότητας, συνεχή επανακατάρτιση και εξειδίκευση των εργαζομένων αλλά και κατάρτιση πάνω σε νέες δεξιότητες σε τομείς που είχε ανάγκη η αγορά εργασίας.

Έτσι από τα μέσα της δεκαετίας του '80, ξεκίνησε σε ολόκληρο τον κόσμο μια στροφή προς την επαγγελματική κατάρτιση και ταυτόχρονα μια μείωση των προγραμμάτων που έχουν σχέση με θέματα ανθρωπιστικού χαρακτήρα (Κόκκος 2008). Ενδεικτικά αναφέρουμε, ότι στην Αμερική τη δεκαετία του '80 τα προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων που συνδέονταν με την αγορά εργασίας σημείωσαν μια αύξηση πάνω από 30% σε σχέση με την προηγούμενη δεκαετία, καταλαμβάνοντας το 80% του συνόλου των προγραμμάτων.

Στα μέσα της δεκαετίας του '90, η μονομερής σχεδόν σύνδεση της Εκπαίδευσης Ενηλίκων με την οικονομία και την αγορά εργασίας, άρχισε να δημιουργεί ένα έντονο προβληματισμό Όλα έδειχναν ότι η πρακτική αυτή δε θα είχε κανένα αποτέλεσμα σε μια κοινωνία διαρκώς μεταλλασσόμενη. Η αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων και η προσαρμογή των ατόμων στις ραγδαίες εξελίξεις θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με την ενδυνάμωση των ατόμων μέσα από μια διευρυμένου χαρακτήρα εκπαίδευση ενηλίκων. Η ανάγκη για έναν προσανατολισμό

στις κοινωνικές ανάγκες των ατόμων, στη σύσφιξη της κοινωνικής συνοχής, στη συμμετοχή όλων στα πεδία που τους αφορούν: στην πολιτική, στην τοπική κοινωνία, στην εκπαίδευση, στις πολιτικές απασχόλησης γινόταν πλέον επιτακτική (Κόκκος 2002).

Το 1995 εκπονήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η Λευκή Βίβλος ή Λευκό Βιβλίο, «για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση». Με το κείμενο αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει ένα στρατηγικό σχέδιο για την εκπαίδευση, ώστε αυτή να συμβάλλει στη διαμόρφωση των γνωστικών δεξιοτήτων και νοητικών ικανοτήτων που απαιτεί από τον εργαζόμενο η διεθνοποίηση της παραγωγής.

Αναλυτικά, οι κύριες γραμμές δράσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο που προβλέπονταν για το 1996, είχαν ως κύριους στόχους για την εκπαίδευση:

- να ενθαρρύνει την απόκτηση της νέας γνώσης
- να φέρει το σχολείο και το επιχειρηματικό τομέα πιο κοντά
- να καταπολεμήσει τον αποκλεισμό
- να αναπτύξει την ικανότητα σε τρεις ευρωπαϊκές γλώσσες
- να θεραπεύσει τις επενδύσεις κεφαλαίου και την επένδυση στην κατάρτιση σε ίση βάση.

Όπως αναφέρεται στο κείμενο: « Αυτή η Λευκή Βίβλος είναι μέρος μιας διαδικασίας με σκοπό ταυτόχρονα να παρέχει μια ανάλυση και να υποβάλει τις οδηγίες για τη δράση στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Προωθεί τη Λευκή Βίβλο «αύξηση, ανταγωνιστικότητα, απασχόληση», η οποία τόνισε τη σημασία για την Ευρώπη της επένδυσης άυλων πόρων, ιδιαίτερα στην εκπαίδευση και την έρευνα. Αυτή η επένδυση στη γνώση διαδραματίζει έναν ουσιαστικό ρόλο στην απασχόληση, την ανταγωνιστικότητα και την κοινωνική συνοχή»⁴.

Το 1996 ορίστηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση ως «Ευρωπαϊκό Έτος για τη δια βίου Εκπαίδευση και Κατάρτιση». Με αυτή την αφορμή όλα τα κράτη-μέλη οργάνωσαν εκδηλώσεις με σκοπό τη συζήτηση της Λευκής αυτής Βίβλου του 1995.

Την ίδια χρονιά ο ΟΟΣΑ εξέδωσε το βιβλίο «Να κάνουμε τη δια βίου μάθηση πραγματικότητα για όλους» και η UNESCO δημοσίευσε την έκθεση Delors για την εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα, στην οποία αναφέρεται ότι οι άνθρωποι χρειάζεται

⁴ Πηγή: WHITE PAPER ON EDUCATION AND TRAINING. TEACHING AND LEARNING. TOWARDS THE LEARNING SOCIETY (1995)

βαθμιαία για να γίνουν παγκόσμιοι πολίτες χωρίς απώλεια των ριζών τους και ταυτόχρονα να παίζουν ενεργό ρόλο στη ζωή του έθνους τους και της τοπικής κοινότητας τους⁵. Υπογραμμίζεται επίσης ότι «η έννοια της διά βίου εκπαίδευσης, φαίνεται ότι είναι ένα από τα κλειδιά για την είσοδο στον 21ο αιώνα».

Στην αυγή της νέας χιλιετίας, η ανάγκη για σύνδεση της Εκπαίδευσης Ενηλίκων όχι μόνο με την οικονομία και την απασχόληση, αλλά και με την ανάγκη εξασφάλισης κοινωνικής συνοχής και ενεργητικής συμμετοχής των πολιτών γίνεται επιτακτική. Κάτω από αυτές της συνθήκες, το 2000 υπογράφεται η Συνθήκη της Λισαβόνας, οι στόχοι της οποίας ήταν να γίνει η ευρωπαϊκή οικονομία μέσα σε μία δεκαετία - από το 2000 μέχρι το 2010 - η πιο ανταγωνιστική οικονομία στον κόσμο, μία οικονομία βασισμένη στη γνώση και στη βιώσιμη ανάπτυξη με πλήρη απασχόληση και με κοινωνική συνοχή. Οι στόχοι αυτοί, αναλύονταν σε επιμέρους στόχους για την ανάπτυξη και τη μεγέθυνση, για την απασχόληση, για την εκπαίδευση, για την κοινωνική συνοχή και τη φτώχεια, για την έρευνα και την τεχνολογία και για άλλους τομείς.

Το κύριο χρηματοδοτικό μέσο για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων είναι το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), στόχος του οποίου είναι να στηρίξει τους πολίτες προσφέροντάς τους τις κατάλληλες εργασιακές ικανότητες, που θα τους οδηγήσουν στη βελτίωση της αυτοεκτίμησής τους και της προσαρμοστικότητάς τους στην αγορά εργασίας (Κόκκος 2008).

2.1.1. Σημαντικοί θεωρητικοί.

Στην προηγούμενη ενότητα είδαμε την πορεία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων μέσα στο χρόνο σε διεθνές επίπεδο. Είναι σαφές ότι η πορεία αυτή συνδέεται άμεσα με τις εξελίξεις στο κοινωνικό και οικονομικό γίνεσθαι κάθε κοινωνίας. Είναι επίσης αυτονόητο, ότι για την πραγματοποίηση σημαντικών αλλαγών και εξελίξεων σε όλη την πορεία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, συντέλεσε ο ανθρώπινος παράγοντας και συγκεκριμένα άτομα που με ιδιαίτερο ενδιαφέρον προσέγγισαν το χώρο αυτό της Εκπαίδευσης και κατέθεσαν τη σκέψη και το έργο τους σε μια προσπάθεια διερεύνησης αλλά και ωρίμανσης του νέου αυτού πεδίου.

⁵ Πηγή: Jacques Delors (1995). LEARNING: THE TREASURE WITHIN

Στην ενότητα αυτή θα κάνουμε μια προσπάθεια αναφοράς σε πρόσωπα που το όνομά τους συνδέθηκε με την Εκπαίδευση Ενηλίκων, και το έργο τους αποτέλεσε σταθμό στην εξέλιξη του θεσμού. Γίνεται αντιληπτό βέβαια, ότι η αναφορά μας στα πλαίσια της συγκεκριμένης εργασίας, θα είναι μόνο ενδεικτική, αφού ο σκοπός μας δεν είναι η μελέτη των θεωριών και η εμπεριστατωμένη καταγραφή των θεωρητικών της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, αλλά η καλύτερη κατανόηση του πεδίου, έτσι ώστε να οδηγηθούμε σε συμπεράσματα, για τον τρόπο με τον οποίο, άνθρωποι και ιδέες επηρέασαν το θεσμό στη διεθνή και ελληνική πραγματικότητα.

Η αναφορά μας σε πρόσωπα και θεωρίες που σχετίζονται με την Ε.Ε., συνδέεται άμεσα με το αντικείμενο μελέτης αυτής της ερευνητικής προσπάθειας, το θεσμό της Λαϊκής Επιμόρφωσης δηλαδή, αφού όπως θα αναδείξουμε στη συνέχεια, κοινός παρανομαστής στις τοποθετήσεις όλων των θεωρητικών, είναι η άποψη ότι η εκπαίδευση ενηλίκων θα πρέπει να ανταποκρίνεται σε όλες της ανάγκες της κοινωνικής υπόστασης του ανθρώπου και να συνεισφέρει στην προσωπική αυτοπραγμάτωση του κάθε ατόμου. Έτσι, παρά τη διεθνή τάση για έναν προσανατολισμό της εκπαίδευσης ενηλίκων προς την επαγγελματική κατάρτιση, η οποία αναπτύσσεται ιδιαίτερα από τις αρχές της δεκαετίας του '80 λόγω της παγκοσμιοποίησης, οι θεωρητικοί της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, ακόμη και οι πιο σύγχρονοι, αντιτείνουν μια εκπαίδευση ενηλίκων με κοινωνικό πρόσωπο. Αυτή η εκδοχή της εκπαίδευσης ενηλίκων, στην Ελλάδα ονομάστηκε «Λαϊκή Επιμόρφωση» και βρήκε την απόλυτη έκφρασή της τη δεκαετία του '80.

Ξεκινώντας τη σύντομη αναφορά μας, δε μπορούμε παρά να αναφερθούμε αρχικά σε ένα μεγάλο θεμελιωτή της Εκπαίδευσης Ενηλίκων και επικριτή της σχολικής εκπαίδευσης, που το όνομά του συνδέθηκε με τις διαδικασίες της κοινωνικής αλλαγής. Ο Paulo Freire γεννήθηκε το 1921 σε μια εγκαταλελειμμένη περιοχή της Βραζιλίας, από μία μεσοαστική οικογένεια και σπούδασε νομική, φιλοσοφία, κοινωνιολογία και παιδαγωγική.

Ως διευθυντής της Υπηρεσίας Πολιτιστικής Επιμόρφωσης στο Πανεπιστήμιο Recife ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την καταπολέμηση του αναλφαριθμισμού στη Βραζιλία και πρότεινε μια απελευθερωτική αγωγή σε αντίθεση με το τυπικό σύστημα παιδείας. Η ριζοσπαστικότητα της πρότασής του, όπως ο ίδιος αναφέρει σε συνέντευξή του στο περιοδικό PAZ Y JUSTICIA, έγκειται στο ότι υποστηρίζει πως

το υποκείμενο της εκπαίδευσης και της γνώσης δεν είναι ο δάσκαλος ή ο μαθητής, αλλά η σχέση δασκάλου-μαθητή. Οι ιδέες του επηρέασαν πολλά ριζοσπαστικά κινήματα σε όλο τον κόσμο, κυρίως στην Αφρική και την Κεντρική Αμερική, αλλά και φορείς της Λαϊκής Επιμόρφωσης σε δυτικές κοινωνίες, μεταξύ των οποίων και τη Λαϊκή Επιμόρφωση στην Ελλάδα την περίοδο 1982-1984 (Κόκκος, 2005).

Αναζητώντας τις απαρχές της δια βίου εκπαίδευσης οδηγούμαστε στο έργο του Basil Yeaxlee, ο οποίος γεννήθηκε στην Αγγλία το 1883 και πέθανε το 1967. Οραματίστηκε μια εκπαίδευση πέρα από το σχολείο και το πανεπιστήμιο και το 1929 στο βιβλίο του Lifelong Education, κατέθεσε τις προτάσεις του για μια πραγματικά ισόβια εκπαίδευση, η οποία θα λαμβάνει υπόψη της ως σημαντικούς παράγοντες όλους τους πόρους και τις εμπειρίες της ζωής ενός ανθρώπου (Cross-Durrant, 2007α).

Σημαντικός εκφραστής της δια βίου εκπαίδευσης θεωρείται επίσης ο αμερικανός John Dewey, ο οποίος χαρακτηριστικά αναφέρει «η εκπαίδευση δε θα έπρεπε να παύει όταν τελειώνουμε το σχολείο... Η τάση για μάθηση από την ίδια τη ζωή και για διαμόρφωση των όρων της ζωής, έτσι ώστε να μαθαίνουμε όσο ζούμε είναι το σπουδαιότερο προσόν της εκπαίδευσης» (Dewey, 1964 οπ. αναφ. Cross-Durrant, 2007β).

Στο έργο του Dewey και άλλων θεωρητικών, οικοδόμησε το θεωρητικό του μοντέλο ο David Kolb, ο οποίος υποστήριξε ότι η εκπαίδευση ενηλίκων θα πρέπει να είναι εμπειρική και να βασίζεται στα προβλήματα που απορρέουν από τα βιώματα των συμμετεχόντων. Στα πλαίσια αυτά πρότεινε ένα συγκεκριμένο μοντέλο μάθησης με τέσσερα στάδια, το οποίο ονόμασε «κύκλο μάθησης» προκειμένου να επιτευχθεί πιο αποτελεσματικά η μάθηση στους ενήλικες.

Στο πρώτο στάδιο, ο εκπαιδευόμενος, έχοντας ως παρακαταθήκη γνώσεις και εμπειρίες αλλά και βρισκόμενος μπροστά σε νέα προβλήματα, προετοιμάζεται να μάθει κάτι το νέο το οποίο και θα εφαρμόσει στην πράξη.

Στο δεύτερο στάδιο, δρα μέσω της συμμετοχής του στο πρόγραμμα και αποκτά νέες εμπειρίες.

Το τρίτο, είναι το στάδιο της παρατήρησης, της αξιολόγησης και της εξαγωγής συμπερασμάτων.

Στο τέταρτο στάδιο, οι νέες εμπειρίες που έχουν αποκτηθεί ταξινομούνται, συνδέονται με τις προϋπάρχουσες γνώσεις και τα επιστημονικά δεδομένα και έτσι ο

ενήλικας είναι ικανός να δράσει πιο αποτελεσματικά, διαμορφώνοντας κανόνες δράσεις και νέους προγραμματισμούς.

Με βάση τη θεωρία του Kolb, κάθε νέα μάθηση στηρίζεται στην προηγούμενη, αφού ο «κύκλος μάθησης» μπορεί να ξεκινά από οποιοδήποτε στάδιο και θα πρέπει να θεωρείται ότι επαναλαμβάνεται συνεχώς και σπειροειδώς, έτσι που τα αποτελέσματα της κάθε φάσης να τροφοδοτούν την επομένη. (Κόκκος 2005).

Μία επίσης πολύ σημαντική θεωρία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, η οποία επηρέασε και πολλούς έλληνες θεωρητικούς, είναι αυτή της ανδραγωγικής, η οποία χρωστά την ευρεία εξάπλωση της στο έργο του Malcolm Knowles. Ο Knowles γεννήθηκε στην Αμερική το 1913, και ήρθε σε επαφή με την Εκπαίδευση Ενηλίκων στα μέσα της δεκαετίας του '30, εργαζόμενος ως διευθυντής κατάρτισης στην Εθνική Υπηρεσία Νεολαίας (NYA) της Μασαχουσέτης, και ακόμη περισσότερο το 1940 όταν διορίστηκε υπεύθυνος εκπαίδευσης ενηλίκων στην YMCA (Young Men's Christian Association) στη Βοστόνη. Τη θεωρία της ανδραγωγικής τη την οποία από το 1926 είχε θεμελιώσει ο E. Lindeman, τη γνώρισε πολλά χρόνια αργότερα, ήταν όμως αυτός που την επεξεργάστηκε και την ανέπτυξε περισσότερο από κάθε άλλο.

Σύμφωνα με τις θέσεις του Knowles, η ανδραγωγική, η οποία απευθύνεται σε ενήλικους εκπαιδευόμενους υιοθετεί διαφορετικές παραδοχές από την παιδαγωγική, την εκπαίδευση δηλαδή που απευθύνεται σε παιδιά. Οι παραδοχές αυτές είναι συνοπτικά οι εξής:

Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι έχουν ανάγκη να γνωρίζουν για πιο λόγο χρειάζεται να μάθουν κάτι πριν εμπλακούν στις διεργασίες μάθησης. Έχουν επίσης την ανάγκη, αλλά και την ικανότητα να αυτοκαθορίζονται και να παίρνουν οι ίδιοι αποφάσεις για τη ζωή τους. Οι ενήλικοι εισέρχονται στην εκπαιδευτική διεργασία φέρνοντας μαζί τους ένα απόθεμα εμπειριών, και θέλουν να αποκτούν γνώσεις σχετικές με τις συνθήκες που αντιμετωπίζουν. Κατά συνέπεια οι μαθησιακοί προσανατολισμοί των ενηλίκων έχουν επίκεντρο το πρόβλημα και όχι γενικές και αφηρημένες έννοιες, ενώ τα σημαντικότερα κίνητρα μάθησης γι' αυτούς είναι εσωτερικά και έχουν να κάνουν με την ανάγκη τους για αυτοεκτίμηση και ικανοποίηση από την εργασία τους (Κόκκος 2005).

Σε αντίθεση με τον Knowles, ο Carl Rogers ως ανθρωπιστή ψυχολόγος, πρότεινε μια εκπαιδευτική προσέγγιση η οποία θα μπορούσε να εφαρμοστεί τόσο

στους ενήλικους όσο και στους ανήλικους εκπαιδευόμενους. Υποστήριξε ότι σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης, η παραδοσιακή διδασκαλία κατά τη οποία ο διδάσκων είναι ο κάτοχος και μεταδότης της γνώσης, θα πρέπει να αντικατασταθεί από σύγχρονες μαθησιακές διεργασίες στις οποίες ο εκπαιδευόμενος συμμετέχει ενεργά. Ο ίδιος ονομάζει τη θεωρία του «προσωποκεντρική» και υποστηρίζει ότι στόχος κάθε εκπαιδευτικής διεργασίας θα πρέπει να είναι η αυτοπραγμάτωση του ατόμου, η τάση για την οποία είναι έμφυτη, αλλά μπορεί να εμποδίζεται από ακατάλληλες ψυχολογικές συνθήκες. Θεωρεί ότι η εκπαίδευση όπως και η ψυχοθεραπεία είναι οι λύσεις για την υπέρβαση αυτών των εμποδίων (Κόκκος 2005).

Τη δική του σημαντική πορεία στη διερεύνηση των χαρακτηριστικών της ενήλικης μάθησης, ακολούθησε και ο Άγγλος συγγραφέας και καθηγητής της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Alan Rogers, ο οποίος με την πλούσια εκδοτική του δραστηριότητα, τόσο με συγγραφή βιβλίων όσο και με τη δημοσίευση άρθρων σε πολλές χώρες, επηρέασε πολλούς μελετητές.

Ο Rogers αντικρούοντας τις απόψεις μελετητών οι οποίοι ορίζουν σημαντικές διαφορές και στεγανά όρια ανάμεσα στη μάθηση των ενηλίκων και τη μάθηση των ανηλίκων, υποστηρίζει ότι τα σημαντικότερα σημεία στα οποία θα πρέπει να εστιάσουμε, είναι τα εξής:

- Το ενήλικο άτομο διαφέρει από το ανήλικο, διότι έχει μεγαλύτερη ηλικία, μεγαλύτερο και διαφορετικό απόθεμα εμπειριών και αίσθηση της ενηλικιότητας.
- Στη μάθηση ενηλίκων παίζει σημαντικότερο ρόλο η κοινωνική αλληλεπίδραση και η εμπειρία, και λιγότερο η μεταβίβαση γνώσης και η απομνημόνευση.
- Οι ενήλικοι αναπτύσσουν για τη μάθησή τους ένα συνδυασμό μαθησιακών τρόπων (μάθηση από συγκεκριμένες εμπειρίες – από κριτικό στοχασμό – από αφηρημένη θεωρητικοποίηση – από ενεργό πειραματισμό), που είναι δύσκολο να αναπτυχθεί από τα παιδιά.
- Οι ενήλικοι έχουν μεγαλύτερη δυνατότητα επιλογής του μαθησιακού αντικειμένου, το οποίο είναι συνήθως άμεσα συνδεδεμένο με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες τους.
- Επίσης μπορούν πιο εύκολα να ασκήσουν κριτική, αλλά και να αμφισβητήσουν το αντικείμενο της μάθησης, τη μέθοδο, αλλά και τα άτομα που παρέχουν τη γνώση.

- Τέλος, τα ενήλικα άτομα έχουν τη δυνατότητα να εφαρμόσουν αμέσως, πρακτικά στον κόσμο των ενηλίκων, τα όσα μαθαίνουν.

Σύμφωνα με το συγγραφέα, τα τρία τελευταία στοιχεία είναι ίσως τα πιο σημαντικά. Κι αυτά όμως επιδέχονται κριτική ακόμη και από τον ίδιο, διότι όπως υποστηρίζει, από τη μία στα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα η ευελιξία και οι ελευθερίες των μαθητών – παιδιών αυξάνονται, ενώ από την άλλη οι διαφορές ανάμεσα στους ενήλικες είναι τόσο μεγάλες, που η προσπάθεια ομαδοποίησης τους, μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένα συμπεράσματα. Γι' αυτό πάντα θα πρέπει να προσαρμόζουμε τις μεθόδους εκπαίδευσης ενηλίκων στις δεξιότητες που διαθέτουν, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τις εμπειρίες, τις ικανότητες, το βαθμό προθυμίας, τα κίνητρα. Rogers (1999 & 2001).

Μια από της σημαντικότερες θεωρητικές συλλήψεις για την εκπαίδευση ενηλίκων, η οποία έκανε την εμφάνισή της στα τέλη της δεκαετίας του '70, είναι η θεωρία του Αμερικανού στοχαστή Jack Mezirow, για τη μετασχηματίζουσα μάθηση. Ο όρος, αναφέρεται στη δυνατότητα που έχουν οι ενήλικες, να αλλάζουν στάσεις, συμπεριφορές και τρόπο που αντιλαμβάνονται τον κόσμο γύρω τους. Οι ενήλικες με γνώμονα τις εμπειρίες τους και τη συναισθηματική τους πείρα, μπορούν να μπουν σε μια διαδικασία κριτικού στοχασμού των πεποιθήσεών τους, οι οποίες έχουν διαμορφωθεί από το εκάστοτε κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο, και πολλές φορές οδηγούν σε δυσλειτουργική συμπεριφορά. Σε αυτόν τον άξονα η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να παίξει πολύ σημαντικό ρόλο, αφού μπορεί να βοηθήσει τα άτομα να επανεξετάσουν τις αντιλήψεις τους, να αμφισβητήσουν την εγκυρότητα κάποιων από αυτές, και να οδηγηθούν σε μια περισσότερο εναρμονισμένη ένταξη στην πραγματικότητα. (Κόκκος 2009).

Σύμφωνα με το Mezirow, (οπ. αναφ. Λιντζέρης 2007), ο πιο συνηθισμένος ορισμός για τη μετασχηματίζουσα μάθηση είναι ο εξής:

«Η μετασχηματίζουσα μάθηση αναφέρεται στη διεργασία μέσω της οποίας μετασχηματίζουμε τα δεδομένα πλαίσια αναφοράς (σύστημα αντιλήψεων, νοητικές συνήθειες κλπ) για να τα κάνουμε πιο περιεκτικά, διαφοροποιημένα, ανοικτά συναισθηματικά ικανά για αλλαγή και στοχαστικά, έτσι ώστε να μπορούν να δημιουργήσουν πεποιθήσεις και απόψεις οι οποίες θα αποδειχθούν περισσότερο αληθινές και δικαιολογημένες στην καθοδήγηση της πράξης».

Κλείνοντας τη σύντομη αναφορά μας, δε θα μπορούσαμε να παραλείψουμε έναν επίσης σύγχρονο θεωρητικό της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, το Peter Jarvis, ο οποίος γεννήθηκε το 1937 στη νοτιοανατολική Αγγλία και σπούδασε οικονομία, θεολογία και κοινωνιολογία. Η προσέγγιση αυτών των φαινομενικά ετερογενών επιστημών έπαιξε ίσως σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση μιας συνθετικής προσέγγισης της εκπαίδευσης ενηλίκων. Σήμερα, είναι ένας από τους σημαντικότερους θεωρητικούς της εκπαίδευσης και της διά βίου μάθησης. Έχει τιμήσει με τη παρουσία του τη χώρα μας αρκετές φορές, και το Φεβρουάριο του 2008 το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ), τον τίμησε αναγορεύοντάς τον σε Επίτιμο Διδάκτορα της Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών και στον πρώτο Επίτιμο Διδάκτορα του ιδρύματος

Ο Jarvis, θεωρεί την εκπαίδευση μια ανθρωπιστική πράξη και επισημαίνει το σημαντικό ρόλο των κοινωνικο – πολιτισμικών επιρροών. Εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενοι λειτουργού σε μια μαθησιακή διεργασία κατευθυνόμενοι από αυτές τις επιρροές. Γι' αυτό θεωρεί ότι ο ρόλος του εκπαιδευτή θα πρέπει να είναι μόνο η υποστήριξη των εκπαιδευόμενων προς την πορεία του στοχασμού τους, και όχι η επιβολή της δικής του πολιτισμικής (από άποψη γνώσεων, ικανοτήτων και στάσεων) θέσης (Κόκκος 2005).

2.2 Η Εκπαίδευση Ενηλίκων στην Ελληνική πραγματικότητα

Οι σημαντικές κοινωνικο-οικονομικές αλλαγές που συντελούνται στην Ευρώπη και οδηγούν σε σημαντικές εξελίξεις στην Εκπαίδευση Ενηλίκων, όπως επίσης και οι θεωρίες που αναπτύσσονται γύρω από αυτό το επιστημονικό πεδίο, δεν αφήνουν ανεπηρέαστη την Ελλάδα, η οποία από το 1979 έχει ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Η ιστορία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στη χώρα μας βέβαια ξεκινάει από πολύ νωρίτερα, η ανάπτυξή της όμως ως ένα διακριτό επιστημονικό πεδίο αρχίζει ουσιαστικά στα μέσα της δεκαετίας του 1990.

Αναλυτικά, ανατρέχοντας στην πορεία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στον Ελλαδικό χώρο, από το ξεκίνημά της μέχρι σήμερα, μπορούμε να διακρίνουμε δυο μεγάλες χρονικές περιόδους:

1^η περίοδος: Τέλη 19^{ου} αιώνα (πρώτες προσπάθειες από μεμονωμένους συλλόγους και από τα λαϊκά κινήματα με στόχο τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των χαμηλών κοινωνικών τάξεων) ως τη δεκαετία 1980.

2^η περίοδος: Δεκαετία 1980 (ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα) ως τις μέρες μας.

Την **πρώτη περίοδο** σημειώθηκαν σημαντικές πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις: Μεγάλη ιδέα, ανταλλαγή πληθυσμών, δικτατορία 4^{ης} Αυγούστου, κατοχή, εθνική αντίσταση, εμφύλιος πόλεμος, δικτατορία. Οι εξελίξεις αυτές διαμόρφωσαν:

- Μια πολιτική χειραγώγησης και προσανατολισμού προς συγκεκριμένους ιδεολογικούς άξονες
- Ένα κοινωνικό γίγνεσθαι, όπου τα ποσοστά αναλφαβητισμού ήταν ιδιαίτερα υψηλά και το εκπαιδευτικό σύστημα παρουσίαζε δυσκολίες να προσαρμοστεί στις διαρκώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Προκειμένου, λοιπόν, να καλυφθούν τα κενά της τυπικής εκπαίδευσης, τόσο σε επίπεδο αλφαβητισμού, όσο και σε επίπεδο τεχνικής κατάρτισης, αναπτύχθηκε η στρατηγική της συμπληρωματικής κατάρτισης.

Τη **δεύτερη περίοδο**, η ένταξη της Ελλάδας στη Ευρωπαϊκή κοινότητα και η χρηματοδότηση από τα Κοινοτικά Ταμεία, η κατάρρευση των καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης, η τεράστια εισροή μεταναστών, αλλοδαπών και παλιννοστούντων στη χώρα μας, η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, η ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας είναι γεγονότα τα οποία οδήγησαν στην αλματώδη ανάπτυξη της Εκπαίδευσης Ενηλίκων και στην υιοθέτηση νέων στρατηγικών δράσης

Συγκεκριμένα, την περίοδο αυτή αποδυναμώνεται η πολιτικο – ιδεολογική στρατηγική και ενισχύεται η στρατηγική της συμπληρωματικής κατάρτισης, λόγω των υψηλών ποσοστών ανεργίας και της αδυναμίας της επαγγελματικής εκπαίδευσης να προσαρμοστεί στη σύγχρονη πραγματικότητα. Βασικός στόχος δηλαδή της εκπαίδευσης ενηλίκων είναι η παροχή συμπληρωματικών εκπαιδευτικών υπηρεσιών, καλύπτοντας έτσι κενά ή ανεπάρκειες του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος, διότι ο κυρίαρχος προσανατολισμός που υπάρχει στην Ελλάδα προς τη γενική εκπαίδευση έχει οδηγήσει σε υποβάθμιση της τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατά συνέπεια στη χαμηλή επαγγελματική εξειδίκευση των εργαζομένων. Στα πλαίσια αυτής της στρατηγικής εντάσσεται η ίδρυση των Ι.Ε.Κ. και των Κ.Ε.Κ. και η

υλοποίηση αντίστοιχων προγραμμάτων από αυτούς αλλά και άλλους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

Παράλληλα, προκύπτει η ανάγκη κατάρτισης των στελεχών επιχειρήσεων, με βασικό στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας και αναπτύσσεται έτσι η στρατηγική της επιστημονικής εξειδίκευσης. Στα πλαίσια αυτά, ιδρύεται το Ινστιτούτο Βιομηχανικής και Επαγγελματικής Επιμόρφωσης και αυξάνονται κατακόρυφα τα προγράμματα marketing, πληροφορικής, οργάνωσης και διοίκησης επιχειρήσεων.

Την ίδια περίοδο παρατηρείται μια γενικότερη ευαισθητοποίηση πάνω στο θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού. Υιοθετείται έτσι η στρατηγική της κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης και της αντιμετώπισης του αποκλεισμού.

Σύμφωνα με τις νέες αντιλήψεις για την εκπαίδευση ενηλίκων, η επαγγελματική κατάρτιση δεν θα πρέπει να αποτελεί μονόδρομο, θα πρέπει να ενισχύονται οι κοινωνικές δεξιότητες και οι δεξιότητες μάθησης. Στα πλαίσια αυτά εμφανίζεται η στρατηγική της κοινωνικο-πολιτιστικής ανάπτυξης, η ενίσχυση της οποίας δυσχεραίνεται, εξαιτίας της μη χρηματοδότησης ανάλογων προγραμμάτων από το Ε.Κ.Τ.

Την περίοδο αυτή, τέλος, δίνεται έμφαση στην τοπική αυτοδιοίκηση (ιδιαίτερα τη δεκαετία του 1990) και στην υλοποίηση αναπτυξιακών πρωτοβουλιών σε τοπικό επίπεδο. Σε αυτόν τον άξονα, εμφανίζεται η στρατηγική της ολοκληρωμένης τοπικής ανάπτυξης.

Η ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή κοινότητα επέφερε σημαντικές αλλαγές στην εκπαίδευση ενηλίκων, τις οποίες, όπως αποδείχτηκε, η Ελλάδα ήταν απροετοίμαστη να αντιμετωπίσει. Αυτό φάνηκε ιδιαίτερα την περίοδο 1989 – 1993, με το πρώτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, όπου σημειώθηκε τεράστια εισροή χρημάτων, με τη μορφή επιδοτήσεων, και ταυτόχρονα:

- Δίνεται η δυνατότητα σε πολλούς φορείς να υλοποιήσουν προγράμματα, χωρίς όμως να υπάρχει ένα νομοθετικό πλαίσιο που να ορίζει κάποιες προϋποθέσεις για την υλικοτεχνική και σε ανθρώπινο δυναμικό υποδομή αυτών των φορέων, ούτε ανάλογο εποπτεύον ή συντονιστικό όργανο.
- Τα προγράμματα υλοποιούνται βιαστικά χωρίς προγραμματισμό και έρευνα για τις ανάγκες της αγοράς, από φορείς που πολλές φορές δεν έχουν καμιά

εξειδίκευση, ούτε συνεργασία μεταξύ τους, με μοναδικό ουσιαστικά στόχο την απορρόφηση των κονδυλίων.

- Δεν υπάρχει καμία μέριμνα για την κατάρτιση των εκπαιδευτών, ούτε αυστηρά κριτήρια για την επιλογή τους.

Οι παραπάνω συνθήκες είχαν ως αποτέλεσμα να προκληθούν πολλά προβλήματα και δυσλειτουργίες. Συγκεκριμένα:

- ✓ Υπήρξε δυσαναλογία ανάμεσα στην ποσοτική και ποιοτική αλλαγή των προγραμμάτων. Παρά την άκριτη ποσοτική αύξηση (και ίσως και εξαιτίας αυτής) η ποιότητα παρέμεινε χαμηλή.
- ✓ Οι εκπαιδευτές δεν είχαν, στις περισσότερες περιπτώσεις, ούτε γνώσεις ούτε εμπειρία στην εκπαίδευση ενηλίκων, και έτσι υιοθέτησαν παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας, αναπαράγοντας τα λάθη και το συντηρητισμό της τυπικής εκπαίδευσης
- ✓ Δεν πραγματοποιήθηκαν μελέτες για τις ανάγκες κατάρτισης.
- ✓ Υπήρξαν επικαλύψεις στις δραστηριότητες των διαφόρων φορέων
- ✓ Δεν έγινε ορθολογική χρήση των διαθέσιμων πόρων, παρατηρήθηκαν σπατάλες και παρατυπίες.(Βεργίδης, 1999, σελ: 45-47· Βεργίδης, 2004· Κόκκος, 2001, σελ: 28-48)

Οι έλεγχοι που ξεκίνησαν από την Κοινότητα, προκειμένου να ερευνηθεί η σωστή χρήση των επιδοτήσεων, οδήγησαν σε απογοητευτικές διαπιστώσεις, σύμφωνα και με δημοσιεύματα των εφημερίδων εκείνης της περιόδου: Κ.Ε.Κ που στεγάζονταν σε χώρους μικρότερους των εκατό τετραγωνικών, προγράμματα Πληροφορικής που υλοποιούνταν σε Κ.Ε.Κ χωρίς υπολογιστές, συνταξιούχοι που ήταν εγγεγραμμένοι σε προγράμματα για άνεργους νέους κ.λ.π.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο της περιόδου, προκύπτει από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν κυρίως κατά την περίοδο του Γ' ΚΠΣ (2000-2006). Σύμφωνα με αυτές, η Ελλάδα κατείχε το μικρότερο ποσοστό συμμετοχής πολιτών, σε προγράμματα Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Το φαινόμενο αυτό έχει τη ρίζα του τόσο σε ενδογενείς, όσο και σε εξωγενείς παράγοντες. Αναλυτικά:

- ✓ Η μη τυπική εκπαίδευση δεν είναι συνυφασμένη με την κουλτούρα του Έλληνα, ο οποίος εμπιστεύεται και επενδύει σε τυπικές μορφές εκπαίδευσης, οι οποίες

πιστοποιούνται γραπτά με κάποιο τίτλο (πτυχίο, μεταπτυχιακό δίπλωμα κλπ) (Κόκκος, 2004).

- ✓ Η Ελλάδα ξεκίνησε αργότερα σε σχέση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες την υλοποίηση προγραμμάτων.
- ✓ Το ότι η εκπαίδευση ενηλίκων δεν προσφέρει συνήθως, κάποια αναγνωρισμένα πιστοποιητικά λειτουργεί ως αντικίνητρο, ιδιαίτερα στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης, αφού έτσι δεν μπορεί να επιτευχθεί επαγγελματική ή/και οικονομική εξέλιξη. (Κόκκος, 2004).
- ✓ Τα περισσότερα προγράμματα υλοποιούνται με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας, με στόχο την απορρόφηση των κονδυλίων, και όχι με βάση τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της κάθε κοινωνίας.
- ✓ Δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, με αποτέλεσμα να αποκλείεται από την Εκπαίδευση Ενηλίκων ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού το οποίο θα ενδιαφερόταν να ασχοληθεί με θέματα κοινωνικά ή πολιτιστικά
- ✓ Η δημιουργία παραδοσιακού και δασκαλοκεντρικού κλίματος στα προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων, λειτούργησε ανασταλτικά στην προσέλκυση ατόμων.
- ✓ Δεν αναπτύχθηκαν ιδιαίτερες προσπάθειες, προκειμένου να ενημερωθούν οι πολίτες, τόσο για την αξία γενικά της εκπαίδευσης ενηλίκων, όσο και για την χρησιμότητα των υλοποιηθέντων κάθε φορά προγραμμάτων.
- ✓ Οι παρατυπίες που εμφανίστηκαν, ιδιαίτερα με το Α΄ ΚΠΣ, διαμόρφωσαν μια επιφυλακτική και ίσως αρνητική στάση απέναντι στη μη τυπική εκπαίδευση.

Προκειμένου να ξεπεραστούν τα εμπόδια και να επιτευχθεί ο στόχος του Συμβουλίου της Λισσαβόνας για αύξηση του ποσοστού συμμετοχής στα 10% ξεκίνησαν τα τελευταία χρόνια ορισμένες σημαντικές προσπάθειες, όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει και ο Κόκκος (2002, σ. 40-44 και 2004):

☞ Ιδρύθηκε το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Δομών Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης και Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών (Ε.ΚΕ.ΠΙΣ.), με σκοπό την παρακολούθηση, αξιολόγηση και πιστοποίηση, των Κέντρων, των προγραμμάτων, των Εκπαιδευτών και των Στελεχών Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών. Το ΕΚΕΠΙΣ υλοποίησε την εκπαίδευση 250

εκπαιδευτών, οι οποίοι με τη σειρά τους κλήθηκαν να εκπαιδεύσουν τους υπόλοιπους 18.000 περίπου εκπαιδευτές που είναι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο του.

☛ Εκδόθηκαν βιβλία ελλήνων και ξένων συγγραφέων σχετικά με αυτό το αντικείμενο.

☛ Συστάθηκε το Εθνικό Παρατηρητήριο Απασχόλησης με σκοπό να μελετήσει τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και να προσδιορίσει τα επαγγέλματα που απορρέουν από τις ανάγκες αυτές.

☛ Δημιουργήθηκαν τα Κέντρα Προώθησης της Απασχόλησης, για τον επαγγελματικό προσανατολισμό και την εξεύρεση εργασίας σε ανέργους.

☛ Το υπουργείο Εργασίας, μέσω της Γενικής Γραμματείας Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων, κατένειμε τους κοινοτικούς πόρους αφενός σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και αφετέρου σε προγράμματα ολοκληρωμένης δράσης για ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Πήρε επίσης μέτρα για την ποιοτική αναβάθμιση των προγραμμάτων.

☛ Συστάθηκε, από τα υπουργεία Παιδείας και Εργασίας, Επιτροπή για την επεξεργασία του Εθνικού Συστήματος Σύνδεσης της Αρχικής και Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης με την Απασχόληση. Το σχέδιο δράσης της επιτροπής, που αφορά τη σύνδεση των αναγκών της αγοράς εργασίας με την παρεχόμενη κατάρτιση, προβλέπει την πιστοποίηση των προσόντων και των ικανοτήτων που αποκτώνται είτε από την επαγγελματική κατάρτιση είτε από την εργασιακή εμπειρία.

☛ Σημαντική είναι η συμβολή των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, τα οποία προσφέρουν προγράμματα σπουδών με θέμα την Εκπαίδευση Ενηλίκων, με αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια να έχει αυξηθεί ο αριθμός των εκπαιδευτών οι οποίοι έχουν πραγματοποιήσει σπουδές ειδίκευσης στην Εκπαίδευση Ενηλίκων.

Αναλυτικά, τα ιδρύματα αυτά είναι:

- Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ), προσφέρει το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Εκπαίδευση Ενηλίκων», από το Ακαδημαϊκό έτος 2003-2004. Σκοπός του προγράμματος είναι η παροχή εξειδικευμένων γνώσεων και η ανάπτυξη δεξιοτήτων, ώστε οι απόφοιτοι να είναι ικανοί να σχεδιάζουν, να οργανώνουν και να αξιολογούν προγράμματα εκπαίδευσης

ενηλίκων, καθώς και να διδάσκουν σε αυτά, χρησιμοποιώντας σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους εκπαίδευσης από απόσταση⁶.

- Το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, και ειδικότερα το Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, ένας από τους στόχους του οποίου είναι να προάγει την έρευνα στην εκπαιδευτική και κοινωνική πολιτική και ιδιαίτερα στους τομείς της συνεχούς εκπαίδευσης, της εκπαίδευσης ενηλίκων και ειδικών ατόμων, των εκπαιδευτικών τεχνολογιών, καθώς και της αξιολόγησης, διαμόρφωσης και ανάπτυξης θεσμών κοινωνικής πολιτικής⁷.

- Το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου με το τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, που έχει ως στόχο να προάγει την επιστήμη και την έρευνα ιδιαίτερα στους τομείς της προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών όπως αυτά διαμορφώνονται στο πλαίσιο της Ε.Ε., της εμπάθυνσης των δομών του κοινωνικού κράτους, της πρόληψης και της ασφάλειας σε συνδυασμό με την κοινωνική ανάπτυξη, της συνεχούς εκπαίδευσης, της εκπαίδευσης ενηλίκων και του σχεδιασμού νέων κοινωνικών και εκπαιδευτικών πολιτικών και θεσμών⁸.

Ένα επίσης πολύ σημαντικό βήμα είναι η δημιουργία της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων που σκοπό έχει: «την ανάπτυξη του επιστημονικού και επαγγελματικού πεδίου της εκπαίδευσης ενηλίκων, την ανάπτυξη των επαγγελματικών ικανοτήτων των μελών της, καθώς και την ενίσχυση της μεταξύ τους επικοινωνίας».(www.adulteduc.gr)

Σήμερα, ο επίσημος κρατικός φορέας υλοποίησης εκπαιδευτικού έργου στον τομέα της Εκπαίδευσης Ενηλίκων είναι η Γενική Γραμματεία Διαβίου Μάθησης (Γ.Γ.ΔΒ.Μ) του ΥΠ.Ε.Π.Θ, η οποία έχει ως αποστολή τη δια βίου μάθηση των πολιτών της χώρας, ανεξάρτητα από τα εκπαιδευτικά και άλλα χαρακτηριστικά τους, καθώς και του απόδημου ελληνισμού.

Η Γ.Γ.Δ.Β.Μ.⁹ εφαρμόζει την πολιτική της μέσω:

1. Του Ινστιτούτου Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων Ι.Δ.ΕΚ.Ε.

⁶ Πηγή: <http://www2.eap.gr>

⁷ Πηγή: <http://www.uom.gr>

⁸ Πηγή: <http://www.uop.gr>

⁹ Η διάρθρωση του τομέα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, όπως ίσχυε ως και το τέλος του 2008, παρουσιάζεται αναλυτικά στο Διάγραμμα 2. Πηγή: <http://www.ideke.gr>

Το Ι.Δ.ΕΚ.Ε. είναι ΝΠΙΔ και σύμφωνα με το Νόμο 2909/2001 «...έχει ως κύρια αποστολή τη τεχνολογική και επιστημονική υποστήριξη των προγραμμάτων της Γ.Γ.Δ.Β.Μ. και την υλοποίηση ενεργειών που αφορούν στη διά βίου μάθηση».

Για την επίτευξη του βασικού αυτού σκοπού, εξασφαλίζει την υλικοτεχνική και επιστημονική υποδομή καθώς και τη διάδοση του εκπαιδευτικού και επιμορφωτικού υλικού, επιδιώκει την ενσωμάτωση της τεχνολογίας της πληροφορίας και των επικοινωνιών με τη χρήση σύγχρονων εκπαιδευτικών πολυμέσων και εκπαιδευτικού λογισμικού και υλοποιεί ειδικά ερευνητικά και επιμορφωτικά προγράμματα για ενήλικες.

Το Ι.Δ.ΕΚ.Ε. υποστηρίζει τη λειτουργία έξι δομών, όπως Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Σχολές Γονέων, Κέντρο Εκπαίδευσης Επιμόρφωσης Ενηλίκων από Απόσταση (Κ.Ε.Ε.ΕΝ.ΑΠ) και οκτώ αυτόνομων εκπαιδευτικών προγραμμάτων μετά από ανάθεση της Γ.Γ.Δ.Β.Μ.

2. Των Νομαρχιακών Επιτροπών Λαϊκής Επιμόρφωσης (Ν.Ε.Λ.Ε.), τις οποίες χρηματοδοτεί με εθνικούς πόρους
3. Του Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ.), εθνικής εμβέλειας.

Η πολιτική στον τομέα της δια βίου μάθησης στην Ελλάδα σήμερα, είναι η εξής:

Κάθε πολίτης 17 ετών και άνω δικαιούται να έχει τις ευκαιρίες ανεξαρτήτου κοινωνικοοικονομικής κατάστασης, επιπέδου εκπαίδευσης, χώρας καταγωγής, θρησκεύματος και τόπου διαμονής, να αναπτύσσει διαρκώς την προσωπικότητά του, να αποκτά σύγχρονες γνώσεις και δεξιότητες και να συμμετέχει ενεργά στο κοινωνικο-πολιτικό-οικονομικό γίγνεσθαι.

Άξονες προτεραιότητας για την εκπαίδευση ενηλίκων αποτελούν οι ακόλουθοι:

- Η ενοποίηση μητρώου για τους εκπαιδευτές ενηλίκων.
- Η προώθηση του Συστήματος Διασφάλισης Ποιότητας και Αξιολόγησης.
- Η ανάπτυξη συνεργασίας με το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας.
- Η ολοκλήρωση της κτηριακής υποδομής και η συγκρότηση του Κέντρου Μελετών Δια Βίου Μάθησης: «Αριστοτέλης».

- Η συγκρότηση της Εθνικής Βιβλιοθήκης Δια Βίου μάθησης στο Χαλάνδρι Αττικής και η δημιουργία παραρτήματος ως Ειδική Βιβλιοθήκη στις Σάπες Κομοτηνής.
- Η διαμόρφωση του «Εθνικού Μουσείου Ιστορίας της Δια Βίου μάθησης», στον Ορχομενό Βοιωτίας.
- Η δημιουργία νέων κτηριακών δομών.
- Η δημιουργία Συστήματος αξιολόγησης και Πιστοποίησης των Εκπαιδευομένων.
- Η εκπόνηση Σχεδίου Εναρμόνισης του Συστήματος Εκπαίδευσης Ενηλίκων με το Τυπικό Σύστημα Εκπαίδευσης και διασύνδεσης με την αγορά εργασίας.
- Ο εκσυγχρονισμός του Συστήματος Τηλεκπαίδευσης με σύγχρονη Τεχνολογία, και η δημιουργία εκτός των 13 κόμβων στις έδρες των 13 περιφερειών, άλλων 12 κόμβων στα νησιά και τους ακριτικούς νομούς.

Η ανάπτυξη και η τρέχουσα κατάσταση της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, καταγράφηκε στην «Εθνική Έκθεση Ελλάδας», που εκπονήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων και το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, το Μάιο του 2008.

Σύμφωνα με την παραπάνω έκθεση, την περίοδο 2004-2008, παρατηρείται σημαντική αύξηση των ατόμων που εκπαιδεύτηκαν σε προγράμματα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, και συγκεκριμένα:

Την περίοδο 2004-2008 εκπαιδεύτηκαν στα προγράμματα των δομών του ΙΔΕΚΕ, 417.056 πολίτες έναντι 157.504 πολιτών που είχαν εκπαιδευτεί την περίοδο 2000-2004, σημειώνοντας μια ποσοστιαία αύξηση 165%.

Αντίστοιχα οι πολίτες που εκπαιδεύτηκαν στα αυτόνομα προγράμματα την περίοδο 2004-2008 ανέρχονται στους 337.170, έναντι 360 πολιτών που είχαν εκπαιδευτεί την περίοδο 2000-2004, σημειώνοντας μια αύξηση 93.558%.

Αυτό οφείλεται βέβαια, στο ότι τα περισσότερα από τα προγράμματα αυτά ξεκίνησαν να λειτουργούν τη δεύτερη εκπαιδευτική περίοδο.¹⁰

Εκτός από το ΥΠ.Ε.Π.Θ., προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων πραγματοποιούνται επίσης από διάφορα ιδιωτικά Κ.Ε.Κ, από μεγάλες

¹⁰ Τα στοιχεία παρουσιάζονται αναλυτικά στο Παράρτημα, στους πίνακες 1 και 2.

επιχειρήσεις του Δημόσιου Τομέα (ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΕΛΤΑ, ΟΣΕ κá), από Συνδικαλιστικές οργανώσεις (Γ.Σ.Ε.Ε., ΑΔΕΔΥ), από τράπεζες, όπως επίσης και από άλλα Υπουργεία:

Το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, το οποίο μέσω του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.), αναπτύσσει ένα δίκτυο υπηρεσιών απασχόλησης, συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού, ενώ υλοποιεί και προγράμματα κατάρτισης εργαζομένων.

Το Υπουργείο Εσωτερικών, μέσω του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α.), το οποίο έχει ως κύρια αποστολή τη διαρκή βελτίωση της οργάνωσης και λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, μέσω της Εκπαίδευσης και της διαρκούς Επιμόρφωσης του ανθρώπινου δυναμικού. Το Ε.Κ.Δ.Δ.Α., λειτουργεί από το 2005 την Εθνική Σχολή Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ε.Σ.Τ.Α.), η οποία έχει ως στόχο την εκπαίδευση εξειδικευμένων στελεχών για τους οργανισμούς και υπηρεσίες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της Περιφέρειας. Έχει επίσης την εποπτεία δώδεκα Περιφερειακών Ινστιτούτων Επιμόρφωσης, τα οποία λειτουργούν στις έδρες ισάριθμων διοικητικών Περιφερειών.

Το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, το οποίο μέσω της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας, υλοποιεί προγράμματα εκπαίδευσης και ειδίκευσης επιστημόνων υγείας.

Το Υπουργείο Γεωργίας, μέσω του Οργανισμού Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης και Απασχόλησης (ΟΓΕΕΚΑ), ο οποίος υλοποιεί στα Κέντρα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης «ΔΗΜΗΤΡΑ», προγράμματα για τους αγρότες και άλλους απασχολούμενους στις διάφορες ειδικότητες του γεωργικού τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΛΑΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1. Η εξέλιξη του θεσμού ως το 1981

Ως κομβικό χρονικό σημείο για τη Λαϊκή Επιμόρφωση στη χώρα μας θα μπορούσε να καταγραφεί η ίδρυση της Υπηρεσίας Λαϊκής Επιμόρφωσης από την κατοχική Κυβέρνηση του Ι. Ράλλη, το 1943, με το νόμο 837 ως «Διεύθυνση Λαϊκής Επιμορφώσεως» του Υπουργείου Παιδείας, με στόχους τη φροντίδα για τη συγγραφή και την έκδοση βιβλίων, δημοσιευμάτων και περιοδικών, την οργάνωση μορφωτικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων και την πραγματοποίηση μορφωτικών ραδιοφωνικών εκπομπών.

Λόγω των δυσμενών συνθηκών της εποχής, κανένας από τους παραπάνω στόχους δεν πραγματοποιείται. Λαμβάνοντας υπόψη την πολιτική και κοινωνική κατάσταση της χώρας εκείνη την περίοδο, καταλαβαίνουμε άλλωστε ότι ο βασικός στόχος όλων των παραπάνω πρωτοβουλιών ήταν κυρίως η διενέργεια προπαγάνδας.

Την ίδια περίοδο ωστόσο, πραγματοποιείται μια άλλη, ιδιαίτερα αξιόλογη προσπάθεια, από τις αντιστασιακές οργανώσεις στις περιοχές της χώρας που έχουν απελευθερωθεί από τον κατακτητή, με σκοπό την επιμόρφωση κυρίως του αγροτικού πληθυσμού. (Πετσάλνικος, 1985).

Το 1951 η Υπηρεσία ενεργοποιείται και πάλι, ως Τμήμα Λαϊκής Επιμορφώσεως με σκοπό την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού και τη διαφώτιση του ελληνικού λαού, πάνω σε διάφορα θέματα.

Θα πρέπει εδώ να αναφέρουμε, ότι προσπάθειες για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού, είχαν πραγματοποιηθεί στη χώρα μας και παλιότερα, και συγκεκριμένα αμέσως μετά την επανάσταση του 1821, όταν στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος έγινε αντιληπτό το τεράστιο πρόβλημα του αναλφαβητισμού. Οι προσπάθειες αυτές, με χρονολογική σειρά, και μέχρι την ίδρυση της Υπηρεσίας ήταν οι εξής:

- Το 1829 συστήνεται η *«επί των εκκλησιαστικών πραγμάτων και δημόσιας εκπαιδύσεως Γραμματεία»*, που σκοπό μεταξύ άλλων έχει την εξύψωση και την προαγωγή της παιδείας και τη μετεκπαίδευση των δασκάλων. Παρά την καθιέρωση της υποχρεωτικής επταετούς φοίτησης, την πρόβλεψη

συμπληρωματικής μόρφωσης για τους αποφοίτους του Δημοτικού Σχολείου, μέχρι την ηλικία των 15 ετών και την επιβολή αυστηρών κυρώσεων για τους παραβάτες, τα αποτελέσματα δεν είναι καθόλου ικανοποιητικά στην προσπάθεια καταπολέμησης της μεγάλης μάστιγας του αναλφαβητισμού του ελληνικού λαού.

- Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα στη χώρα μας έχει γίνει αντιληπτή η αναγκαιότητα υλοποίησης προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων, με στόχο κυρίως τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των χαμηλών κοινωνικών τάξεων. Για το λόγο αυτό, πραγματοποιούνται κάποιες μεμονωμένες προσπάθειες από Σωματεία και Οργανισμούς όπως ο Φιλολογικός Σύνδεσμος «Παρνασσός» (1865), ο σύλλογος προς διάδοσιν των ελληνικών γραμμάτων (1896), η Εταιρία των φίλων του Λαού (1865), ο σύλλογος Κυριών υπέρ της γυναικείας εκπαιδύσεως (1872) κ.λπ.
- Παρόλ' αυτά, τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, βρίσκουν την Ελλάδα να συγκαταλέγεται στατιστικά στην κατηγορία των χωρών του κόσμου, με το μεγαλύτερο πληθυσμό αναλφάβητων. Για το λόγο αυτό η τότε κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου ψηφίζει το 1929 το νόμο 4397, ο οποίος θέτει ουσιαστικά το πρόβλημα του αναλφαβητισμού των ενηλίκων και την καταπολέμησή του, και σήμερα θεωρείται η πρώτη επίσημη κρατική παρέμβαση στο συγκεκριμένο ζήτημα και η απαρχή του θεσμού της εκπαίδευσης ενηλίκων στη χώρα μας.

Μεταξύ άλλων ο νόμος αυτός (οπ. αναφ.στο Κωλέττα, 1980) προέβλεπε:

1. Την ίδρυση νυκτερινών σχολείων για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού.

2. Την ίδρυση σχολείων που θα λειτουργούσαν καθημερινά, ακόμα και τις Κυριακές και τις αργίες, και στα οποία θα διδάσκονταν με τη μορφή απλών διαλέξεων θέματα που είχαν σχέση με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα που ανέπτυσαν οι επιμορφούμενοι, ανάλογα από ποια περιοχή προέρχονταν. Τα θέματα αυτά σχετίζονταν συνήθως με τη γεωργία, τη ζωοκομία, την οικοκυρική κλπ. Στα σχολεία αυτά μπορούσαν να φοιτούν άνδρες και γυναίκες, ανεξάρτητα από την ηλικία τους.

3. Την ίδρυση σχολείων κατώτερης επαγγελματικής μόρφωσης, γεωργικής, εμπορικής και βιοτεχνικής κατεύθυνσης.

- Το 1930 τέλος, ψηφίζεται ο νόμος 4653, «Περί Διοικήσεως της Εκπαιδύσεως», ο οποίος στόχευε στην αναμόρφωση της παιδείας, και περιελάμβανε και μέτρα για

την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού. Τον επόμενο χρόνο, στη συζήτηση του Ανώτατου Εκπαιδευτικού Συμβουλίου, υπό την προεδρία του Γ. Παπανδρέου, με θέμα το νέο νόμο, παίρνονται πολύ σημαντικές αποφάσεις για τον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων. Συγκεκριμένα, μεταξύ άλλων, αποφασίζεται η πλήρης οργάνωση των σχολείων της γενικής λαϊκής επιμόρφωσης, ο πολλαπλασιασμός των νυκτερινών κρατικών σχολείων και η ενίσχυση όσων ακόμα ιδρύονταν από διάφορα ιδιωτικά σωματεία, η υποχρεωτική διδασκαλία των αναλφάβητων στρατιωτών, κατά το χρόνο της θητείας τους, η ίδρυση ημερήσιων και νυκτερινών σχολείων, που απέβλεπαν στην παροχή συμπληρωματικής εμπορικής μόρφωσης στους εργαζόμενους σε καταστήματα και εμπορικά γραφεία.

Η ίδρυση της «Διεύθυνσης Λαϊκής Επιμορφώσεως» το 1943 λοιπόν, αποτέλεσε μια λογική συνέχεια των προηγούμενων προσπαθειών. Μια δεύτερη σημαντική και ουσιαστική κίνηση για τη Λαϊκή Επιμόρφωση στη χώρα μας, είναι ο νόμος 3094/1954, «Περί μέτρων προς καταπολέμηση του αναλφαβητισμού», με τον οποίο η Υπηρεσία εδραιώνεται επίσημα και αποκτά περισσότερες αρμοδιότητες.

Μεταξύ άλλων ο νόμος αυτός περιελάμβανε τέσσερις σημαντικές ρυθμίσεις:

1. Συγκρότηση Κεντρικής Επιτροπής Καταπολέμησης Αναλφαβητισμού (Κ.Ε.Κ.Α)
2. Συγκρότηση Νομαρχιακών Επιτροπών Καταπολέμησης Αναλφαβητισμού (Ν.Ε.Κ.Α.).
3. Ίδρυση και λειτουργία Νυκτερινών Δημοτικών Σχολείων, περισσότερο οργανωμένα από αυτά που είχαν λειτουργήσει παλιότερα.
4. Ίδρυση και λειτουργία Κέντρων Επιμορφώσεως (Κ.Ε.), υπό την εποπτεία των Ν.Ε.Λ.Ε.

Αναλυτικά:

Η Κεντρική Επιτροπή Καταπολέμησης Αναλφαβητισμού (Κ.Ε.Κ.Α), προεδρεύεται από τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδας και από τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας. Συμμετέχουν ως μέλη: ένας Μητροπολίτης, ο Γενικός Γραμματέας του ΥΠ.Ε.Π.Θ, ένας εκπρόσωπος της Ακαδημίας Αθηνών, ένας εκπαιδευτικός σύμβουλος και ένας επιθεωρητής στοιχειώδους εκπαίδευσης, αντιπρόσωποι των υπουργείων Δικαιοσύνης, Εσωτερικών, Οικονομικών, Γεωργίας, Εργασίας και Κοινωνικής Πρόνοιας, ένας αντιπρόσωπος της Ενώσεως Συντακτών ημερησίων εφημερίδων Αθηνών, ο Διευθυντής Στοιχειώδους εκπαίδευσης του

Υπουργείου Παιδείας και ο Τμηματάρχης του Τμήματος Λαϊκής Επιμορφώσεως του Υπουργείου Παιδείας, ο οποίος εκτελούσε χρέη γραμματέα της Κ.Ε.Κ.Α.

Ο βασικός σκοπός της Κ.Ε.Κ.Α ήταν η καταπολέμηση του αναλφαβητισμού. Στα πλαίσια αυτά, μεταξύ άλλων, εποπτεύει και συντονίζει όλες της υπηρεσίες που σχετίζονται με την επιμόρφωση του πληθυσμού, καθοδηγεί τις Νομαρχιακές Επιτροπές Καταπολέμησης Αλφαβητισμού (Ν.Ε.Κ.Α), θέτει τους κανονισμούς λειτουργίας και ασκεί εποπτεία στα Κέντρα Επιμορφώσεως και τα Νυκτερινά Σχολεία, και τέλος είναι υπεύθυνη για της οργάνωση της υπηρεσία της Λαϊκής Επιμόρφωσης.

Μέχρι το 1958, το Τμήμα της Λαϊκής Επιμορφώσεως, ασχολείται μόνο με την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού, ιδρύοντας και οργανώνοντας εξατάξια Νυκτερινά Δημοτικά Σχολεία, ισάξια των ημερησίων, σε όλη την ελληνική επικράτεια.

Από το 1958 αρχίζουν να ιδρύονται τα κέντρα επιμορφώσεως, με σκοπό την οργάνωση προγραμμάτων επιμόρφωσης ενηλίκων. Τα πρώτα χρόνια η επιμόρφωση αυτή γίνεται με τη μορφή διαλέξεων.

Υπεύθυνοι εκπαιδευτές, τόσο για τον αλφαβητισμό, όσο και για την επιμόρφωση των ενηλίκων, ορίζονται αρχικά δάσκαλοι της Α/θμιας Εκπαίδευσης. Τα επόμενα χρόνια επιλέγονται ως επιμορφωτές και καθηγητές Β/θμιας εκπαίδευσης, αλλά και άλλες ειδικότητες όπως ιερείς, γιατροί, δικηγόροι και τεχνίτες διάφορων ειδικοτήτων.

Οι διαλέξεις αυτές είχαν περιεχόμενο κυρίως προπαγανδιστικό, ιδιαίτερα την περίοδο της δικτατορίας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει το 1984, σε πανελλήνια συνδιάσκεψη, ο τότε γενικός γραμματέας της Λαϊκής Επιμόρφωσης Φίλιππος Πετσάλνικος (1985, σελ. 41): «δε θα ήταν υπερβολή αν λέγαμε ότι ως το 1974, η Λαϊκή Επιμόρφωση λειτούργησε ως ιδεολογικός μηχανισμός που διοργάνωνε σε όλη τη χώρα απλά διαφωτιστικές ομιλίες, που στόχευαν στη διαιώνιση βαθιά συντηρητικών αντιλήψεων και νοοτροπιών».

Μέχρι το 1969, το Τμήμα Λαϊκής Επιμορφώσεως λειτουργεί σαν ανεξάρτητο τμήμα του Υπουργείου Παιδείας. Από το 1969 ως το 1976, προσκολλάται στη Διεύθυνση Δημοτικής Εκπαίδευσεως.

Στο μεταξύ, το 1965 με το Βασιλικό Διάταγμα 442, η Κ.Ε.Κ.Α μετονομάζεται σε Κεντρική Επιτροπή Λαϊκής Επιμορφώσεως (Κ.Ε.Λ.Ε), διατηρώντας τις ίδιες αρμοδιότητες, και οι κατά τόπους Ν.Ε.Κ.Α μετονομάζονται σε Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης (Ν.Ε.Λ.Ε)¹¹.

Το 1976 επιχειρείται και πάλι η αναδιοργάνωση της Λαϊκής Επιμόρφωσης. Το Π.Δ 147/1976 «Περί οργανισμού της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων», φέρνει δύο πολύ σημαντικές αλλαγές:

1. Το «Τμήμα Επιμορφώσεως Ενηλίκων» προάγεται σε «Διεύθυνση» με τρία τμήματα:
 - Τμήμα μελετών και προγραμμάτων
 - Τμήμα Εκπαιδεύσεως Εκδόσεων και Μέσων Διδασκαλίας
 - Τμήμα Διοικητικού

2. Αναδιοργανώνεται η σύσταση της Κ.Ε.Λ.Ε και της εκχωρούνται περισσότερες αρμοδιότητες. Ανάμεσα σε αυτές είναι ο συντονισμός και η συνεργασία δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που σχετίζονται με την επιμόρφωση ενηλίκων, και η στήριξη των κατά τόπους Ν.Ε.Λ.Ε.

Το 1977 εκδίδεται ο κανονισμός λειτουργίας των Κέντρων Επιμόρφωσης, περιορίζονται οι διαλέξεις και καθιερώνονται τα τμήματα μάθησης. Οι νέες Γενικές κατευθυντήριες γραμμές της επιμόρφωσης και της λειτουργίας των Ν.Ε.Λ.Ε, βασίζονται στη λειτουργία του θεσμού διεθνώς, αλλά και στις θέσεις της U.N.E.S.C.O, η οποία στη 19^η Σύνοδό της στο Ναϊρόμπι (26-30/11/1976) είχε εκδώσει την απόφαση «Για ανάπτυξη της επιμόρφωσης των ενηλίκων», στην οποία καθορίζονταν οι στόχοι, η στρατηγική και οι βασικές αρχές της επιμόρφωσης, αλλά και τα μέτρα που θα έπρεπε να λάβει κάθε κράτος για την όσο το δυνατό καλύτερη αντιμετώπιση του προβλήματος.

Δυο νέοι κανονισμοί που τροποποιούν αυτόν του 1977, εκδίδονται το 1979 και το 1980. Ο δεύτερος από αυτούς, ορίζει ότι οι διευθυντές των Κέντρων Επιμόρφωσης και οι οργανωτές τμημάτων μάθησης θα πληρώνονται ανάλογα με τον αριθμό των τμημάτων που οργανώνουν. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δοθεί βαρύτητα μόνο σε ποσοτικούς όρους, χωρίς προγραμματισμό, χωρίς συγκεκριμένο

¹¹ Η οργάνωση της Λαϊκής Επιμόρφωσης ως το 1981 παρουσιάζεται στο Παράρτημα, Διάγραμμα 1. Πηγή: Έκθεση Πεπραγμένων Ιανουαρίου – Δεκεμβρίου 1981. ΥΠΕΠΘ

προσανατολισμό, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι πραγματικές επιμορφωτικές ανάγκες του ελληνικού λαού. Σχεδόν τα μισά τμήματα που δημιουργήθηκαν εκείνη την περίοδο είχαν να κάνουν με πρακτικές γνώσεις, χωρίς κανένα αντίκρισμα στην αγορά εργασίας. Ήταν η εποχή που ο θεσμός συνδέθηκε στη συνείδηση της κοινής γνώμης με την κοπτική ραπτική και το κέντημα, αφού ο αριθμός τέτοιων τμημάτων, όπως επίσης και τμημάτων μαγειρικής, καράτε ή ακόμη και ποδοσφαίρου, ήταν ιδιαίτερα αυξημένος.

3.2 Η Περίοδος 1981-1985

Ο συνολικός πληθυσμός της Ελλάδας, σύμφωνα με την απογραφή του 1981, ήταν 9.740.000 κάτοικοι. Ο αστικός πληθυσμός ήταν 5.600.000 κάτοικοι, ο ημιαστικός 1.100.000 και ο αγροτικός 3.000.000. Τα 2/3 δηλαδή περίπου του πληθυσμού κατοικούν σε πόλεις ή κομοπόλεις, ενώ το 42% του πληθυσμού συγκεντρώνεται στις 6 μεγαλύτερες πόλεις: Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηράκλειο, Βόλος, Λάρισα.¹²

Ένα βασικό χαρακτηριστικό της ελληνικής κοινωνίας εκείνη την εποχή λοιπόν, είναι η ασύμμετρη ανάπτυξη των αστικών και των αγροτικών περιοχών σε βάρος των δευτέρων. Άλλα χαρακτηριστικά είναι τα εξής:¹³

- Η γεωργία παραμένει σημαντική, αλλά βρίσκεται πάντα σε καθυστέρηση, κυρίως σε σχέση με τον τριτογενή τομέα, ο οποίος βρίσκεται σε πλήρη ανάπτυξη.
- Η γρήγορη αύξηση του αριθμού των ανέργων.
- Η υποαπασχόληση που εξακολουθεί να υπάρχει στην ύπαιθρο.

Όπως αναφέρεται στη Μελέτη για την αξιολόγηση των επιμορφωτικών δραστηριοτήτων της Λαϊκής Επιμόρφωσης, (Ντεμουντέρ Π. κ.ά., 1984), η Λαϊκή Επιμόρφωση καλείται κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες να ασχοληθεί με καθένα από τα παραπάνω προβλήματα. Δε θεωρείται βέβαια ο βασικός φορέας επίλυσης των θεμελιωδών οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων, αποτελεί όμως ένα σημαντικό παράγοντα στην επιμόρφωση των φορέων της αλλαγής και της ανάπτυξης. Για το λόγο αυτό, πολλοί από τους στόχους της εγγράφονται πλήρως στην

¹² ΠΗΓΗ: ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ (1984), "Αποτελέσματα γενικής απογραφής πληθυσμού της 5ης Απριλίου 1981", Έκδοση II, Αθήνα

¹³ (Ντεμουντέρ Π. κ.ά., 1984)

οικονομική και πολιτική λογική του πενταετούς προγράμματος οικονομικής ανάπτυξης.

Σύμφωνα με την ίδια μελέτη, οι στόχοι της Λαϊκής Επιμόρφωσης τη συγκεκριμένη περίοδο είναι:

- Να βοηθήσει στην ανάπτυξη των νέων λαϊκών θεσμών.
- Να πληροφορήσει το λαό και να ανοίξει μαζί του ένα συνεχή διάλογο πάνω στα τοπικά, περιφερειακά και εθνικά κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα.
- Να ενισχύσει τις τοπικές πρωτοβουλίες που έχουν στόχο τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, υποστηρίζοντας τα σχέδια δημιουργίας κοινοτικών επιχειρήσεων, συνεταιρισμών ή επιχειρήσεων μεικτής οικονομίας.
- Να προτείνει ένα σύστημα επιμόρφωσης που να μην είναι αποκλειστικά προσανατολισμένο προς την επαγγελματική κατάρτιση με τη στενή έννοια, αλλά που να συμβάλει στην απόκτηση των κοινωνικο-οικονομικών ικανοτήτων που απαιτούνται για την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στην τοπική ανάπτυξη.
- Να καλυτερεύσει την υλικοτεχνική υποδομή που θα επιτρέψει την ικανοποίηση των επιμορφωτικών αναγκών των ενηλίκων σε κάθε νομό¹⁴.

Μετά τις εκλογές του Οκτώβρη του 1981, η χώρα αποκτά για πρώτη φορά σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση η οποία υιοθετεί μια νέα φιλοσοφία για τη Λαϊκή Επιμόρφωση. Σύμφωνα με αυτή τη φιλοσοφία, σκοπός της εκπαιδευτικής διαδικασίας δεν είναι μόνο η προετοιμασία για την αγορά εργασίας, αλλά στοχεύει επίσης στην επίλυση κοινωνικών επαγγελματικών και εργασιακών προβλημάτων των επιμορφωνόμενων και θεωρείται βασική διαδικασία για ατομική και συλλογική ανάπτυξη, τόσο στο μορφωτικό όσο και στον κοινωνικό οικονομικό τομέα. Το ενδιαφέρον στρέφεται από τη μία στο άτομο και στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, και από την άλλη στη σφαιρική και πολυδιάστατη τοπική ανάπτυξη, μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες, με την ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση των ίδιων των ενδιαφερομένων.(Πετσάλνικος, 1985, σελ 43-44).

Η φιλοσοφία εκείνης της περιόδου για τη Λαϊκή Επιμόρφωση περικλείεται συνοπτικά στα λόγια του τότε βουλευτή Αχαΐας, Γ. Παπανδρέου (1984): « Η Λαϊκή Επιμόρφωση σήμερα θέλει να γίνει φορέας ολοκληρωμένης ανάπτυξης κι

¹⁴ (Ντεμουντέρ Π. κ.ά., 1984)

ενεργητικής συμμετοχής του λαού στα κοινωνικά και στα οικονομικά ζητήματα. Κι αυτό γιατί η αναπτυξιακή πορεία της χώρας μας, προϋποθέτει τη λαϊκή πρωτοβουλία, δηλ. πρωτοβουλίες που να πηγάζουν από το λαό. Προϋποθέτει τη συμμετοχή του λαού, τη γνώση του λαού γύρω από τα προβλήματά του, τη σωστή επαγγελματική κατάρτιση, τη δημοκρατική λειτουργία μέσα από το διάλογο και την ενημέρωση. Προϋποθέτει ότι ο ίδιος ο λαός θα μάθει να επιλύει τα προβλήματά του, και να αναπτύσσει δυνάμεις που κρύβονται μέσα του, είτε σαν άτομο είτε σαν ομάδα, που δεν έχουν αξιοποιηθεί στην κοινωνία μας, ιδιαίτερα σε στρώματα του λαού, όπως η νεολαία, τα μειονεκτούντα άτομα, η τρίτη ηλικία, οι μετανάστες και οι μειονότητες».

Στα πλαίσια αυτών των θέσεων, και με βασικό στόχο την αναβάθμιση του θεσμού, πραγματοποιούνται σημαντικές και ιδιαίτερα καινοτόμες ενέργειες:

- Καταρχήν με το άρθρο 18 του Ν. 1320/1983 (ΦΕΚ 6/Α/11.01.1983), η Διεύθυνση Επιμόρφωσης Ενηλίκων του ΥΠΕΠΘ, μετονομάζεται σε Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης (Γ.Γ.Λ.Ε.) και έχει ως βασικό στόχο το συντονισμό των επιμορφωτικών δραστηριοτήτων και φορέων της χώρας. Στις αρχές του 1984, ορίζεται ως πρώτος Γενικός Γραμματέας της ΓΓΛΕ ο Φίλιππος Πετσάλνικος (ως τις 15-4-1985, οπότε ανέλαβε ο Θεόφραστος Γέρου για τα 2 επόμενα έτη).

- Δημιουργούνται τα Συμβούλια Λαϊκής Επιμόρφωσης (Σ.Λ.Ε.), σε επίπεδο νομού, με σκοπό τη διερεύνηση των επιμορφωτικών αναγκών των κατοίκων της περιοχής, την κατάθεση προτάσεων για το συντονισμό των διαφόρων επιμορφωτικών φορέων, την οργάνωση σεμιναρίων επιμόρφωσης επιμορφωτών, την εποπτεία επιμορφωτικών δραστηριοτήτων, την επισήμανση των αδυναμιών και των νέων δυνατοτήτων της Λαϊκής Επιμόρφωσης, έτσι ώστε να προσαρμόζεται στις τοπικές ανάγκες και στα τοπικά προβλήματα.

- Δίνεται βαρύτητα στην επιμόρφωση των επιμορφωτών. Στα πλαίσια αυτά, το Νοέμβριο του 1987, ο Αλέξης Κόκκος καταθέτει Μελέτη για τη σύσταση Σχολής Στελεχών Λαϊκής Επιμόρφωσης, η οποία στηρίζεται στην πρωτότυπη επεξεργασία των απαντήσεων που έδωσαν επιμορφωτές όλων των νομών σε ερωτηματολόγια που τους είχε απευθύνει η ΓΓΛΕ, την άνοιξη του 1985.

- Ιδρύεται και χρηματοδοτείται από τη Γενική Γραμματεία το Κέντρο Μελετών και Αυτομόρφωσης (Κ.Ε.Μ.Ε.Α.), το οποίο αναλαμβάνει την επιμόρφωση των

στελεχών της Λαϊκής Επιμόρφωσης, την έκδοση του περιοδικού “Αυτομόρφωση” και βιβλίων, καθώς και τη διοργάνωση διεθνών συνεδρίων (Καραλής, 2002· Κόκκος, 1983).

- Γίνεται προσπάθεια για δημιουργία διδακτικού υλικού και για ανάπτυξη υλικοτεχνικής υποδομής.

- Από το 1982 αρχίζει μία μετατόπιση του κέντρου βάρους με την προσθήκη νέων γνωστικών αντικειμένων, και από το 1983 η Λαϊκή Επιμόρφωση συνδέεται για πρώτη φορά με τις κοινωνικοοικονομικές ανάγκες της χώρας, με βάση στατιστικά στοιχεία που υπήρχαν για την απασχόληση. Παράλληλα δίνεται βαρύτητα στα προγράμματα για ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και στα προγράμματα καταπολέμησης του αναλφαριθμητισμού, τα οποία συνδυάζονται με την επαγγελματική και κοινωνική κατάρτιση.

Όπως αναφέρει ο Ευστράτογλου (1999, σελ 207) την περίοδο 1981-1985 παρατηρείται μια σημαντική ανάπτυξη του θεσμού, η οποία αντικατοπτρίζεται στην αύξηση των τμημάτων μάθησης, των επιμορφωνομένων αλλά και του προσωπικού.

Για τη σημαντική αυτή ανάπτυξη, σπουδαίο ρόλο έπαιξε η ιδιαίτερη αύξηση της χρηματοδότησης της Λαϊκής Επιμόρφωσης, που πραγματοποιήθηκε εκείνη την περίοδο, διότι άρχισε η χρηματοδότηση της Ελλάδας από το ΕΚΤ, το οποίο διοχέτευε το μεγαλύτερο μέρος των πόρων για την Εκπαίδευση Ενηλίκων στη Λαϊκή Επιμόρφωση, μέσω της Γ.Γ.Λ.Ε. (Στ. Πεσματζόγλου 1987, σ. 278, οπ. Αναφ. Κόκκος 2008).

Το 1985, με το άρθρο 27 του νόμου 1558, η Γ.Γ.Λ.Ε γίνεται αυτοτελής με δικό της προϋπολογισμό και εποπτεύοντα φορέα το Υπουργείο Πολιτισμού. Λίγο αργότερα, με το προεδρικό διάταγμα 132- (ΦΕΚ Α 64/03.03.1989), ορίζονται «η διάρθρωση και οι αρμοδιότητες των υπηρεσιών της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης του Υπουργείου Πολιτισμού».

Σύμφωνα με το διάταγμα αυτό, η Γ.Γ.Λ.Ε έχει την ακόλουθη διάρθρωση:

1. Γραφείο Γενικού Γραμματέα
2. Διεύθυνση Διοικητικού - Οικονομικού
3. Διεύθυνση Προγραμμάτων
4. Διεύθυνση Ανάπτυξης και Υποδομής

Σχετικά με τις αρμοδιότητες ορίζονται τα εξής:

«Αρμοδιότητα της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης είναι η υλοποίηση της Γενικής Επιμορφωτικής Πολιτικής σε εθνική κλίμακα με βάση τα αναπτυξιακά προγράμματα της χώρας και η συνολική ευθύνη για όλα τα θέματα που αφορούν στην καλύτερη οργάνωση, διοίκηση και λειτουργία της.

Ειδικότερα η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης έχει την ευθύνη της εκτέλεσης της εκάστοτε κυβερνητικής επιλογής στον τομέα της Λαϊκής Επιμόρφωσης, τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό όπου διαμένουν σπουδάζουν και εργάζονται απόδημοι έλληνες, της εφαρμογής των επιμορφωτικών προγραμμάτων, της κατάρτισης βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων προγραμμάτων ανάπτυξης της Λαϊκής Επιμόρφωσης, της παροχής των αναγκαίων διευκολύνσεων για την υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών, της γενικής εποπτείας των κάθε είδους επιμορφωτικών δραστηριοτήτων και της ανάπτυξης επιμορφωτικών σχέσεων με τους αντίστοιχους φορείς των άλλων χωρών».

3.2.1 Το θεσμικό πλαίσιο της περιόδου 1981-1985

Μια από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες της περιόδου που 1981-1985, είναι η αλλαγή του παλαιού κανονισμού της Λαϊκής Επιμόρφωσης και η αντικατάστασή του από τους Κανονισμούς των ετών 1982 και 1985.

Το 1985, από το Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών και τη ΓΓΛΕ, εκδίδεται το βιβλίο «Κείμενα για τη Λαϊκή Επιμόρφωση», το οποίο υπογράφει ο τότε Γενικός Γραμματέας της ΓΓΛΕ, Θεόφραστος Γέρου, και στο οποίο περιγράφονται:

- Το πλαίσιο για την ποιοτική αναβάθμιση της Λαϊκής Επιμόρφωσης,
- Τα προγράμματα της Λαϊκής Επιμόρφωσης,
- Οι βασικές αρχές και διαδικασίες για τη διεύρυνση των τμημάτων επαγγελματικής κατάρτισης,
- Οι βασικές αρχές και διαδικασίες για την επιμόρφωση των επιμορφωτών και
- Ο Κανονισμός Λαϊκής Επιμόρφωσης, ο οποίος ισχύει μέχρι και σήμερα.

Στο πλαίσιο για την ποιοτική αναβάθμιση, αναφέρονται οι βασικότεροι στόχοι που τέθηκαν με τον κανονισμό του 1982, και ισχυροποιήθηκαν με τον κανονισμό του 1985, οι οποίοι ήταν:

1. Η συμβολή της Λαϊκής Επιμόρφωσης στην ανάπτυξη των λαϊκών συμμετοχικών θεσμών, στα πλαίσια μιας αναπτυξιακής λογικής, που θέτει τον άνθρωπο στο επίκεντρο, τον θέλει συμμετέχο στις αποφάσεις που τον αφορούν και αποβλέπει στη μετατροπή του συσχετισμού δυνάμεων προς όφελος των λαϊκών στρωμάτων.

2. Η παροχή επαγγελματικής κατάρτισης σε όσους έχουν ανάγκη, σύμφωνα με τα κριτήρια και τις προτεραιότητες του κάθε νομού, αλλά και από τις προδιαγραφές του πενταετούς προγράμματος της χώρας.

3. Η σύνδεση των επαγγελματικών γνώσεων με τον κοινωνικό προβληματισμό (Διεύρυνση).

4. Ο ελεύθερος ανοικτός διάλογος και οι διαδικασίες ενημέρωσης, μάθησης και προβληματισμού, γύρω από σημαντικά κοινωνικά και πολιτιστικά ζητήματα, με στόχο να δοθεί στον καθένα η δυνατότητα να κατανοεί την πραγματικότητα, προκειμένου να τη μεταμορφώνει σύμφωνα με τις ανάγκες του.

5. Η συμβολή στην επίλυση των αυξημένων κοινωνικών προβλημάτων ιδιαίτερων κοινωνικών ομάδων, όπως οι νέοι, οι γυναίκες, οι παλιννοστούντες, οι αναλφάβητοι, τα μειονεκτούντα άτομα.

6. Η συμμετοχική πρακτική με βάση την οποία τα προγράμματα της Λαϊκής Επιμόρφωσης, δε διαμορφώνονται συγκεντρωτικά, αλλά μετά από ανίχνευση των αναγκών, συμμετοχική έρευνα και συνεχή διάλογο με το λαό.

7. Η αντιαυταρχική παιδαγωγική πρακτική, που προωθεί τη συλλογική πρωτοβουλία και δημιουργία, την κριτική σκέψη και τις ουσιαστικές ανθρώπινες σχέσεις μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων.

Αναφέρονται επίσης οι προϋποθέσεις για την αναβάθμιση των τμημάτων μάθησης, οι οποίες είναι: η κατάλληλη ανίχνευση των αναγκών και ο συγκροτημένος προγραμματισμός, η αξιοκρατική επιλογή των κατάλληλων επιμορφωτών, η συστηματική επιμόρφωση των επιμορφωτών, ο εφοδιασμός των επιμορφωτών με το κατάλληλο διδακτικό υλικό, η διαμόρφωση της κατάλληλης κτιριακής υποδομής και ο τεχνικός εξοπλισμός κάθε τμήματος μάθησης.

Στην ίδια ενότητα, ορίζονται οι τομείς μέσω των οποίων θα επιχειρηθεί η ποιοτική αναβάθμιση, οι οποίοι είναι:

- Τα Τμήματα Μάθησης
- Οι ενημερωτικές εκδηλώσεις γύρω από θέματα λαϊκής συμμετοχής, κοινωνικά, πολιτιστικά.
- Η επιδότηση της Τ.Α. και τοπικών φορέων, με στόχο την ανάληψη επιμορφωτικών δραστηριοτήτων από τους φορείς αυτούς.
- Η προώθηση ειδικών πειραματικών προγραμμάτων¹⁵
- Ο διάλογος και η αντιανταρχική παιδαγωγική πρακτική που θα πρέπει να διέπουν κάθε δραστηριότητα της Λαϊκής Επιμόρφωσης.

Στην ενότητα για τα προγράμματα της Λαϊκής Επιμόρφωσης, ορίζεται ότι τα τμήματα μάθησης της Λαϊκής Επιμόρφωσης κατατάσσονται σε δυο μεγάλες κατηγορίες:

A) Στα Τμήματα Επαγγελματικής Προκατάρτισης και Κατάρτισης και

B) Στα Τμήματα που το αντικείμενό τους έχει σχέση με θέματα κοινωνικά και πολιτιστικά.

Από το 1982 ήδη, το θεματολόγιο που στέλνεται στις κατά τόπους ΝΕΛΕ, και με βάση αυτό προγραμματίζονται τα Τμήματα Μάθησης σε κάθε νομό, περιέχει δυο μεγάλες κατηγορίες:

A. Την επαγγελματική κατάρτιση και προκατάρτιση

B. Τις Ειδικές Καταρτίσεις

Στον Πίνακα I που ακολουθεί, παρουσιάζεται αναλυτικά το θεματολόγιο και για τις δυο κατηγορίες.

¹⁵ Πειραματικά προγράμματα για την περίοδο αυτή, ήταν ο αλφαριθμητισμός, οι νέες τεχνολογίες, τα μειονεκτούντα άτομα, οι τσιγγάνοι, η μελισσοκομία, οι φυλακισμένοι κ.ά

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι. Θεματολόγιο Τμημάτων Μάθησης περιόδου 1981-1985

<i>A. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΡΤΙΣΗ</i>	
1. Βιοτεχνία - Χειροτεχνία	
Ζωγραφική σε ύφασμα-δέρμα	Μεταξοτυπία
Δερματοτεχνική	Μπατίκ
Ταπητουργία	Αγγειοπλαστική
Τυπογραφία	Κεραμική
Βιβλιοδεσία	Πυρογραφία
Βυρσοδεψία	Χαρακτική Μετάλλων
Κοπτική – Ραπτική	Επεξεργασία ξύλου
Υφαντουργία	Επεξεργασία Μαρμάρου
Κιβωτοποιοί-συσκευαστές κουτιών	
2. Διατήρηση ή ανάπτυξη παραδοσιακών επαγγελμάτων	
Κτίσιμο παραδοσιακό	Πλακοστρώσεις
Επιχρίσματα παραδοσιακά	Κατασκευή-Συντήρηση τζακιού
Σκελετός παραδοσιακός	Ξυλογλυπτική
3. Ενέργειες συμπληρωματικές της Γεωργίας.	
Κατάρτιση ή επανακατάρτιση εργαζομένων στη γεωργική-κτηνοτροφική και αλιευτική παραγωγή (πρωτογενής τομέας) και ιδιαίτερα του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού στο γεωργικό τομέα.	
Εκπαίδευση αγροτών στην ανάπτυξη ομαδικών καλλιεργειών	
Ανθοκομία, θερμοκήπια	
Βαμβακοτροφία	
Ιχθυοκαλλιέργειες, Επεξεργασία κρέατος, τυροκομία, συσκευαστήρια	
4. Μηχανολογικές – Ηλεκτρολογικές – Οικοδομικές Ειδικότητες	
Επισκευή συντήρηση γεωργικών μηχανημάτων	
Σιδηροκατασκευές	
Ναυπηγική μικρών σκαφών	
Επισκευές αυτοκινήτων	
Συντήρηση – επισκευή συσκευών (οικιακών τηλεορ. ραδιοφ)	
Σοβατζήδες, Ταπετσέρηδες, Αλουμινάδες, Υδραυλικοί, Εφαρμοστές, Φραιζαδόροι, Μανταδόροι, Πρεσσαδόροι, Σωληνάδες, Συγκολλητές, Τορναδόροι, Θερμαστές, Συντηρητές λεβητοστασίων και βιομηχανικών εγκαταστάσεων, Μηχανικοί μηχανών εσωτερικής καύσης, Εργαλειοκατασκευαστές, Τεχνολόγοι συσκευασίας, μηχανικοί ψυκτικών μηχανημάτων και εγκαταστάσεων	
5. Ειδικότητες του κλάδου των υπηρεσιών (τουρισμός-υγεία, στελέχη επιχειρήσεων)	

Ξενοδοχουπάλληλοι, Μάγειροι, Θαλαμηπόλοι, Σερβιτόροι, Υπάλληλοι Δημοσίων Σχέσεων
Εμπορική αλληλογραφία (ξενόγλωσσα-Ελληνική), Γραμματείς εμπορικών Επιχειρήσεων
Δακτυλογραφία
Στενογραφία
Λογιστικά
TELEX
Ξεναγοί – Οδηγοί τουριστικών λεωφορείων
Σχέδιο γραμμικό – ελεύθερο
Αποθηκάριοι – Βιβλιοθηκάριοι
Πρακτικοί νοσοκόμοι – τεχνίτες φαρμακευτικής – Χημικής Βιομηχανίας
6. Κατάρτιση για την εφαρμογή εναλλακτικών πηγών ενέργειας, εξοικονόμηση ενέργειας
<i>B. ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΕΙΣ</i>
1) Εκπαίδευση στελεχών συνεταιρισμών-μικρομεσαίων επιχειρήσεων τοπικής αυτοδιοίκησης
2) Τμήματα για την ομαλή επανένταξη και κατάρτιση των παλιννοστούτων και των παιδιών τους στις νέες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες
3) Τμήματα για την εργασιακή και κοινωνική ένταξη των μειονεκτούντων ατόμων (ιδιαίτερα των σωματικά αναπήρων)
4) Τμήματα για την εργασιακή και κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων και άλλων κοινωνικών ομάδων με ιδιαίτερα προβλήματα (π.χ. αλφαριθμητισμός σε συνάρτηση με επαγγελματική προκατάρτιση, στοιχεία κοινωνικής ένταξης κ.λ.π.)
5) Οργάνωση τμημάτων μάθησης για την επίλυση των επαγγελματικών-κοινωνικών προβλημάτων της Ελληνίδας (με έμφαση στην προσπάθεια προσανατολισμού της σε νέα επαγγέλματα)

Στα «Κείμενα για τη Λαϊκή Επιμόρφωση», το 1985, παρουσιάζονται οι προτάσεις για το θεματολόγιο της κατάρτισης και της προκατάρτισης για την επόμενη χρονιά, στο οποίο παρατηρούμε αρκετές διαφοροποιήσεις.

Αναλυτικά το θεματολόγιο αυτό, παρουσιάζεται στον Πίνακα II

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.

Προτεινόμενο Θεματολόγιο προκατάρτισης-κατάρτισης για το 1986.

Δασοπονία, Μελισσοκομία, Ιχθυοκαλλιέργεια
Επισκευή και συντήρηση γεωργικών μηχανημάτων
Εκπαίδευση ξενοδοχοϋπαλλήλων, εμποροϋπαλλήλων
Παραγωγή και τυποποίηση προϊόντων
Τμήμα υπαλλήλων γραφείου
Παραδοσιακά οικοδομικά επαγγέλματα
Κατασκευή παραδοσιακών οργάνων και επίπλων, ξυλογλυπτική
Κεραμική, αγγειοπλαστική
Τμήματα πολιτιστικού περιεχομένου, τα οποία θα οδηγούν στη δημιουργία επαγγελματικών συγκροτημάτων
Κόσμημα
Κέντημα, πλεκτική
Υφαντουργία
Μπατίκ, ζωγραφική σε ύφασμα
Συντήρηση και επισκευή οικιακών συσκευών
Ναυπηγική μικρών σκαφών
Βιβλιοδεσία
Γουνοποιία
Φωτογραφία
Κοπτική – ραπτική

Ο πίνακας Π παρατίθεται, προκειμένου να καταδείξει ότι το 1985, υπήρξε ένας προβληματισμός για την ποιότητα των παρεχόμενων θεμάτων και για την αναγκαιότητα αυτών. Παρατηρούμε λοιπόν, ότι πολλά από τα θέματα της περιόδου 1981-1985, περικόπτονται από την επόμενη χρονιά, δίνεται όμως η δυνατότητα σε κάθε νομό να υλοποιεί έως 15 Τμήματα κάθε χρόνο εκτός του παραπάνω θεματολογίου, έτσι ώστε να καλύπτονται οι ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής.

Στις προτάσεις για το επόμενο έτος, γίνεται επίσης ειδική αναφορά στα τμήματα κοπτικής – ραπτικής, , και προσδιορίζεται ο αριθμός τμημάτων ανά νομό, ίσος με τον αριθμό των Κέντρων, έτσι ώστε να αποφευχθεί η συνέχιση της εικόνας των προηγούμενων ετών, που τα συγκεκριμένα τμήματα καταλάμβαναν το 1/3 του συνόλου των τμημάτων μάθησης.

Προτείνεται επίσης να δοθεί ακόμη περισσότερη έμφαση στις ενημερωτικές δραστηριότητες, με τη μορφή μεμονωμένων εκδηλώσεων, Κύκλων Σπουδών, καμπάνιας, εργαστηρίων ή σεμιναρίων. Οι εκδηλώσεις αυτές θα πρέπει να αφορούν τους νέους θεσμούς λαϊκής συμμετοχής, αλλά και θέματα γεωργικά, υγείας, διατροφής, κατανάλωσης, κοινωνικών σχέσεων και άλλα σημαντικά κοινωνικά ή πολιτιστικά ζητήματα

3.2.1.1. Διεύρυνση

Μια από τις βασικές προτεραιότητες που εμπεριέχονται στο θεσμικό πλαίσιο της περιόδου, όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα 3.2.1, είναι η σύνδεση των επαγγελματικών γνώσεων με τον κοινωνικό προβληματισμό. Για την επίτευξη αυτού του στόχου υιοθετήθηκε η έννοια της *διεύρυνσης* των τμημάτων επαγγελματικής κατάρτισης με θέματα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά.

Όπως σημειώνει η κ. Καλαντζή¹⁶ σε συνέντευξη που μας παραχώρησε, παρόμοιες προσπάθειες υπήρχαν και στο παρελθόν, με «εμβόλιμα μαθήματα», όπως τα ονόμαζαν, στα Τμήματα Επιμόρφωσης. Τα μαθήματα αυτά ήταν σχετικά με Οικογενειακό Προγραμματισμό, Α΄ Βοήθειες, Ψυχολογία κλπ. Δεν ήταν όμως ιδιαίτερα οργανωμένα και δεν γίνονταν βάση σχεδίου. Με την ένταξή τους στο θεσμικό πλαίσιο με την έννοια της Διεύρυνσης, όλα αυτά ξεκίνησαν να γίνονται με προγραμματισμό, να έχουν σημαντική βαρύτητα, και να παίζουν σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση της νέας φιλοσοφίας για τη Λαϊκή Επιμόρφωση.

Τα κυριότερα θέματα που προτεινόταν για την υλοποίηση προγραμμάτων Διεύρυνσης ήταν τα εξής: Συνεταιρισμός, η θέση της γυναίκας, σχέσεις γονιών και παιδιών, υγεία, εργατικά ζητήματα και πολιτιστικά ζητήματα.

Ο αριθμός των διδακτικών ωρών της Διεύρυνσης θα έπρεπε να κυμαίνεται στο 10-20% του συνόλου των ωρών ενός τμήματος επαγγελματικής κατάρτισης και να γίνεται σε ξεχωριστές, διδακτικές ώρες. Τα θέματα της Διεύρυνσης θα μπορούσαν να σχετίζονται άμεσα με το καθεαυτό αντικείμενο του τμήματος ή να είναι συναφή με ζητήματα όπως: συνεταιρισμός, η θέση της γυναίκας, οι σχέσεις γονιών – παιδιών, η υγεία, εργατικά ζητήματα, πολιτιστικά ζητήματα.

¹⁶ Η κ. Καίτη Καλαντζή εργάζεται στη ΝΕΛΕ Αργολίδας από τις 16/6/1983, όταν προσλήφθηκε ως μέλος ΣΛΕ. Σήμερα ανήκει στο προσωπικό της Νομαρχιακής Διεύθυνσης Αργολίδας και είναι υπεύθυνη για το αρχείο της Λαϊκής Επιμόρφωσης.

Η διεύρυνση, σύμφωνα με έγγραφο που στάλθηκε στις κατά τόπους ΝΕΛΕ το Μάρτιο του 1984, θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική γιατί:

α) επιτρέπει στους επιμορφωόμενους που παρακολουθούν τμήματα επαγγελματικής κατάρτισης, όχι μόνο να προσλαμβάνουν κάποιες απλές γνώσεις, αλλά να διευρύνουν τον προβληματισμό τους με άλλα σημαντικά θέματα, κοινωνικού κυρίως περιεχομένου, που τους ενδιαφέρουν.

β) διευκολύνει την εφαρμογή μιας αντιαυταρχικής και συμμετοχικής παιδαγωγικής μεθόδου.

Με τις δύο αυτές συνιστώσες, επιτυγχάνεται η πολύπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των επιμορφωομένων, η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και η άσκηση της ικανότητας συμμετοχής. Επίσης με τον τρόπο αυτό, ο θεσμός της Λαϊκής Επιμόρφωσης δεν κινδυνεύει να προσλάβει ένα καθαρά τεχνοκρατικό χαρακτήρα, αλλά αντίθετα θα επιτύχει έναν από τους βασικούς του στόχους, που είναι η όσο το δυνατό πιο πλατειά ανάπτυξη της προσωπικότητας των επιμορφωομένων.

3.2.1.2. Κανονισμός Λαϊκής Επιμόρφωσης

Ο κανονισμός Λαϊκής Επιμόρφωσης αποτελεί επικύρωση και έκδοση της πράξης 5/2-4-1985 της Κ.Ε.Λ.Ε. (Κεντρικής Επιτροπής Λαϊκής Επιμόρφωσης) και στηρίχτηκε στις διατάξεις του Ν.Δ 3094/54 «περί μέτρων προς καταπολέμηση του αναλφαβητισμού» και στις διατάξεις των νόμων 1232/82, 1351/83, 1476/84 και 1558/85. Δημοσιεύτηκε στο Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβέρνησης ΦΕΚ 794/τβ'/31-12-1985. Ο κανονισμός αναφέρεται κυρίως στην οργάνωση, στελέχωση, λειτουργία και διαχείριση των περιφερειακών οργάνων της Λ.Ε., των Ν.Ε.Λ.Ε.

Η σπουδαιότητα του κανονισμού καταδεικνύεται από το ότι βρίσκεται σε ισχύ έως σήμερα, με τρόπο τέτοιο ώστε το έργο των Ν.Ε.Λ.Ε. να συμβαδίζει με το περιεχόμενο του, το οποίο συμπληρώνεται από νεώτερες εγκυκλίους ή αποφάσεις κατά περίπτωση. Επίσης, όπως αναφέρει ο Πιστιόλης στα πρακτικά του Συμποσίου της Unesco (ΓΓΛΕ, σελ. 256) *η φιλοσοφία του κανονισμού αυτού στηρίζεται στην αντίχρεση των κοινωνικών αναγκών, στη σύνδεση των επιμορφωτικών προγραμμάτων*

με τα τοπικά προβλήματα, στο δημοκρατικό προγραμματισμό και την περιφερειακή ανάπτυξη.

Ο Κανονισμός περιλαμβάνει τις εξής ενότητες:

Κεφάλαιο Α, άρθρα 1- 4: Ορισμός, αρχές, στόχοι και μέθοδοι διδασκαλίας των θεμάτων της Λαϊκής Επιμόρφωσης.

Οι σημαντικότερες **αρχές** από τις οποίες διέπεται η Λαϊκή επιμόρφωση είναι:

1. Η ανάγκη και το δικαίωμα όλων για μια συνεχή μόρφωση και μια βασική ή επιπρόσθετη επαγγελματική κατάρτιση.
2. Η συλλογικότητα, ισότητα, αλληλεγγύη μεταξύ όλων εκείνων που συμμετέχουν στη διαδικασία μάθησης και η αναγνώριση ότι όλοι οι συμμετέχοντες είναι φορείς ανεκτίμητης εμπειρίας που πρέπει να αξιοποιείται στην πορεία προς τη γνώση.
3. Η καταπολέμηση των μορφωτικών ανισοτήτων που είναι αίτιο αλλά και αποτέλεσμα των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων.
4. Η βεβαιότητα ότι η γνώση είναι προϋπόθεση για την ενεργητική συμμετοχή κάθε πολίτη στην οικονομική, κοινωνική πολιτιστική και πολιτική ζωή.

Με βάση αυτές τις αρχές, οι βασικότεροι **στόχοι** της Λαϊκής Επιμόρφωσης είναι:

- 1 Η ολόπλευρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και η διασφάλιση της συνειδητής και αποτελεσματικής συμμετοχής του ατόμου στη ζωή του κοινωνικού συνόλου και η ανάπτυξη της ικανότητας να δημιουργεί νέα υλικά αγαθά και νέες πνευματικές αισθητικές αξίες.
- 2 Η δημιουργία πνεύματος κατανόησης και σεβασμού προς τα διαφορετικά έθιμα και πολιτισμούς, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- 3 Η προσφορά εναλλακτικών ευκαιριών απασχόλησης με πρόσθετη εκπαίδευση - κατάρτιση, ιδίως σε όσους βρίσκονται σε κίνδυνο ανεργίας λόγω της αλλαγής των συνθηκών στην αγορά εργασίας και η συμβολή στην ανάπτυξη καινούργιων μορφών παραγωγικών δραστηριοτήτων και σχέσεων που θα συμβάλλουν στη μείωση της ανεργίας και υποαπασχόλησης
- 4 Η καταπολέμηση του αναλφαβητισμού και ημιαναλφαβητισμού.
- 5 Η συμβολή στην επίλυση ατομικών, οικογενειακών και κοινωνικών προβλημάτων (υγεία, οικογενειακές σχέσεις, περιβάλλον κ.λ.π.).

- 6 Η κοινωνική - επαγγελματική αποκατάσταση σε άτομα που μειονεκτούν, για φυσικούς ή πνευματικούς λόγους και η προοδευτική εξασφάλιση ισότητας ευκαιριών και ισόρροπης κοινωνικής προόδου.
- 7 Η ενημέρωση σε θέματα δομής και λειτουργίας της Πολιτείας της Δημόσιας Διοίκησης, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης των επιχειρήσεων και συνεταιρισμών, καθώς και η ενημέρωση για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εργαζομένων.

Για την επίτευξη των στόχων, προτείνονται συγκεκριμένες **μέθοδοι διδασκαλίας** των θεμάτων της Λαϊκής Επιμόρφωσης και τρόποι επικοινωνίας μεταξύ επιμορφωτών και συμμετεχόντων πολιτών που θα πρέπει να βασίζονται κυρίως:

- 1 Στο διάλογο και στη διέγερση του ενδιαφέροντος, προϋποθέσεις απαραίτητες για την ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης, της αυτενέργειας και της αλληλεγγύης των συμμετεχόντων στην επιμορφωτική διαδικασία.
- 2 Στη γόνιμη χρήση των σύγχρονων εποπτικών μέσων και στην ελεύθερη εφαρμογή μεθόδων διδασκαλίας που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες και ιδιαιτερότητες κάθε αντικειμένου, αλλά και στα ενδιαφέροντα, τις ικανότητες και εμπειρίες των επιμορφωμένων.
- 3 Στον συνδυασμό θεωρητικής πρακτικής και τεχνικής γνώσης.

Κεφάλαιο Β άρθρα 5 – 14

Ο Κανονισμός αναφέρεται στην *περιφερειακή οργάνωση* Λαϊκής Επιμόρφωσης και ειδικότερα στα όργανα Λαϊκής Επιμόρφωσης σε επίπεδο νομού, δηλαδή την Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης (Ν.Ε.Λ.Ε.) και το Συμβούλιο Λαϊκής Επιμόρφωσης (Σ.Λ.Ε.).

Σύμφωνα με το άρθρο 6 η Ν.Ε.Λ.Ε. είναι αυτοτελής δημόσια υπηρεσία που υπάγεται στο Νομάρχη και εποπτεύεται από τη Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης¹⁷. Η διοίκηση ασκείται από Συμβούλιο, αποτελούμενο από το Νομάρχη ή τον αναπληρωτή του, ως Πρόεδρο και εκπροσώπους τοπικών φορέων, οργανώσεων και υπηρεσιών που ορίζει ο κανονισμός. Το Συμβούλιο συγκροτείται με απόφαση του Νομάρχη για δύο χρόνια.

¹⁷ Το 1985 που δημοσιεύτηκε ο Κανονισμός η Γ.Γ.Λ.Ε. άνηκε στο Υπουργείο Πολιτισμού. Από τις 24/9/1991 υπάγεται στο ΥΠ.Ε.Π.Θ.

Με τα άρθρα 8,9 και 10 καθορίζονται οι αρμοδιότητες της Ν.Ε.Λ.Ε, του Προέδρου και της Γραμματείας..

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, σε επίπεδο νομού, οργανωτικά η Λαϊκή Επιμόρφωση συγκροτείται:

A) Από τη Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης (Ν.Ε.Λ.Ε.), η οποία αποτελείται από εκπροσώπους κρατικών φορέων, Τ.Α, συνδικαλιστικών οργανώσεων κλπ, είναι αποφασιστικό όργανο, έχει Πρόεδρο το Νομάρχη και έχει τη γενικότερη μέριμνα για την πραγματοποίηση του έργου της Λ.Ε στο νομό.

B) Από το Συμβούλιο Λαϊκής Επιμόρφωσης (Σ.Λ.Ε.), το οποίο είναι συλλογικό όργανο, επεξεργάζεται και εισηγείται στη Ν.Ε.Λ.Ε το πρόγραμμα της Λ.Ε στο νομό και επιβλέπει την εφαρμογή του σε συνεργασία με τα Τοπικά Κέντρα.

Κεφάλαιο Γ΄, άρθρα 15 – 29

Κέντρα Επιμόρφωσης και μεμονωμένες εκδηλώσεις

Κέντρο Επιμόρφωσης θεωρείται η ευρύτερη γεωγραφική περιοχή, που καλύπτει ένα σύνολο Δήμων και Κοινοτήτων, στην οποία υλοποιούνται οι συγκεκριμένες δραστηριότητες της Λαϊκής Επιμόρφωσης. Η ίδρυση των Κέντρων Επιμόρφωσης πραγματοποιείται με πράξη του οικείου Νομάρχη, ύστερα από απόφαση της Ν.Ε.Λ.Ε. και εντάσσεται στον προγραμματισμό της Γ.Γ.Λ.Ε.(άρθρο 15).

Σε κάθε Κέντρο Επιμόρφωσης προσλαμβάνεται από τη ΝΕΛΕ με απόφαση του Νομάρχη, ένας υπεύθυνος. Αναλυτικές οδηγίες για τη λειτουργία των Κ.Ε και τις αρμοδιότητες των υπευθύνων, δίνονται με τα άρθρα 16 – 18.

Στο άρθρο 19 αναφέρεται ότι μετά από πρόταση του ΣΛΕ και απόφαση του Νομάρχη, μπορούν να πραγματοποιούνται μεμονωμένες εκδηλώσεις ευρύτερου κοινωνικού ή πολιτιστικού χαρακτήρα, στα Κέντρα Επιμόρφωσης.

Στα άρθρα 20-29 ορίζονται θέματα σχετικά με τους επιμορφωτές (οι οποίοι προσλαμβάνονται με απόφαση του Νομάρχη, βάσει του προγραμματισμού της ΝΕΛΕ, από τριμελή ή πενταμελή επιτροπή), τις αμοιβές, τις αποζημιώσεις, τις δαπάνες σεμιναρίων, τον τρόπο διαχείρισης της ΝΕΛΕ, το είδος των δικαιολογητικών που πρέπει να τηρούνται, το υλικό της ΝΕΛΕ και τα βιβλία που θα πρέπει να τηρεί, όπως επίσης και θέματα σχετικά με τον απολογισμό.

3.3 Η Περίοδος 1986-2004

Ως το 1988 ο θεσμός της Λαϊκής Επιμόρφωσης αναπτύσσεται ραγδαία και εδραιώνεται ως ο βασικός δημόσιος φορέας εκπαίδευσης ενηλίκων, εξαιτίας της κυβερνητικής πολιτικής της τότε Κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, που στήριξε το θεσμό και τον έθεσε στις άμεσες προτεραιότητές της.

Τα επόμενα χρόνια και ως το 2004, το πολιτικό σκηνικό της χώρας αλλάζει. Το βασικό χαρακτηριστικό είναι οι κυβερνήσεις συνεργασίας το 1989, και η εναλλαγή διακυβέρνησης από τη Νέα Δημοκρατία και το ΠΑΣΟΚ τα επόμενα χρόνια.

Από το 1989 ξεκινάει μια περίοδος μεταβολών στη Λαϊκή Επιμόρφωση, με κύρια χαρακτηριστικά τον περιορισμό της εμβέλειας του δικτύου και τη μείωση των αριθμών των τμημάτων, των εκπαιδευομένων και των επιμορφωτικών ωρών. Σημαντικός παράγοντας αυτών των αλλαγών, σύμφωνα με τον Καραλή (2002) θεωρείται –πέρα από τις μεταβολές σε επίπεδο διακυβέρνησης - η μεταβολή της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ σε σχέση με τη Λαϊκή Επιμόρφωση. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο ερευνητής: «Στα τεκμήρια της περιόδου, αναδεικνύεται η αποστασιοποίηση του ΠΑΣΟΚ από το δίκτυο της ΛΕ, το οποίο δεν αποτελεί πλέον το βασικό μοχλό ανάπτυξης της πολιτικής του στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων».

Από το 1994, με τη θεσμοθέτηση του Β΄ βαθμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης οι Ν.Ε.Λ.Ε αποτελούν μηχανισμούς υλοποίησης της νομαρχιακής πολιτικής και εποπτεύονται από τη ΓΓΛΕ, οι όποιες κατευθύνσεις όμως δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα για τη λειτουργία τους. Έτσι κάθε Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση σχεδιάζει και υλοποιεί την πολιτική της σε τοπικό επίπεδο, γεγονός που αποδυναμώνει το ρόλο της ΓΓΛΕ ως κεντρικής υπηρεσίας, καθώς οι ΝΕΛΕ αποτελούν τοπικό μηχανισμό.

Οι τρόποι ένταξης των ΝΕΛΕ στους οργανισμούς Ν.Α. ποικίλλουν:

12 ΝΕΛΕ έχουν υπαχθεί ως αυτόνομες υπηρεσίες (τμήμα ΝΕΛΕ)

31 ΝΕΛΕ είναι ενταγμένες στις Διευθύνσεις Πολιτισμού, Αθλητισμού, Νεότητας.

11 ΝΕΛΕ ανήκουν σε άλλες Διευθύνσεις. (Καραλής, Βεργίδης, 2003).

Το 1995, με τους νόμους 2525 και 2327 ιδρύονται αντίστοιχα τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ) και το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ), το οποίο συστήνει δομές και αυτόνομα προγράμματα εκπαίδευσης

ενηλίκων.¹⁸ Η ίδρυση και η λειτουργία των παραπάνω φορέων έχει ως αποτέλεσμα, να περιορίζονται σταδιακά οι αρμοδιότητες των ΝΕΛΕ, οι οποίες δεν αποτελούν πια τον κύριο φορέα Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Το 2001, με το νόμο 2909 (ΦΕΚ Α 90 ΑΡ.3), η ΓΓΛΕ μετονομάστηκε σε Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΓΓΕΕ). Στις αρμοδιότητες της Γ.Γ.Ε.Ε. υπάγονται ο σχεδιασμός, ο συντονισμός και η υλοποίηση, σε εθνικό επίπεδο και στον απόδημο ελληνισμό, ενεργειών που αφορούν στη διαβίου μάθηση και ιδίως: Η βασική εκπαίδευση ενηλίκων (αλφαριθμητικός – συμπλήρωση υποχρεωτικής εκπαίδευσης), η γενική εκπαίδευση και κατάρτιση ενηλίκων, η κοινωνική και πολιτιστική Εκπαίδευση και επιμόρφωση, η ανοικτή εξ αποστάσεως εκπαίδευση και κατάρτιση, καθώς και η εκπαίδευση εκπαιδευτών.

Με τον ίδιο νόμο, το ΙΔΕΚΕ που προβλέπεται από το άρθρο 4 του Ν.2327/1995 (ΦΕΚ 156 Α') υπάγεται στη Γ.Γ.Ε.Ε. «Σκοπός του Ινστιτούτου είναι η τεχνολογική και επιστημονική υποστήριξη των προγραμμάτων της Γ.Γ.Ε.Ε. και η υλοποίηση ενεργειών που αφορούν τη δια βίου μάθηση».

3.4 Η Περίοδος 2004-2008

Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, του 2001, ο συνολικός πληθυσμός της χώρας έχει αυξηθεί σε σχέση με την προηγούμενη εικοσαετία, και αριθμεί τώρα περίπου 11.000.000 κατοίκους. Ο αστικός και ημιαστικός πληθυσμός έχει αυξηθεί και αποτελεί το 73% περίπου, ενώ αντίθετα έχει μειωθεί ο αγροτικός, ο οποίος ανέρχεται τώρα σε ένα ποσοστό 27% περίπου. Το μεγαλύτερο ποσοστό του αστικού πληθυσμού συγκεντρώνεται και αυτή την περίοδο, όπως και τις προηγούμενες, στις 6 μεγαλύτερες πόλεις.

Ένα ενδιαφέρον επίσης στοιχείο στη δημογραφική εικόνα της Ελλάδας τα τελευταία χρόνια, αποτελεί η εκτεταμένη μεταναστευτική ροή προς την χώρα, η οποία εντοπίζεται από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 και αφορά κυρίως οικονομικούς μετανάστες από τα Βαλκάνια, τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες και ευρύτερα την Ανατολική Ευρώπη. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ο αριθμός των μεταναστών ανερχόταν σε 761.813 άτομα, τα περισσότερα των οποίων διέμεναν στα αστικά κέντρα.

¹⁸ Η διάρθρωση του τομέα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, παρουσιάζεται αναλυτικά στο Παράρτημα, Διάγραμμα 2

Με αυτά τα δεδομένα σε επίπεδο πληθυσμού, η Ελλάδα εισέρχεται στο έτος 2004, το οποίο έχει καταγραφεί στο συλλογικό υποσυνείδητο ως χρονιά-ορόσημο για την Ελλάδα. Καταρχήν μετά τις εκλογές που έγιναν το Μάρτιο, η διακυβέρνηση της χώρας περνά μετά από μια εικοσαετία σχεδόν, από το ΠΑΣΟΚ στη Νέα Δημοκρατία. Την ίδια χρονιά έχουμε τις ευρωεκλογές, αλλά και τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Από το 2004, επιχειρείται μια αναμόρφωση και αναβάθμιση της παρεχόμενης από τη ΓΓΕΕ εκπαίδευση ενηλίκων. Στην προσπάθεια αυτή σημαντικό ρόλο παίζουν οι χρηματοδοτήσεις από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία και κυρίως από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), στα πλαίσια του Γ΄ ΚΠΣ αλλά και των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών (EQUAL).

Το 2005 με το νόμο 3369, συστήνεται η Εθνική Επιτροπή Διά Βίου Μάθησης (Ε.Ε.Δ.Β.Μ) με σκοπό τη διάγνωση των αναγκών διά βίου εκπαίδευσης και διά βίου κατάρτισης, τη γενικότερη αξιολόγηση και το συντονισμό των φορέων παροχής σχετικών υπηρεσιών και τη διασύνδεση των φορέων αυτών με το Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α.).

Το 2008, με το νόμο 3699 (ΦΕΚ Α 199/02.10.2008) η ΓΓΕΕ μετονομάζεται σε «Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης» (Γ.Γ.Δ.Β.Μ.).

Σε τοπικό επίπεδο, οι Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης αποτελούν αυτοτελείς δημόσιες υπηρεσίες της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης. Σε κάθε νομό η Ν.Ε.Λ.Ε. συγκροτείται με απόφαση του νομάρχη, από εκπροσώπους τους οποίους προτείνουν οι συμμετέχοντες τοπικοί φορείς (Τοπική Αυτοδιοίκηση, Εργατικό Κέντρο, Ένωση Αγροτικών ή Γεωργικών Συνεταιρισμών, κ.ά.). Σε όλη τη χώρα λειτουργούν 54 Ν.Ε.Λ.Ε. και αποτελούν φορείς υλοποίησης προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων της Γ.Γ.Ε.Ε.

Ο κανονισμός της Λαϊκής Επιμόρφωσης του 1985 ισχύει μέχρι σήμερα. Τα μόνα άρθρα που δεν βρίσκονται σε ισχύ είναι τα άρθρα 11 έως 14, που αναφέρονταν στο Συμβούλιο Λαϊκής Επιμόρφωσης, δεδομένου ότι με την ΣΤ5/54 απόφαση των Υπουργών Προεδρίας και Παιδείας που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 573 Β/21-9-92, άρθρο 5, καταργήθηκαν τα Συμβούλια Λαϊκής Επιμόρφωσης.

Το 2005, με το έγγραφο 746, η ΓΓΕΕ ορίζει ότι τα προγράμματα των ΝΕΛΕ θα αντλούνται από πίνακα προγραμμάτων της Γενικής Γραμματείας. Επίσης δε θα

εγκρίνονται προγράμματα χρήσης ΗΥ (Βασικές Δεξιότητες) και προγράμματα στα Σωφρονιστικά Καταστήματα τα οποία θα αναπτυχθούν σε όλους τους νομούς από τα ΚΕΕ.

Την ίδια χρονιά το έγγραφο «Πλαίσιο συνεργασίας Γ.Γ.Ε.Ε. με ΝΕΛΕ Νοέμβριος 2005» αναφέρει ότι τα επιμορφωτικά προγράμματα των ΝΕΛΕ που χρηματοδοτούνται από τη ΓΓΕΕ θα προσδιορίζονται από ειδικό θεματολόγιο, το οποίο θα κοινοποιείται στις ΝΕΛΕ. Κάθε ΝΕΛΕ θα επιλέγει από αυτό προγράμματα ανάλογα με τις τοπικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Εκτός από θέματα που αφορούν στο περιεχόμενο των προγραμμάτων και στα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά (αναλυτικά προγράμματα, εκπαιδευτικό υλικό, προσόντα και επιλογή επιμορφωτών, αξιολόγηση κ.α.) το έγγραφο αναφέρει ότι τα προγράμματα που υλοποιούν οι ΝΕΛΕ σε συνεργασία με τη ΓΓΕΕ θα υποβάλλονται σε ετήσια βάση για έγκριση, στη ΓΓΕΕ.

Μέσω των Ν.Ε.Λ.Ε., προσφέρονται σήμερα στους πολίτες 52 επιμορφωτικά προγράμματα ενταγμένα σε 4 θεματικές ενότητες.

Οι θεματικές αυτές ενότητες και τα επιμορφωτικά προγράμματα, παρουσιάζονται αναλυτικά στον πίνακα ΙΙΙ.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ. Θεματολόγιο Τμημάτων Μάθησης περιόδου 2004-2008

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ – ΤΕΧΝΕΣ	
Θέατρο	Εργαστήρι. ψηφιδωτού
Κουκλοθέατρο	Εργαστήρι. κηροπλαστικής
Εκμάθηση παραδοσ. μουσικού οργάνου	Εργαστήρι Καλλιτεχνικής Βιβλιοδεσίας
Εκμάθηση παραδοσιακών χορών	Εργαστήριο Βιτρώ
Εργαστήρι ζωγραφικής	Εργαστήριο Κεραμικής
Εργαστήρι Αγιογραφίας	Ραδιοφωνικό Εργαστήριο
Εργαστήρι .Γλυπτικής	Εργαστήρι Καλλιτεχνικής Φωτογραφίας
Εργαστήρι Χαρακτικής	
ΚΟΙΝΩΝ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	
Οικοτεχνία – Χειροτεχνία	Τέχνη, ποιότητα φαντασία στο τραπέζι
Κοπτική – Ραπτική	Παραγωγή και τυποποίηση βιολογικών προϊόντων
Κέντημα μηχανής – χειρός	Παραγωγή, μεταποίηση, τυποποίηση αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων
Υφαντική – Ταπητουργία	Μελισσοκομία
Κατασκευή παραδοσιακών Στολών	Αγροτουρισμός
Κατασκευή κοσμημάτων	Παραδοσιακό προϊόν
Αργυροχρυσοχοΐα	Μηχανολογία αυτοκινήτων και γεωργ. μηχανημάτων
Ξυλογλυπτική	Δημιουργία ομάδας, αποτελεσματική συνεργασία στην επιχείρηση
Μαγειρική, Ζαχαροπλαστική	Γυναικεία επιχειρηματικότητα
Catering	Βασικές δεξιότητες για τη δημιουργία Συλλογικής και Κοινωνικής επιχείρησης
Οινολογία – Οινογνωσία	
ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	
Αγωγή υγείας	Ισότητα των 2 φύλλων
Διαιτολογία, διατροφή	Εθελοντισμός και κοινωνία των πολιτών
Αγωγή καταναλωτή	Πρώτες βοήθειες
Περιβαλλοντική αγωγή	Προσωπική ανάπτυξη - επικοινωνία
Κυκλοφοριακή αγωγή	
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΑΜΕΑ	
Θεατρικό Παιχνίδι	Ζωγραφική
Υφαντική, Ταπητουργία	Κεραμική
Μουσικοθεραπεία	Αγιογραφία

Β΄ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ – ΟΡΓΑΝΩΣΗ & ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ **ΕΡΕΥΝΑΣ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.1 Ερευνητικά ερωτήματα

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, η Λαϊκή Επιμόρφωση αποτελεί μια πολύ σημαντική διάσταση στο εκπαιδευτικό γίγνεσθαι της χώρας μας. Η μακρά πορεία της μέσα στο χρόνο την καθιστά ιδιαίτερα σημαντική, τόσο ως εκπαιδευτική πρακτική, όσο και ως έκφραση πολιτικο-ιδεολογικών επιλογών και αποφάσεων.

Είναι κοινή αποδοχή ότι η πιο σημαντική περίοδος του θεσμού της Λαϊκής Επιμόρφωσης στην Ελλάδα είναι η περίοδος που ακολούθησε τις εκλογές του 1981, και κυρίως η πενταετία 1981-1985, οπότε το κράτος επιχειρεί να μετατρέψει τη Λαϊκή Επιμόρφωση σε μοχλό για την περιφερειακή ανάπτυξη, στοχεύοντας αφενός στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των εκπαιδευομένων και αφετέρου στη στήριξη των θεσμών της λαϊκής συμμετοχής.

Σήμερα, 25 σχεδόν χρόνια μετά, δύο παράμετροι μας οδηγούν να προβληματιστούμε πάνω στο ρόλο της λαϊκής επιμόρφωσης, στην πραγματικότητα του σήμερα. Η πρώτη παράμετρος, η σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία που απαιτεί προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων τα οποία θα ικανοποιούν τις ανάγκες της, με αποτέλεσμα ο τομέας αυτός της εκπαίδευσης να εμφανίζει τελευταία σημαντική ανάπτυξη στη χώρα μας, στην οποία ανάπτυξη, βασικοί αρωγοί είναι οι χρηματοδοτήσεις από τα Ευρωπαϊκά Διορθωτικά Ταμεία και κυρίως από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, στα πλαίσια του Γ΄ ΚΠΣ, αλλά και των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών (EQUAL). Η δεύτερη παράμετρος, η επιστημονική προσέγγιση των θεωρητικών, που συνεχίζουν να αντιτάσσουν μια εκπαίδευση ενηλίκων με κοινωνικό πρόσωπο, μια «λαϊκή επιμόρφωση» των πολιτών.

Εύλογα λοιπόν δημιουργούνται ερωτήματα που συνδέονται με την υπόσταση του θεσμού της Λαϊκής Επιμόρφωσης στην Ελλάδα του σήμερα και τη συγκριτική του προσέγγιση με την κατάσταση που επικρατούσε την περίοδο μετά τις εκλογές του 1981.

Η παρούσα μελέτη, λοιπόν, έχει σκοπό να καταγράψει, να μελετήσει και να συγκρίνει το θεσμό της Λαϊκής Επιμόρφωσης τις περιόδους 1981-1985 και 2004-2008 σε ένα συγκεκριμένο γεωγραφικό πεδίο, το νομό Αργολίδας. Ο συγκεκριμένος νομός επιλέχτηκε λόγω του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος της γράφουσας, το οποίο απορρέει από την προηγούμενη πολύχρονη επαγγελματική απασχόληση στο φορέα, ως επιμορφώτρια. Επίσης, όπως αποδείχθηκε κατά την ερευνητική διαδικασία, η ΝΕΛΕ Αργολίδας, ήταν κατά την πρώτη περίοδο που μελετάμε, ιδιαίτερα δημιουργική και σε κάποιες περιπτώσεις υλοποίησε πράξεις καινοτόμες σε πανελλαδικό επίπεδο.

Προκειμένου να οριοθετήσουμε τη μελέτη μας, και να εστιάσουμε σε συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα, επιλέξαμε τρεις θεματικές περιοχές, οι οποίες θεωρούμε ότι αντανακλούν τη λειτουργία του θεσμού σε ένα όσο το δυνατό μεγαλύτερο εύρος. Με βάση αυτή την επιλογή διαμορφώνονται και τα αντίστοιχα ερευνητικά ερωτήματα. Αναλυτικά:

1^η θεματική Περιοχή (περιεχόμενο μάθησης – τμήματα)

Προκειμένου να προσεγγίσουμε την εικόνα του θεσμού της Λαϊκής Επιμόρφωσης στο νομό Αργολίδας, θα επιχειρήσουμε να καταγράψουμε τον αριθμό και το εκπαιδευτικό περιεχόμενο των τμημάτων μάθησης που υλοποιήθηκαν τις δυο περιόδους που μελετάμε, και θα προβούμε σε σύγκριση των δεδομένων μας τόσο σε ποσοτικό όσο και σε ποιοτικό επίπεδο.

2^η θεματική Περιοχή (Παράλληλες Δραστηριότητες)

Η Λαϊκή Επιμόρφωση, την πρώτη περίοδο που μελετάμε, στοχεύοντας στην ποιοτική αναβάθμιση της επιμόρφωσης του λαού δεν περιορίστηκε στην οργάνωση Τμημάτων Μάθησης. Ανέπτυξε επίσης μια παράλληλη δραστηριότητα, τόσο οργανώνοντας «Μεμονωμένες Εκδηλώσεις», δηλαδή ενημερωτικές ομιλίες, σεμινάρια, εκθέσεις κλπ, όσο και παίζοντας σημαντικό ρόλο στη στήριξη πολιτιστικών και πνευματικών πρωτοβουλιών.

Θεωρώντας αυτές τις παράλληλες δραστηριότητες, εξίσου σημαντικές με το κύριο έργο των ΝΕΛΕ, θα προσπαθήσουμε να τις καταγράψουμε, να τις ερμηνεύσουμε και να τις συγκρίνουμε με αντίστοιχες προσπάθειες που έγιναν τη δεύτερη περίοδο που μελετάμε.

3^η θεματική Περιοχή (ανθρώπινο δυναμικό)

α) Διοικητικό – ειδικό επιστημονικό – βοηθητικό προσωπικό.

β) Διδακτικό προσωπικό.

Εστιάζοντας την έρευνά μας στον ανθρώπινο παράγοντα, θα προσπαθήσουμε να καταγράψουμε τα άτομα που εργάστηκαν στη Λαϊκή Επιμόρφωση του νομού, την περίοδο 1981-1986, τόσο ως διοικητικό όσο και ως διδακτικό προσωπικό, όπως επίσης και τα εφόδια που είχαν, αλλά και την επιμόρφωση που δέχτηκαν κατά την περίοδο της θητείας τους.

Τα ίδια στοιχεία θα συλλέξουμε από το νομό και για την τελευταία τετραετία.

4.2 Μέθοδος – Ερευνητικά εργαλεία

Η ερευνητική μελέτη πραγματοποιήθηκε με ποιοτική προσέγγιση. Επειδή έχουμε να κάνουμε με τη σε βάθος μελέτη ενός θεσμού, αναφερόμαστε σε μια μελέτη περίπτωσης.

Για τη συλλογή των δεδομένων, χρησιμοποιήθηκαν οι εξής μέθοδοι και τεχνικές:

⇒ **Έμμεση παρατήρηση**, δηλαδή (οπ. αναφ. Καραλής 2002) «την παρατήρηση των κοινωνικών φαινομένων όχι άμεσα, αλλά μέσω εκείνων των τεκμηρίων στα οποία έχουν αποτυπωθεί τα ίχνη των κοινωνικών φαινομένων».

Στην περίπτωσή μας τα τεκμήρια ήταν:

α) γραπτά τεκμήρια που αναφέρονται στο θεσμικό πλαίσιο, τη νομοθεσία και τις εκδόσεις της Λαϊκής Επιμόρφωσης

β) Έγγραφα της Λαϊκής Επιμόρφωσης Αργολίδας (πρακτικά, αλληλογραφία, απολογισμοί έτους κλπ) των δύο περιόδων που μελετάμε.

Πραγματοποιήθηκε λοιπόν μια έρευνα αρχείου, η οποία σύμφωνα με την Bell (1997) πρέπει να πραγματοποιείται με τον ίδιο τρόπο όπως μια βιβλιογραφική έρευνα. Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της συγκεκριμένης έρευνας έγινε αρχικά μια επιλογή αρχείου, αφού θα έπρεπε να εστιάσουμε στα συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα.

⇒ **Άμεση παρατήρηση**, η οποία πραγματοποιήθηκε με τη διεξαγωγή συνεντεύξεων. Προκειμένου να αντιληφθούμε ακόμη περισσότερο το πνεύμα της Λαϊκής Επιμόρφωσης, και να αποκτήσει η έρευνά μας ανθρωποκεντρική διάσταση, αντλήσαμε πληροφορίες, με τη μέθοδο των συνεντεύξεων, από ανθρώπους που με

διάφορους τρόπους ενεπλάκησαν με τη Λαϊκή Επιμόρφωση τις δύο περιόδους που μελετάμε.

Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιήσαμε την ερευνητική συνέντευξη η οποία ορίζεται από τους Cannell και Kahn (1968) (οπ. Αναφ. στο Cohen & Manion 1994) ως η διεξαγωγή συζήτησης μεταξύ δύο ατόμων, που αρχίζει από τον συνεντευκτή, με σκοπό τη συγκέντρωση πληροφοριών που ανταποκρίνονται στους στόχους της έρευνας, λαμβάνοντας υπόψη ότι η συνέντευξη μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κύριο μέσο συλλογής πληροφοριών ή ως ερμηνευτικό εργαλείο για να εντοπιστούν οι μεταβλητές και οι σχέσεις.

Στόχος ήταν η διερεύνηση απόψεων, αλλά και η πιθανή καταγραφή αδημοσίεωτων στοιχείων που αφορούν τα ερευνητικά μας ερωτήματα. Οι συνεντεύξεις χρησιμοποιήθηκαν συνδυαστικά με τις άλλες μεθόδους στη διεξαγωγή της έρευνας, και δεν αποτέλεσαν μέσω εξαγωγής νέων συμπερασμάτων, αν αυτά δεν επιβεβαιώνονταν με βάση τις άλλες μεθόδους και τεχνικές της έρευνας.

Για το λόγο αυτό επιλέχτηκε ο τύπος της «εστιασμένης» συνέντευξης. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτού του τύπου της ερευνητικής συνέντευξης, είναι ότι ο ερευνητής πριν τη διενέργεια της συνέντευξης έχει αναλύσει την κατάσταση μέσα στην οποία έχουν δράσει τα υποκείμενα και με βάση αυτή την ανάλυση συντάσσει έναν οδηγό για τη συνέντευξη, στον οποίο προσδιορίζονται οι κύριες περιοχές της έρευνάς του. Επιπλέον, η «εστιασμένη» συνέντευξη ασχολείται με τις υποκειμενικές εμπειρίες των ατόμων που έχουν ήδη βιώσει τη συγκεκριμένη κατάσταση, δίνοντας τη δυνατότητα στον ερευνητή, μέσω των απαντήσεων, να ελέγξει την εγκυρότητα των στοιχείων που έχει στην κατοχή του, αλλά και να διευρύνει το πεδίο του, συγκεντρώνοντας νέα στοιχεία από απαντήσεις που δεν είχε προβλέψει. (Cohen & Manion 1994).

Κατά την επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε **η συγκριτική μέθοδος**, η οποία «επιδιώκει να διαπιστώσει ομοιομορφίες και σταθερότητα ή διαφορές και ιδιαιτερότητες μεταξύ δύο ή περισσότερων κοινωνικών φαινομένων» (Τσαούσης 1989). Επειδή η σύγκριση αναφέρεται σε ένα κοινωνικό φαινόμενο (θεσμό) που παρατηρείται στην ίδια κοινωνία σε διαφορετικούς χρόνους, αναφερόμαστε σε μια κάθετη διαχρονική σύγκριση.

4.3 Συλλογή των δεδομένων

Τα στοιχεία της έρευνας αντλήθηκαν κυρίως από το αρχείο της ΝΕΛΕ Αργολίδας. Για την πρώτη περίοδο, τα στοιχεία αυτά ήταν οι ετήσιοι απολογισμοί προς τη ΓΓΛΕ και τη ΓΓΕΕ αργότερα, τα Βιβλία Δράσεως ΝΕΛΕ ή Κέντρου Επιμορφώσεως και οι φάκελοι εισερχομένων και εξερχομένων εγγράφων..

Για τη δεύτερη περίοδο, τα αρχεία ήταν: πίνακες καταγραφής εκπαιδευτών, απολογισμοί τμημάτων, στατιστικά στοιχεία εκπαιδευομένων και ενημερωτικά σημειώματα προς τη ΓΓΕΕ και τη ΓΓΔΒΜ αργότερα.

Τα στοιχεία που βρέθηκαν από την έρευνα αρχείου διασταυρώθηκαν με τα δεδομένα που προέκυψαν από την επεξεργασία των συνεντεύξεων.

Τα υποκείμενα της έρευνας ήταν επιμορφωτές και επιμορφούμενοι της ΝΕΛΕ Αργολίδας και διοικητικά στελέχη, που εργάστηκαν στο νομό την πρώτη ή/και τη δεύτερη περίοδο που μελετάμε. Πραγματοποιήθηκαν συνολικά εννέα συνεντεύξεις. Οι συναντήσεις μαζί τους έγιναν σε χώρο και χρόνο που επιλέχτηκε από τους ίδιους στο διάστημα Απριλίου – Μαΐου 2009. Στην αρχή κάθε συνάντησης δίνονταν διευκρινήσεις για τα εξής θέματα (Φίλιας 2005):

α. Την επιλογή του θέματος και το επιστημονικό ενδιαφέρον της συγκεκριμένης έρευνας, το σκοπό της και τη σημασία της συμμετοχής των ερωτώμενων σε αυτή τη διαδικασία.

β. Τον τρόπο διεξαγωγής της συνέντευξης, που παρουσιάστηκε ως μια συζήτηση γύρω από τις γνώσεις ή/και τις μνήμες τους που σχετίζονταν με τα ερευνητικά ερωτήματα, και πιο συγκεκριμένα για τα τμήματα μάθησης, για τις μεμονωμένες εκδηλώσεις και για το ανθρώπινο δυναμικό.

γ. Τη διασφάλιση της ανωνυμίας και την επισήμανση ότι δεν πρόκειται για διαγωνισμό με σωστές ή λανθασμένες απαντήσεις.

δ. Την πιθανή διάρκεια της συζήτησης.

Στη διάρκεια της συζήτησης – συνέντευξης κρατήθηκαν σημειώσεις από την ερευνήτρια. Θεωρώντας (παραδοχή η οποία αποδείχθηκε κατά τη διαδικασία των συνεντεύξεων) ότι οι άνθρωποι που ασχολήθηκαν με τη Λαϊκή Επιμόρφωση την περίοδο 1981-1985, αναπολούν με ιδιαίτερη συγκίνηση και ενθουσιασμό εκείνη τη χρονική περίοδο, αποφασίσαμε εξ αρχής να μη χρησιμοποιήσουμε στη συνέντευξη μικρόφωνο, το οποίο θα προκαλούσε πιθανά αμηχανία και θα αλλοίωνε το φιλικό και

αμοιβαίας εμπιστοσύνης κλίμα που είχε δημιουργηθεί ανάμεσα στην ερευνήτρια και τους ερωτώμενους. Θεωρούμε ότι η παρεμβολή ενός τέτοιου μέσου θα έκανε πιο τυπική την επικοινωνία και δε θα είχαμε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, αφού οι συνεντεύξεις χρησιμοποιήθηκαν συνδυαστικά με την έρευνα αρχείου με σκοπό όχι να αποδώσουν ποσοτικά στοιχεία, που απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα, αλλά να βοηθήσουν στην κατανόηση της κουλτούρας που διέπει τη Λαϊκή Επιμόρφωση τώρα και τότε. Η ίδια τακτική χρησιμοποιήθηκε και με ανθρώπους που εργάζονται σήμερα στη ΝΕΛΕ. Σε αυτό βοήθησε επίσης το ότι τα ερωτήματα ήταν λίγα και πολύ συγκεκριμένα και ήταν εύκολη η καταγραφή των απαντήσεων.

4.4 Εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας

Σύμφωνα με την Bell (1997), αξιοπιστία είναι ο βαθμός στον οποίο ένα τεστ ή μια διαδικασία παράγει ίδια αποτελέσματα κάτω από σταθερές συνθήκες σε όλες τις περιπτώσεις. Εγκυρότητα είναι ο έλεγχος του κατά πόσο ένα θέμα μετρά ή περιγράφει αυτό που υποτίθεται ότι πρέπει να μετρά ή να περιγράφει.

Θεωρούμε ότι η προσπάθειά μας για την εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας ενισχύεται από δύο παράγοντες.

α) Σε ότι σχετίζεται με την έρευνα αρχείου η προσπάθειά μας δεν περιορίστηκε στα αρχεία της ΝΕΛΕ Αργολίδας, αλλά επεκτάθηκε και σε εκδόσεις της ΓΓΕΕ. Τα ευρήματα από διαφορετικές πηγές συγκρίθηκαν προκειμένου να πιστοποιηθεί η ακρίβειά τους.

β) Με τη χρήση των συνεντεύξεων υλοποιήσαμε έναν *τριγωνισμό*. Με τον όρο αυτό εννοούμε τη χρήση δύο ή περισσότερων μεθόδων συλλογής στοιχείων. Σε πολλές περιπτώσεις, ένα πρόβλημα που συνδέεται με τη χρήση της συνέντευξης ως ερευνητική τεχνική είναι εκείνο της μη εγκυρότητας (Cohen & Manion 1994). Στη δική μας περίπτωση όμως οι συνεντεύξεις χρησιμοποιήθηκαν συνδυαστικά με τις άλλες μεθόδους στη διεξαγωγή της έρευνας και σε καμία περίπτωση δεν αποτέλεσαν μέσο εξαγωγής νέων συμπερασμάτων, αν αυτά δεν επιβεβαιώνονταν από τις άλλες μεθόδους και τεχνικές της έρευνας.

4.5 Δυσκολίες και περιορισμοί της έρευνας

Η μεγαλύτερη δυσκολία κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, όπως ήταν αναμενόμενο, παρουσιάστηκε στην προσπάθεια συλλογής στοιχείων από την περίοδο 1981-1985. Αναλυτικά:

- Η πάροδος 25 χρόνων σχεδόν, είχε ως αποτέλεσμα, ένα μεγάλο μέρος του αρχείου της ΝΕΛΕ να έχει αποσυρθεί και να βρίσκεται «προς καταστροφή» σε αποθήκες της Νομαρχίας. Οι προσπάθειες ανεύρεσης στοιχείων από το χώρο αυτό, απέδωσε αποτελέσματα, όχι όμως τόσα ώστε να μπορούμε να απαντήσουμε σε ερωτήματα που αρχικά είχαμε θέσει για την έρευνά μας.

Πιο συγκεκριμένα, στους αρχικούς στόχους μας ήταν η καταγραφή και η σύγκριση του φύλλου και της ηλικίας των εκπαιδευτών και των εκπαιδευομένων, και των δύο περιόδων. Και ενώ για την περίοδο 2004-2008 βρήκαμε αναλυτικά τέτοια στοιχεία, δεν μπορούν δυστυχώς να συγκριθούν, αφού δεν υπάρχουν αντίστοιχα στοιχεία για την περίοδο 1981-1985.

- Δε βρέθηκαν (πιθανά δεν είχαν πραγματοποιηθεί) απολογισμοί έτους της ΝΕΛΕ Αργολίδας, για το 1981 και το 1982, έτσι τα στοιχεία που παρατίθενται προκύπτουν από τα πρακτικά, και από τους δύο αντίστοιχους για αυτά τα έτη, πανελλαδικούς απολογισμούς έτους της ΓΓΛΕ.

Θα πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι η αναζήτηση της ακρίβειας και η προσπάθεια διασταύρωσης των πηγών (τόσο των γραπτών μεταξύ τους, όσο και ανάμεσα στα γραπτά τεκμήρια και τις απαντήσεις των συνεντεύξεων) είχαν ως αποτέλεσμα να συμπιεστεί το χρονοδιάγραμμα της έρευνας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο πρώτο μέρος της μελέτης, αναπτύχθηκε το θεωρητικό πλαίσιο και παρουσιάστηκε η μεθοδολογία, η οργάνωση και ο σχεδιασμός της έρευνας.

Στο δεύτερο μέρος, θα γίνει η παρουσίαση και η ερμηνεία των ευρημάτων της έρευνας. Συγκεκριμένα:

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα εστιάσουμε στη ΝΕΛΕ Αργολίδας και θα καταγράψουμε όλα εκείνα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την κατανόηση της δομής, της πολιτικής και της φιλοσοφίας του φορέα από το 1981 ως και σήμερα.

Έχοντας ως πεδίο έρευνας τη Λαϊκή Επιμόρφωση στο νομό Αργολίδας, στα τρία επόμενα κεφάλαια θα δοθούν τα ευρήματα της έρευνας που απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα και θα γίνει η σύγκρισή τους σε ένα πρώτο επίπεδο. Καθένα από τα τρία επόμενα κεφάλαια, είναι χωρισμένο σε δυο υποκεφάλαια τα οποία αναφέρονται στην πρώτη και τη δεύτερη περίοδο μελέτης αντίστοιχα. Πιο αναλυτικά:

Στο έκτο κεφάλαιο, θα παραθέσουμε όλα τα στοιχεία που σχετίζονται με τα **τιμήματα μάθησης** τόσο σε αριθμητικό όσο και σε ποιοτικό επίπεδο.

Στο έβδομο κεφάλαιο, θα εστιάσουμε στις **παράλληλες δραστηριότητες** και θα εκθέσουμε τα στοιχεία εκείνα που σχετίζονται με τη δραστηριοποίηση της ΝΕΛΕ στους τομείς της παιδείας, της υγείας και του πολιτισμού.

Στο όγδοο κεφάλαιο τέλος, θα δοθούν στοιχεία σχετικά με το **ανθρώπινο δυναμικό**, τόσο σε επίπεδο διοίκησης, όσο και σε επίπεδο εκπαιδευτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΝΕΛΕ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ

Την περίοδο 1981 – 1985, η ΝΕΛΕ Αργολίδας ανήκει στο δίκτυο της Λαϊκής Επιμόρφωσης, που συνδέει τη ΓΓΛΕ με τις 54 ΝΕΛΕ σε όλη τη χώρα. Η λειτουργία της ΝΕΛΕ διέπεται από τον Κανονισμό λειτουργίας Λ.Ε. (ΦΕΚ 794/1985), τις κανονιστικές εγκυκλίους της ΓΓΛΕ και τις αποφάσεις του Συμβουλίου της.

Η φιλοσοφία της περιόδου, τόσο για τη Λαϊκή Επιμόρφωση γενικά, όσο και ειδικότερα για το νομό Αργολίδας, αποτυπώνεται στο φυλλάδιο «Λαϊκή Επιμόρφωση» που εκδίδεται το 1984 από τη ΝΕΛΕ και το ΣΛΕ Αργολίδας. Ως εισαγωγή στο φυλλάδιο αναφέρεται: «Η Λαϊκή Επιμόρφωση είναι ένας θεσμός λαϊκής έκφρασης και δημιουργίας. Αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα για την κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική απελευθέρωση της πατρίδας μας, για την πορεία προς αυτοδύναμη ανάπτυξη του τόπου».

Στον επίλογο του φυλλαδίου επίσης, σημειώνεται: « Η Λαϊκή Επιμόρφωση είναι ένας χώρος ανοιχτού διαλόγου, που μέσα από τη συλλογική πρωτοβουλία δίνεται η δυνατότητα να κατανοούμε τα προβλήματά μας και να τα μεταμορφώνουμε σύμφωνα με τις ανάγκες μας».

Στο τέλος του 1985 από το Γραφείο Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων της Νομαρχίας Αργολίδας, εκδίδεται ένα Ενημερωτικό Δελτίο με σκοπό «να δοθεί μια σφαιρική εικόνα της δουλειάς της Νομαρχίας από το 1981 μέχρι τώρα». Στο έντυπο αυτό, υπάρχει ειδική αναφορά στη Λαϊκή Επιμόρφωση. Καταγράφεται ο ορισμός, το περιεχόμενο των προγραμμάτων, η παιδαγωγική πρακτική και η οργανωτική δομή της Λαϊκής Επιμόρφωσης, και γίνεται ένας απολογισμός των τελευταίων τεσσάρων ετών. Χαρακτηριστικά αναφέρεται:

«Παραλαμβάνοντας μια κατάσταση όπου η Λ.Ε. είχε στραφεί κατά κύριο λόγο στην παροχή απλών πρακτικών γνώσεων, παραγνωρίζοντας εντελώς τα σημαντικά προβλήματα του κόσμου, υπήρχαν και υπάρχουν πολλές δυσκολίες για να αποκτήσει η Λ.Ε τη νέα της ταυτότητα. Γεγονός είναι πάντως πως η Λ.Ε. άρχισε πια, και σαν όρος και σαν περιεχόμενο, να μπαίνει καλά στη ζωή μας. Η αναδημιουργία του θεσμού που άρχισε το 1982, ο επαναπροσδιορισμός των στόχων της Λ.Ε. και οι προσπάθειες των στελεχών της έφεραν θεαματικά αποτελέσματα: Χιλιάδες κάτοικοι των αστικών κέντρων αλλά και των μικρότερων χωριών του νομού συμμετείχαν και

συμμετέχουν στα τμήματα της Λ.Ε., πολλοί περισσότεροι παρακολούθησαν τη συνολική της δραστηριότητα».

Στη συνέχεια γίνεται ειδική αναφορά στην επιχορήγηση, η οποία την τριετία 1982-1984 ήταν 33.538.314 δρχ, ενώ την προηγούμενη τριετία ήταν μόλις 2.594.174 δρχ.

Από το 1994, με την ίδρυση της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης (νόμος 2218/94), η ΝΕΛΕ μεταφέρεται μαζί με άλλες δημόσιες υπηρεσίες στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκησης Αργολίδας.

Την ίδια χρονιά, σύμφωνα με απόφαση του Υπουργού Εργασίας, οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, μπορούν να συστήσουν Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ), τα οποία θα αναλάβουν το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης, προγραμμάτων Κοινωνικού αποκλεισμού και Κοινωνικών Πρωτοβουλιών, όπως επίσης και άλλες δραστηριότητες, όπως έρευνες, σεμινάρια κλπ. Με βάση αυτή την απόφαση, δύο μήνες μετά από την ανάληψη καθηκόντων από τον πρώτο εκλεγμένο νομάρχη, πραγματοποιείται υποβολή αίτησης για την πιστοποίηση ΚΕΚ. Κατά την πρώτη πιστοποίηση το 1995, η ΝΕΛΕ Αργολίδας είναι μια από τις τέσσερις ΝΕΛΕ, που πιστοποιούνται ως ΚΕΚ. Συστήνεται έτσι το ΚΕΚ Ν.Α Αργολίδας, το οποίο συνεχίζει τις δραστηριότητές του ως τις μέρες μας.

Σήμερα, σύμφωνα με τον εσωτερικό οργανισμό οργάνωσης και λειτουργίας της Ν.Α. Αργολίδας, η ΝΕΛΕ αποτελεί Τμήμα της Διεύθυνσης Πολιτικών και Κοινωνικών Δικαιωμάτων & Εκλογών.¹⁹ Στην ίδια διεύθυνση ανήκουν ακόμη τα τμήματα απασχόλησης, παιδείας, πολιτικών δικαιωμάτων και εκλογών, όπως επίσης και το γραφείο διοικητικών υποθέσεων με αρμοδιότητα τη γραμματειακή υποστήριξη της Διεύθυνσης. Οι αρμοδιότητες της ΝΕΛΕ είναι οι εξής:²⁰

- Η δημιουργία των προϋποθέσεων για τη βελτίωση λειτουργίας του συστήματος της διαρκούς κατάρτισης, εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και επαγγελματικού ανα-προσανατολισμού των ενηλίκων.
- Η έρευνα, μελέτη, τεκμηρίωση, καθώς και οργάνωση, υλοποίηση και αξιολόγηση Προγραμμάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης, επιμόρφωσης ενηλίκων, με

¹⁹ Το οργανόγραμμα της Νομαρχιακής αυτοδιοίκησης Αργολίδας παρουσιάζεται αναλυτικά στο Παράρτημα, Διάγραμμα 3

²⁰ Πηγή: <http://www.argolida.gr>

πόρους προερχόμενους, είτε από τον τακτικό προϋπολογισμό της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης (Γ.Γ.Λ.Ε.) του Υπουργείου Παιδείας, είτε από Κοινοτική χρηματοδότηση, όταν σαν φορέας επιμόρφωσης – κατάρτισης υλοποιεί Ευρωπαϊκά Προγράμματα και συμμετέχει από κοινού με άλλους φορείς σε ενέργειες, που εντάσσονται και επιδοτούνται από Ευρωπαϊκά Προγράμματα.

- Η συγκρότηση από εκπροσώπους φορέων του Νομού της Νομαρχιακής Επιτροπής Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΝΕΛΕ) που συντονίζει τις επιμορφωτικές δραστηριότητες των φορέων που εκπροσωπούνται στη ΝΕΛΕ.

- Η έγκριση ίδρυσης και η διοίκηση Κέντρων Επιμόρφωσης, η διοργάνωση σεμιναρίων, επιμορφωτικών δραστηριοτήτων, πολιτιστικών εκδηλώσεων.

- Η μέριμνα για κάλυψη των επιμορφωτικών αναγκών του Νομαρχιακού Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ)

- Η συνεργασία για τη μελέτη και υλοποίηση επιμορφωτικών Προγραμμάτων με άλλους φορείς, η οικονομική υποστήριξη Προγραμμάτων με άλλους φορείς, η οικονομική υποστήριξη Προγραμμάτων επιμορφωτικού χαρακτήρα άλλων φορέων.

- Η πρόσληψη εξωτερικών συνεργατών, υποστηρικτών, επιμορφωτών, για την εξυπηρέτηση της συνολικής επιμορφωτικής δραστηριότητας του Τμήματος, με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου.

- Η διαχείριση του λογαριασμού της ΝΕΛΕ, που τηρείται στην Τράπεζα της Ελλάδος, ο προϋπολογισμός, η λογιστική και ταμειακή διαχείριση, οι προμήθειες, η μέριμνα της περιουσίας, της υλικοτεχνικής υποδομής και του απαραίτητου εξοπλισμού, για την ανάπτυξη της επιμορφωτικής δραστηριότητας.

Σε αντίθεση με την πρώτη περίοδο που μελετάμε, η ΝΕΛΕ δεν αποτελεί σήμερα τον κύριο φορέα εκπαίδευσης ενηλίκων στο νομό, γεγονός που αντικατοπτρίζει τη γενικότερη αλλαγή του συστήματος σε πανελλαδικό επίπεδο. Στην Αργολίδα λοιπόν, λειτουργούν ταυτόχρονα με τη ΝΕΛΕ, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ), Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΚΕΕ), όπως επίσης δομές και αυτόνομα προγράμματα του ΙΔΕΚΕ.

Από τον Οκτώβρη του 2006, μετά από σχετική απόφαση της ΓΓΕΕ, που αφορούσε σε όλους τους νομούς της χώρας, και με σκοπό την επίτευξη του βέλτιστου συντονισμού των δράσεων σε επίπεδο νομού, περιφέρειας και χώρας, συγκροτείται στην Αργολίδα «Επιτροπή Συντονισμού της Διά Βίου Εκπαίδευσης των Ενηλίκων της Ν. Α. Αργολίδας»,

Στη συγκεκριμένη Επιτροπή συμμετέχουν²¹:

1. Ο Διευθυντής του ΣΔΕ ως Συντονιστής.
2. Η Υπεύθυνη και η Σύμβουλος του Κ.Ε.Ε. ως αναπληρωτές Συντονιστές.
3. Η Υπεύθυνη της Σχολής Γονέων
4. Η Υπεύθυνη της ΝΕΛΕ
5. Μέλος (Καθηγητής) της ΝΕΠΕΚΕ του προγράμματος ΗΡΩΝ.
6. Ο Υπεύθυνος του προγράμματος ΗΣΙΟΔΟΣ
7. Η Υπεύθυνη του προγράμματος Ελληνομάθειας Μεταναστών.

Σύμφωνα με έγγραφο της ΓΓΕΕ και το Γραφείο του Γενικού Γραμματέα:

«Η επιτροπή έχει ως έργο το συντονισμό των εκπαιδευτικών και κοινωνικών δράσεων των δομών και των αυτόνομων προγραμμάτων σε επίπεδο νομού». Τα μέλη της Επιτροπής συνεργάζονται με σκοπό την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί από το κάθε πρόγραμμα ή δομή, ενώ επίσης συντονίζουν κοινές εκπαιδευτικές και κοινωνικές δράσεις.

Όλες οι δομές και τα προγράμματα επιχορηγούνται από τη ΓΓΔΒΜ και το ΕΚΤ. Ο κατακερματισμός των χρημάτων που προορίζονται για τη Δια βίου Εκπαίδευση, έχει ως αποτέλεσμα την πολύ χαμηλή επιχορήγηση της ΝΕΛΕ, η οποία ενδεικτικά για την περίοδο 2004-2008 ήταν κατά μέσο όρο 8.000 ευρώ ετησίως.

²¹ Πηγή: ΓΓΕΕ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΤΜΗΜΑΤΑ – ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΣΗΣ

6.1 Περίοδος 1981 – 1985

Τμήματα μάθησης συστάθηκαν για πρώτη φορά από τη Λαϊκή Επιμόρφωση το 1976 (Κόκκος 1987), ο αριθμός τους όμως ήταν πολύ μικρός. Σημαντική αύξηση σημειώνεται το 1981, λόγω της έναρξης της χρηματοδότησης της Λ.Ε από το Ε.Κ.Τ., που είχε ως αποτέλεσμα το δεκαπλασιασμό σχεδόν του προϋπολογισμού της, και το 1982, αφού όπως έχει προαναφερθεί, η νέα κυβέρνηση που προκύπτει από τις εκλογές του Οκτώβρη του προηγούμενου έτους, υιοθετεί μια εντελώς νέα φιλοσοφία για τη Λαϊκή Επιμόρφωση, την οποία και θέτει στις βασικές της προτεραιότητες. Τη χρονιά αυτή μετά από απόφαση του Υφυπουργού Παιδείας κ. Μώραλη, συστήνεται Επιτροπή «με σκοπό τον αναπροσανατολισμό των στόχων και τη ριζική αναδιοργάνωση του θεσμού, της δομής και της λειτουργίας της Λαϊκής Επιμόρφωσης στα πλαίσια του Προγράμματος της Κυβερνητικής Πολιτικής». Η Επιτροπή αυτή αναλαμβάνει και τη σύνταξη του νέου Κανονισμού.

Σημαντικά στοιχεία για τις δυο αυτές χρονιές, τόσο σε πανελλαδικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο νομού, καταγράφονται στις Εκθέσεις Πεπραγμένων των ετών 1981 και 1982 που δημοσιεύτηκαν από το ΥΠΕΠΘ και τη Διεύθυνση Επιμόρφωσης Ενηλίκων. (Τέτοιες Εκθέσεις δε βρέθηκαν για τα τρία επόμενα έτη που μελετάμε).

Αναλυτικά: Σύμφωνα με την Έκθεση Πεπραγμένων Περιόδου Ιανουαρίου – Δεκεμβρίου 1981, τη χρονιά αυτή λειτούργησαν σε όλη τη χώρα 51 ΝΕΛΕ και 301 Κέντρα Επιμόρφωσης (Κ.Ε.). Η ίδρυση και λειτουργία των Κέντρων αυτών έγινε με ευθύνη και φροντίδα των ΝΕΛΕ. Η κατανομή σε 51 Νομούς της χώρας ήταν βασισμένη στις ανάγκες, στις ιδιαίτερες τοπικές συνθήκες και στον πληθυσμό τους.

Οι δραστηριότητες των Κ.Ε. διακρίνονται σε Τμήματα Μάθησης και σε Μεμονωμένες Εκδηλώσεις. Τα αστικού και ημιαστικού τύπου Κ.Ε. οργανώνουν μόνο τμήματα μάθησης, ενώ τα αγροτικού τύπου²² οργανώνουν Τμήματα Μάθησης και Μεμονωμένες Εκδηλώσεις (διαλέξεις, κινηματογραφικές προβολές κλπ.).

²² Αστικά Κέντρα: Σε πόλεις με πληθυσμό 10.000 και άνω
Ημιαστικά: Σε πόλεις με πληθυσμό 2.000 - 9.999
Αγροτικά: Σε πόλεις με πληθυσμό ως 1.999

Τη χρονιά αυτή, από τις απ' ευθείας δράσεις των ΝΕΛΕ και από τα Κ.Ε. λειτούργησαν 14.044 (2784 + 11.260 αντίστοιχα) Τμήματα Μάθησης, σημειώνοντας μια αύξηση της τάξης του 337% περίπου, σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, τα οποία πραγματοποίησαν 766.380 διδακτικές ώρες, σημειώνοντας αύξηση 206% περίπου.

Στην Αργολίδα το **1981**, από τις δραστηριότητες της απευθείας δράσης της Ν.Ε.Λ.Ε, η οποία είχε την έδρα της στο Ναύπλιο, οργανώθηκαν 8 τμήματα (στις Αγροτικές φυλακές της Τίρυνθας, καθώς και στις κοινότητες Ασίνης, Νέας Τίρυνθας και Ηραίου), τα οποία υλοποίησαν 418 διδακτικές ώρες. Στα τμήματα αυτά γράφτηκαν και παρακολούθησαν 165 άτομα (130 άντρες και 35 γυναίκες).

Την ίδια χρονιά, λειτούργησαν στο νομό, 3 Κέντρα Επιμόρφωσης: στο **Άργος** (αστικό), στο **Κρανίδι** και στο **Λυγουριό** (ημιαστικά) ενώ με την απόφαση 4 της πράξης 3-22/12/1981 της ΝΕΛΕ Αργολίδας, καταργήθηκε επίσημα το Κ.Ε Λιμνών (αγροτικό), το οποίο είχε ατονήσει από την προηγούμενη χρονιά, λόγω μετάθεσης του διευθυντή του. Στα τρία αυτά Κέντρα οργανώθηκαν 55 τμήματα και πραγματοποιήθηκαν 1842 διδακτικές ώρες. Στα τμήματα γράφτηκαν και παρακολούθησαν 1253 άτομα (465 άντρες και 788 γυναίκες).

Συνολικά λοιπόν, το **1981** οργανώθηκαν στην Αργολίδα, 63 τμήματα μάθησης.

Την επόμενη χρονιά, η ΝΕΛΕ Αργολίδας βρίσκεται σε πλήρη άνοδο.

Με την Πράξη 1-2/2/1982 αποφασίζεται η ίδρυση 2 νέων Κ.Ε. ένα στο **Ναύπλιο** (αστικού τύπου) και ένα στην **Αγία Τριάδα** (αγροτικού τύπου).

Σύμφωνα με την Έκθεση Πεπραγμένων Περιόδου Ιανουαρίου – Δεκεμβρίου 1982 του ΥΠΕΠΘ, στην Αργολίδα λειτούργησαν συνολικά 5 Κ.Ε: 2 αστικά (Ναύπλιο, Άργος), 2 ημιαστικά (Κρανίδι, Λυγουριό), 1 αγροτικό (Αγία Τριάδα). Στα Κέντρα αυτά οργανώθηκαν αντίστοιχα 137, 31 και 41 τμήματα. Οργανώθηκαν επίσης 12 τμήματα από την απ' ευθεία δράση της ΝΕΛΕ. Συνολικά στο νομό, το **1982** οργανώθηκαν 221 Τμήματα Μάθησης, στα οποία συμμετείχαν 3888 άτομα.

Στον πίνακα IV, παρουσιάζεται ο αριθμός των τμημάτων στο νομό για την περίοδο 1981-1985, όπως επίσης και η ποσοστιαία αλλαγή για κάθε χρονιά. Φαίνεται καθαρά, ότι το 1982 ήταν για τη ΝΕΛΕ Αργολίδας μια χρονιά τεράστιας ανάπτυξης, ενώ το 1983 ήταν το έτος της μέγιστης ακμής της.

ΠΙΝΑΚΑΣ IV: Η εξέλιξη του αριθμού των τμημάτων (1981-1985).

ΕΤΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΜΑΘΗΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΥΞΗΣΗΣ-ΜΕΙΩΣΗΣ ΑΝΑ ΕΤΟΣ
1981	63	
1982	221	↑ 250%
1983	264	↑ 19%
1984	255	↓ 3%
1985	248	↓ 2,7%
ΣΥΝΟΛΟ	1051	

Οι μεταβολές στον αριθμό των τμημάτων, επηρέασαν αντίστοιχα και τον αριθμό των ατόμων που συμμετείχαν στα προγράμματα, όπως παρουσιάζονται στον πίνακα V.

ΠΙΝΑΚΑΣ V: Η εξέλιξη του αριθμού των επιμορφούμενων (1981-1985).

ΕΤΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΜΟΡΦΟΥΜΕΝΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΥΞΗΣΗΣ-ΜΕΙΩΣΗΣ
1981	1418	
1982	3888	↑ 174%
1983	5000	↑ 27%
1984	3500	↓ 42%
1985	4000	↑ 14%

Όπως προκύπτει από τη σύγκριση των παραπάνω πινάκων, το 1982 ήταν μια χρονιά τεράστιων αλλαγών, όπου παρατηρήθηκε η μεγαλύτερη αύξηση τόσο σε επίπεδο τμημάτων, όσο και σε επίπεδο επιμορφούμενων.

Το 1983 υπήρχε επίσης μια αυξητική τάση και στους δύο δείκτες, ενώ το 1984 καταγράφεται μια πολύ μικρή πτώση στον αριθμό των τμημάτων, αλλά μια πολύ μεγάλη μείωση στον αριθμό των ατόμων που επιμορφώθηκαν. Αυτό μπορεί να συνέβη διότι δημιουργήθηκαν αρκετά τμήματα με μικρότερο αριθμό συμμετεχόντων από ότι τα προηγούμενα χρόνια. Το 1985 παρατηρείται παρόμοια μείωση τμημάτων με την προηγούμενη χρονιά, αλλά ταυτόχρονα μια αύξηση των συμμετεχόντων, η

οποία μπορεί να σημειώθηκε λόγω δημιουργίας καινούριων τμημάτων τα οποία προσέλκυαν το ενδιαφέρον περισσότερων ατόμων.

Το **1983**, εκτός από την αύξηση των τμημάτων και των εκπαιδευομένων, η οποία παρουσιάζεται στον παραπάνω πίνακα, φαίνεται, όπως προκύπτει από τα πρακτικά, ότι ήταν για τη ΝΕΛΕ Αργολίδας μια χρονιά αναδιάρθρωσης και επαναπροσδιορισμού, λαμβάνοντας υπόψη, ότι στο τέλος του προηγούμενου έτους (22/10/1982) είχε δημοσιευτεί ο καινούριος Κανονισμός για τη Λαϊκή Επιμόρφωση.

Σε έγγραφα που στάλθηκαν στις ΝΕΛΕ στις αρχές του 1983, καθορίζονται οι στόχοι της Διεύθυνσης Λαϊκής Επιμόρφωσης για το έτος αυτό, και συγκεκριμένα αναφέρεται:

Κεντρικός στόχος της Δ/σης Λαϊκής Επιμόρφωσης για το 1983, είναι όχι τόσο η ποσοτική αύξηση των καταρτιζομένων, όσο η αντιμετώπιση των αδυναμιών κατ'ελλείψεων του παρελθόντος, δηλαδή:

- Η ανανέωση και βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης, καθώς και η σύνδεσή της με τα οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα.
- Η πειραματική εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων κατάρτισης – υποδοχής μεταναστών και κατάρτισης μειονεκτούντων ατόμων, στελεχών συνεταιρισμών – μικρομεσαίων επιχειρήσεων – τοπικής αυτοδιοίκησης, τσιγγάνων και άλλων μειονοτήτων, γυναικών (με προσανατολισμό τους προς μη παραδοσιακά «γυναικεία» επαγγέλματα).
- Η μεγαλύτερη έμφαση στο πρόβλημα της ανεργίας των νέων και των γυναικών.
- Η έμφαση στην επιμόρφωση στελεχών και των επιμορφωτών της Λαϊκής Επιμόρφωσης, που αποτελεί προϋπόθεση για την εφαρμογή των παραπάνω σχεδίων.

Με σκοπό την «ενημέρωση της Επιτροπής πάνω στους καινούριους στόχους της Λαϊκής Επιμόρφωσης» ο υπεύθυνος ΣΛΕ Αργολίδας Τσακάλης Παναγιώτης, στην Πράξη 1-10/2/1983, αναφέρει χαρακτηριστικά: «...Η δυσλειτουργία της Λ.Ε οφειλόταν μέχρι τώρα και στα πρόσωπα που τη στελέχωναν και στο θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργούσε... Σήμερα η Κυβέρνηση, θέλει να γίνει η Λαϊκή Επιμόρφωση θεσμός που θα προσφέρει σε όσους επιθυμούν μια επαγγελματική

κατάρτιση, συνδεδεμένη με τις επαγγελματικές ανάγκες της χώρας μας, και να δώσει στον καθένα τη δυνατότητα να ενημερωθεί και να συζητήσει για όλα τα σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει, έτσι ώστε να μπορεί να κατανοεί την πραγματικότητα, πράγμα που είναι προϋπόθεση για να τη μεταμορφώνει, σύμφωνα με τις ανάγκες του. Γι' αυτό λοιπόν πρέπει να γίνει η αναδιάρθρωση των προγραμμάτων σ' ότι αφορά τα τμήματα της επαγγελματικής κατάρτισης. Η αναδιάρθρωση αυτή θα στηριχτεί σε κριτήρια και προτεραιότητες που θα προκύψουν στο Νομό μας, από την ανίχνευση των επιμορφωτικών αναγκών. Επίσης θα γίνει διεύρυνση του περιεχομένου των προγραμμάτων προς κοινωνικά, οικονομικά και άλλα ζητήματα».

Η ανίχνευση των αναγκών φαίνεται ότι θεωρείται ως μια από τις βασικές προτεραιότητες της ΝΕΛΕ. Για το λόγο αυτό, στην ίδια πράξη, καταγράφεται πρόταση του Νομάρχη και Προέδρου της Επιτροπής να χωριστεί η Επιτροπή σε κλιμάκια, τα οποία θα επισκεφθούν τα χωριά, και σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς θα οργανώσουν εκδηλώσεις προκειμένου να ενημερώσουν τους πολίτες.

Την ίδια χρονιά, με την Πράξη 5-19/7/1983, η ΝΕΛΕ Αργολίδας αποφασίζει την ανοικτή επικοινωνία της με το Κέντρο Μελετών και Αυτομόρφωσης και την εγγραφή της ως συνδρομητής στις εκδόσεις του Κέντρου, με σκοπό τη συνεργασία «πάνω στη νέα αντίληψη για τη Λαϊκή Επιμόρφωση, συνεταιρισμοί, εργασιακές σχέσεις, παιδεία, οικογένεια, περιβάλλον, τεχνολογία και ανάπτυξη».

Το **1984**, στην πρώτη Πράξη της ΝΕΛΕ, 23/1/1984, τίθεται ως πρώτο θέμα η ενημέρωση της Επιτροπής για τη λειτουργία της Λαϊκής Επιμόρφωσης, κάνοντας έναν απολογισμό των δύο προηγούμενων ετών. Ο υπεύθυνος του ΣΛΕ αναφέρει: «Είναι βέβαιο ότι βρήκαμε ένα πλαίσιο των προηγούμενων κυβερνήσεων που δε βοηθούσε να υλοποιήσουμε τους στόχους που εμείς βάλαμε... Τα τμήματα μάθησης που λειτούργησαν ήταν τμήματα επαγγελματικής κατάρτισης και τμήματα ειδικών καταρτίσεων. Επίσης λειτούργησαν κέντρα επαγγελματικού προγραμματισμού, τμήματα εκπαίδευσης αγροτών στα μηχανήματά τους και στην ανάπτυξη ομαδικών καλλιεργειών, ανθοκομεία, θερμοκήπιο κλπ. Τονίζουμε επίσης ότι υπήρξε ισορροπία μεταξύ των μαθημάτων, μειώνοντας κατά πολύ τα τμήματα κοπτικής - ραπτικής».

Το **1985** ο αριθμός των τμημάτων κινείται στα ίδια περίπου επίπεδα με την προηγούμενη χρονιά και ως το τέλος του έτους συνεχίζουν να λειτουργούν στο νομό

5 Κ.Ε.: Ναύπλιο, Άργος, Λυγουριό, Κρανίδι και Αγία Τριάδα. Όπως προκύπτει από τα πρακτικά της ΝΕΛΕ Αργολίδας (Πράξη 7^η 28/11/1985), με την υπ. αριθμ. Γ5/4150 της ΓΓΛΕ, η οποία αναφέρεται στα Κέντρα Επιμόρφωσης, προτείνεται η κατάργηση του Κ.Ε. Αγίας Τριάδας και η ενσωμάτωσή του στο Κ.Ε Άργους. Τα μέλη της Επιτροπής, αφού συζήτησαν αυτή την εκδοχή, αλλά και άλλες σχετικές προτάσεις που κατατέθηκαν, «αποφάνθηκαν ότι είναι καλύτερα να παραμείνει το Κ.Ε Αγίας Τριάδας και για την επόμενη χρονιά».

Εκτός από την αριθμητική αύξηση των τμημάτων την περίοδο 1981-1985, σημαντικά συμπεράσματα προκύπτουν και από τη μελέτη της θεματολογίας των τμημάτων τη συγκεκριμένη περίοδο.

Για το **1981** βρέθηκαν στοιχεία μόνο για το συνολικό αριθμό των τμημάτων. Από την έρευνα αρχείου στη ΝΕΛΕ Αργολίδας δεν κατέστη δυνατό να καταγράψουμε τον αριθμό των τμημάτων ανά θεματικό πεδίο. Παρ' όλα αυτά, από του πίνακες αποζημιώσεων των επιμορφωτών, από κάποια «Βιβλία δράσεως ΝΕΛΕ ή Κ.Ε» που βρέθηκαν, και από την έκθεση λειτουργίας ενός μόνο Κ.Ε (Άργους), οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι τη χρονιά αυτή, λειτούργησαν στο νομό σχολές γονέων και τμήματα:

- κοπτικής – ραπτικής
- κεντήματος
- θρησκευολογίας
- λογοτεχνίας
- χαλκογραφίας
- στοιχεία υγιεινής
- μηχανικών αυτοκινήτων
- χαλκογραφίας
- γεωπονίας
- ξένων γλωσσών
- οικ. οικονομίας

Την ίδια χρονιά λειτούργησαν στο νομό τμήματα αλφαριθμητισμού για Αθίγγανους. Σε έγγραφο που αποστέλλεται στις 19/01/1981 στο ΥΠΕΠΘ από το Κ.Ε. Άργους και υπογράφεται από το διευθυντή Γεώργιο Δεληγιαννόπουλο, αναφέρεται: «Στο Επιμορφωτικό Κέντρο Άργους εντάξαμε τέσσερα τμήματα μαθήσεως για

αναλφάβητους και μη, Αθίγγανους, που διαμένουν μόνιμα στην πόλη του Άργους. Γι αυτό προσλάβαμε τέσσερις Επιμορφωτές οι οποίοι θα διδάξουν επί 4 ώρες καθημερινά, Ελληνική Γλώσσα, Αριθμητική, Θρησκευτικά, Ελληνική Ιστορία και Αγωγή του Πολίτη στα πλαίσια πάντα των κείμενων διατάξεων». Τα τμήματα αυτά, όπως προκύπτει από τα έγγραφα του Κ.Ε Άργους, δε φαίνεται να συνεχίστηκαν το 1982, ούτε όμως και τις επόμενες χρονιές (ως το 1985), αφού στους ετήσιους απολογισμούς των ετών 1983-1985 αναφέρονται τμήματα αλφαριθμητισμού μόνο στις αγροτικές φυλακές της Τίρυνθας.

Για το έτος **1982**, στοιχεία σχετικά με τη θεματολογία των Τμημάτων, βρέθηκαν μόνο στην Έκθεση Πεπραγμένων Ιανουαρίου–Δεκεμβρίου 1982 του ΥΠΕΠΘ, στην οποία όμως η κατάταξη είναι ομαδοποιημένη σε κάποιες περιπτώσεις, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η σύγκριση.

Πιο συγκεκριμένα, η υφαντουργία, που τα επόμενα χρόνια καταγράφεται στον ετήσιο απολογισμό σε ξεχωριστό πεδίο, το 1982 συμπεριλαμβάνεται στην ομάδα της κοπτικής-ραπτικής. Πιθανότατα λοιπόν κάποια από τα 83 τμήματα αυτής της ομάδας να αφορούν σε μαθήματα υφαντικής και ταπητουργίας. Όπως υποστηρίζει η κ. Καλαντζή στη συνέντευξή της, τα μαθήματα αργαλειού εκείνης της περιόδου ήταν αρκετά, αφού υπήρχε αυξημένη ζήτηση. Αυτό αποδεικνύεται και από αιτήσεις τις περιόδου που βρέθηκαν για το Κ.Ε. Άργους.

Το 1982, λειτούργησαν επίσης σχολές γονέων αλλά και τμήματα με θέματα: πλέξιμο – κέντημα, ξένες γλώσσες, βυζαντινή μουσική και γεωπονική, όπως προκύπτει από έγγραφα του Κ.Ε. Άργους. Στην ετήσια Έκθεση Πεπραγμένων, τα τμήματα αυτά συμπεριλαμβάνονται πιθανά στην κατηγορία: «άλλα θέματα», αφού δεν αναφέρονται ως ξεχωριστό πεδίο.

Τα στοιχεία για τα έτη **1983-1985**, είναι περισσότερο αναλυτικά και συγκεκριμένα, διότι προκύπτουν από τους ετήσιους απολογισμούς της ΝΕΛΕ Αργολίδας. Τέτοιοι απολογισμοί δε βρέθηκαν (ή δεν πραγματοποιήθηκαν) για τα δυο προηγούμενα χρόνια.

Η θεματολογία των τμημάτων που λειτούργησαν στο νομό την περίοδο 1981-1985, παρουσιάζεται αναλυτικά κατά έτος, στον πίνακα VI.

ΠΙΝΑΚΑΣ VI: Αριθμός τμημάτων μάθησης ανά έτος και θεματικό πεδίο

Αντικείμενο μάθησης	Αριθμός τμημάτων						
	1981	1982	1983	1984	1985	ΣΥΝ ΟΛΑ	ΠΟΣΟ ΣΤΑ
Κοπτική – ραπτική		83	76	53	49	261	25%
Πλέξιμο – κέντημα			64	85	72	221	21%
Υφ/ργία–ταπητουργία, Βυρσοδεψία, δερματοτεχνία			6	6	15	27	2,6%
Ζωγραφική σε ύφασμα, δέρμα, μεταξοτυπία, μπατίκ			17	15	8	40	3,8%
Ζωγραφική,Σχέδιο γραμμικό- ελεύθερο,Διακ/μηση		10	1	1	14	26	2,5%
Μακραμέ					13	13	1,2%
Αγγειοπλαστική, κεραμική, καλαθοπλεκτική			9	7		16	1,5%
Χαρακτική μετάλλων, πυρογραφία, κόσμημα		31	37	27		95	9%
Παραδοσιακός χορός- Θέατρο			2	8	9	19	1,8%
Κατασκευή–εκμάθηση μουσικών οργάνων			8	10	7	25	2,4%
Ξυλογλυπτική, κατασκευή παραδοσιακών επίπλων			1			1	0,1%
Κατάρτιση στελεχών συνεταιρισμών & αγροτών για ανάπτυξη ομαδικών εκμεταλλεύσεων. Παραγωγή και τυποποίηση αγροτικών προϊόντων		5	11	3		19	1,8%
Επισκευή–συντήρηση γεωργικών ή ηλεκτρονικών μηχανημάτων.		6	6	3		15	1,4%
Εμπορική αλληλογραφία, δακτ/γραφία, Λογιστικά Εκπαίδευση ξενοδοχοϋπαλλήλων – εμποροϋπαλ.		25	17	22	17	81	7,7%
Ξένες γλώσσες				2	7	9	0,8%
Εργατικό δίκαιο			2			2	0,2%
Ομαλή ένταξη των παλιννοστούτων			4			4	0,4%
Επίλυση επ. προβλημάτων, αύξηση της παραγ/τας			3			3	0,3%
Σχέσεις γονιών–παιδιών. Α΄Βοήθειες		7		12	27	46	4,4%
Αλφαριθμητισμός (Αγροτικές Φυλακές Τίρυνθας)				1	10	11	1%
Άλλα θέματα		54				54	5,1%
Άγνωστα θέματα	63					63	6%
ΣΥΝΟΛΑ	63	221	264	255	248	1051	100%

Συγκρίνοντας τον παραπάνω Πίνακα με τον Πίνακα I (σελ 62), στον οποίο καταγράφεται το προτεινόμενο Θεματολόγιο Τμημάτων Μάθησης περιόδου 1981-1985, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η ΝΕΛΕ Αργολίδας ανέπτυξε τη συγκεκριμένη περίοδο μια ιδιαίτερα αξιόλογη δραστηριότητα, υλοποιώντας μεγάλη

ποικιλία προγραμμάτων, τόσο στη επαγγελματική κατάρτιση όσο και στις ειδικές καταρτίσεις, ανταποκρινόμενη σε μεγάλο βαθμό τόσο στην προτεινόμενη θεματολογία όσο και στο τεράστιο ενδιαφέρον των πολιτών.

Το ενδιαφέρον αυτό, για πολλά και διαφορετικά προγράμματα, προκύπτει αδιαμφισβήτητα από τις αιτήσεις παρακολούθησης που βρέθηκαν κατά την ερευνητική διαδικασία και επιβεβαιώνεται από στελέχη, εκπαιδευτές και εκπαιδευομένους εκείνης της εποχής. Η έντονη αυτή κινητικότητα αντικατοπτρίζει μια γενικότερη «έκρηξη συμμετοχής των μαζών σε ποικίλους θεσμούς και κοινωνικές οργανώσεις», κατά την πρώτη κυβερνητική θητεία του ΠΑΣΟΚ, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Βούλγαρης (2008), ο οποίος αποδίδει το συγκεκριμένο φαινόμενο τόσο στις συνθήκες έντονης μαζικής πολιτικής κινητοποίησης που χαρακτήριζαν τη μεταπολιτευτική περίοδο, όσο και στις ελπίδες και τις προσδοκίες που γεννήθηκαν από την «αλλαγή» την οποία πρέσβευε η νέα κυβέρνηση.

Παρά την ποικιλία των προγραμμάτων πάντως, η προσφορά είναι πολύ μεγαλύτερη σε Τμήματα «αξιοποίησης ελεύθερου χρόνου», ενώ τα Τμήματα επαγγελματικής κατάρτισης, παρά τις προδιαγραφές του ΕΚΤ που έδιναν προτεραιότητες σε τέτοιες δραστηριότητες, καταλαμβάνουν ένα πολύ μικρό ποσοστό.

Αξιοσημείωτο είναι ότι ο αριθμός των τμημάτων κοπτικής-ραπτικής παρά την πτωτική τάση που παρουσιάζει, παραμένει ιδιαίτερα υψηλός στη διάρκεια της πενταετίας. Έτσι στο σύνολο της περιόδου τα τμήματα αυτά μαζί με τα υπόλοιπα τμήματα που σχετίζονται με την οικοτεχνία, αποτελούν σχεδόν το 50% του συνόλου των τμημάτων. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις επιδιώξεις της νέας κυβέρνησης, σύμφωνα με τις οποίες θα έπρεπε να περιοριστούν σημαντικά τέτοια προγράμματα, ώστε να πάψει να θεωρείται η λαϊκή επιμόρφωση ταυτόσημη με αυτά.

Χαρακτηριστικά υψηλός είναι επίσης ο αριθμός των τμημάτων δακτυλογραφίας, αφού η ΝΕΛΕ την περίοδο εκείνη αποτελούσε τον κύριο φορέα εκμάθησης γραφομηχανής, γνώση που την εποχή εκείνη θεωρείτο απαραίτητη για την εξεύρεση εργασίας γραφείου.

Ο ιδιαίτερα υψηλός αριθμός τμημάτων κατασκευής κοσμήματος τέλος, που καταγράφεται αυτή την περίοδο, ερμηνεύεται από το ότι, σύμφωνα με τα πρακτικά αλλά και μαρτυρίες της εποχής, υλοποιήθηκαν πολλά τέτοια τμήματα στις αγροτικές

φυλακές της Τίρυνθας σε κρατούμενους, συνδυαστικά τις περισσότερες φορές με προγράμματα αλφαριθμητισμού.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι την περίοδο που μελετάμε, η εκπαίδευση και η χώρα γενικότερα βίωνε την προσπάθεια υλοποίησης ενός σχεδίου μιας ευρύτερης μεταρρύθμισης που θα οδηγούσε σε μια σοσιαλιστική κοινωνία, το οποίο έφερε μαζί του το ΠΑΣΟΚ το 1981 (Καζάκος 2005), είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον ότι κατά τη διάρκεια της πενταετίας, παρά την ποσοτική αύξηση των τμημάτων, δεν επήλθαν ουσιαστικές αλλαγές στη δομή και το περιεχόμενο κατάρτισης, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Κόκκος (1987). Ο ίδιος ερευνητής αποδίδει το γεγονός αυτό σε δυο κυρίως παραμέτρους. Από τη μία η έλλειψη προγραμματισμού και συστηματικής προετοιμασίας πριν την ποσοτική επέκταση των δραστηριοτήτων του θεσμού και από την άλλη η προσαύξηση της αμοιβής των διευθυντών των Κέντρων ανάλογα με τον αριθμό των Τμημάτων που υλοποιούσαν, η οποία οδήγησε όπως ήταν αναμενόμενο στην άκριτη υλοποίηση τμημάτων χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η φιλοσοφία της κυβερνητικής πολιτικής που επιδίωκε οικονομική ανάπτυξη και κοινωνικό προβληματισμό.

Ολοκληρώνοντας την καταγραφή στοιχείων σχετικών με τα Τμήματα Μάθησης αυτής της περιόδου στην Αργολίδα, αξίζει να αναφερθούμε σε μια σημαντική προσπάθεια της εποχής, τη λειτουργία του Νυκτερινού Δημοτικού Σχολείου των Αγροτικών Φυλακών της Τίρυνθας.

Τα νυκτερινά Δημοτικά Σχολεία προβλέπονταν από τις διατάξεις των Ν.Δ 3094/54 και 79/73. Η φοίτηση στα σχολεία αυτά ήταν υποχρεωτική για όσους είχαν ηλικίες 15-20 ετών και προαιρετική για τους άνω των 20 ετών.

Αναφορές σχετικά με το σχολείο αυτό – αποφάσεις για συνέχιση λειτουργίας, ορισμοί διευθυντή κλπ - βρίσκουμε στα πρακτικά όλης της περιόδου που μελετάμε. Φαίνεται, ότι η πρωτοβουλία αυτή είχε την απόλυτη στήριξη της Νομαρχιακής Επιτροπής, αλλά και τεράστια αποδοχή από τους μαθητευόμενους κρατούμενους.

Σημαντικά στοιχεία για το θέμα αυτό, προκύπτουν επίσης από τη συνέντευξη που μας παραχώρησε ένας εκ των διευθυντών την περίοδο αυτή, του Μονοθέσιου Νυκτερινού Δημοτικού Σχολείου των Αγροτικών Φυλακών Τίρυνθας, συνταξιούχος δάσκαλος σήμερα, κ. Παναγιώτης Τουρλής.

Σύμφωνα με όσα μας ανέφερε, το Σχολείο στεγαζόταν μέσα στο χώρο των Φυλακών σε μια αίθουσα 25 τετραγωνικών περίπου, ιδιαίτερα φροντισμένη. Οι μαθητές δεν ήταν σταθεροί. Άλλαζε και ο αριθμός και τα πρόσωπα, λόγω μεταγωγών, απολύσεων κλπ. Ήταν πάντως γύρω στα 20 - 25 άτομα, κάθε χρονιά. Υπήρχε πολύ καλή συνεργασία (αλλά και έλεγχος) και με τη ΝΕΛΕ, αλλά και με την Α/θμια Εκπαίδευση, η οποία προμήθευε με βιβλία και άλλο εκπαιδευτικό υλικό το Σχολείο. Οι μαθητές έκαναν σε μια χρονιά τα μαθήματα δύο τάξεων. Δύο φορές το χρόνο οριζόταν εξεταστική επιτροπή, ώστε να μπορούν οι κρατούμενοι να δίνουν εξετάσεις για να παίρνουν το απολυτήριο του Δημοτικού.

Το Νυκτερινό Δημοτικό Σχολείο των Αγροτικών Φυλακών της Τίρυνθας, λειτούργησε σύμφωνα με τον κ. Τουρλή, αλλά και με διάσπαρτα στοιχεία της περιόδου, από το τέλος της δεκαετίας του '70, ως το τέλος της δεκαετίας του '80.

6.1.1. Διεύρυνση

Η έννοια της Διεύρυνσης φαίνεται ότι ξεκινά να απασχολεί επίσημα τη ΝΕΛΕ Αργολίδας από τις αρχές του **1983**.

Πρώτη αναφορά βρίσκουμε στην Πράξη 1/10-2-1983, όπου ένα μέλος ΣΛΕ υπενθυμίζει: «Σήμερα η Κυβέρνηση θέλει να γίνει η Λ.Ε. θεσμός που να προσφέρει σε όσους το επιθυμούν μια επαγγελματική κατάρτιση συνδεδεμένη με τις αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας και να δώσει στον καθένα τη δυνατότητα να ενημερωθεί και να συζητήσει για όλα τα σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει, έτσι ώστε να μπορεί να κατανοεί την πραγματικότητα, πράγμα που είναι προϋπόθεση για να τη μεταμορφώνει σύμφωνα με τις ανάγκες του». Στη συνέχεια, το ίδιο μέλος εξηγεί πως ακριβώς θα γίνεται η διεύρυνση στα τμήματα, και ενημερώνει ότι έχει ξεκινήσει ήδη από το ΣΛΕ η δημιουργία καταλόγου με θέματα που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο Διεύρυνσης, και καταλόγου με κατάλληλους επιμορφωτές.

Από την έρευνα στο αρχείο, δεν βρέθηκαν στοιχεία για τα θέματα της Διεύρυνσης αυτής της χρονιάς. Μόνο το θέμα «Γυναίκα και Λαϊκή Επιμόρφωση» είναι καταγεγραμμένο στα πρακτικά, με αφορμή την πρόταση μέλους ΣΛΕ για συμμετοχή μελών ΣΛΕ και επιμορφωτών, σε σεμινάριο στην Πάτρα με το ίδιο θέμα.

Το 1984, το θέμα της Διεύρυνσης συζητείται από την αρχή της χρονιάς, ως βασική παράμετρος για το «το ανέβασμα του επιπέδου του λαού». Στον απολογισμό

στο τέλος του έτους, αναφέρεται ότι έγιναν προσπάθειες πειραματικού χαρακτήρα με θετικά αποτελέσματα σε πέντε τμήματα

Στον απολογισμό του 1985, βρίσκουμε πιο συγκεκριμένα στοιχεία.

Αναλυτικά:

Στα πλαίσια της *Διεύρυνσης*, αναπτύχθηκαν τα εξής θέματα:

1. Ενημέρωση εφήβων σε θέματα πρόληψης του καρκίνου του μαστού, σε τμήμα μάθησης γραφομηχανής.
2. Προβλήματα εφήβων, αντισύλληψη για την αποφυγή εκτρώσεων, σε τμήμα μάθησης δακτυλογραφίας
3. Α΄ βοήθειες, σε τμήμα μάθησης πλεξίματος
4. Αυτοεξέταση μαστού και προβολή σχετικής ταινίας, σε τμήμα μάθησης Κοπτικής – Ραπτικής.

Όπως αναφέρθηκε και στην ενότητα 3.2.1.1, η *διεύρυνση* αποτελούσε μια πολύ σημαντική παράμετρο της Λαϊκής Επιμόρφωσης. Η υλοποίησή της σχεδιάστηκε και προτάθηκε ως ιδιαίτερα σημαντική στα πλαίσια των αλλαγών που προώθησε η νέα κυβερνητική πολιτική της περιόδου, η οποία πρέσβευε τη σύνδεση των επαγγελματικών γνώσεων με τον κοινωνικό προβληματισμό.

Παρ' όλα αυτά, όπως προκύπτει από τα ευρήματα της έρευνας, η Αργολίδα δε φαίνεται να ανταποκρίθηκε σε μεγάλο βαθμό σε αυτή τη δράση. Παρά τη ραγδαία αύξηση των τμημάτων και την καταγραφή στα πρακτικά της σημαντικότητας της *διεύρυνσης*, η πρακτική εφαρμογή της συγκεκριμένης προσπάθειας παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα.

6.2 Περίοδος 2004-2008

Η χαμηλή επιχορήγηση, έχει ως αποτέλεσμα ο αριθμός των τμημάτων της πενταετίας 2004-2008 όχι μόνο να είναι ιδιαίτερα μικρός, αλλά να παρουσιάζει και πτωτική τάση, όπως φαίνεται στον πίνακα VII

ΠΙΝΑΚΑΣ VII: Η εξέλιξη του αριθμού των τμημάτων (2004-2008)

ΕΤΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΜΑΘΗΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΥΞΗΣΗΣ-ΜΕΙΩΣΗΣ ΑΝΑ ΕΤΟΣ
2004	35	
2005	10	↓ 71%
2006	8	↓ 20%
2007	6	↓ 25%
2008	7	↑ 17%
ΣΥΝΟΛΟ	64	

Ως επακόλουθο της μείωσης των τμημάτων, καταγράφεται και μια αντίστοιχη μείωση των ατόμων που επιμορφώθηκαν στα τμήματα αυτά, τη συγκεκριμένη περίοδο, όπως παρουσιάζεται στον πίνακα VIII.

ΠΙΝΑΚΑΣ VIII: Η εξέλιξη του αριθμού των επιμορφούμενων (2004-2008)

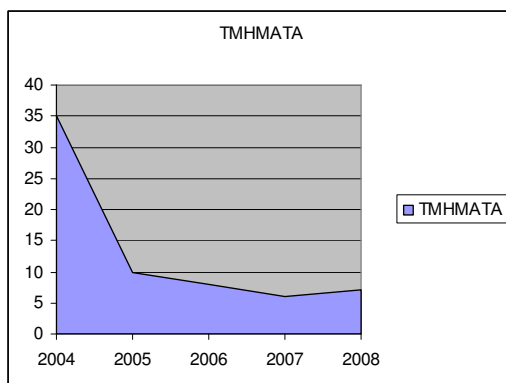
ΕΤΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΜΟΡΦΟΥΜΕΝΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΥΞΗΣΗΣ-ΜΕΙΩΣΗΣ
2004	707	
2005	220	↓ 69%
2006	184	↓ 16%
2007	154	↓ 16%
2008	142	↓ 8%

Όπως προκύπτει από τους δύο παραπάνω πίνακες, οι ποσοστιαία μείωση των τμημάτων είναι ανάλογη με την ποσοστιαία μείωση των ατόμων που επιμορφώθηκαν. (Γραφήματα I & 2). Έτσι, η μεγαλύτερη πτώση και στους δύο δείκτες παρατηρείται το 2005, ενώ για τα επόμενα έτη η μείωση παραμένει σχεδόν σταθερή, με πολύ μικρές μεταβολές.

Είναι πάντως ιδιαίτερα σημαντικό να επισημάνουμε τη διαρκή μείωση τόσο των τμημάτων όσο και των επιμορφούμενων σε όλη τη διάρκεια της περιόδου που μελετάμε, με μόνη εξαίρεση το έτος 2008 όπου σημειώνεται αύξηση, κατά ένα μόνο τμήμα, στον αριθμό των τμημάτων σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.

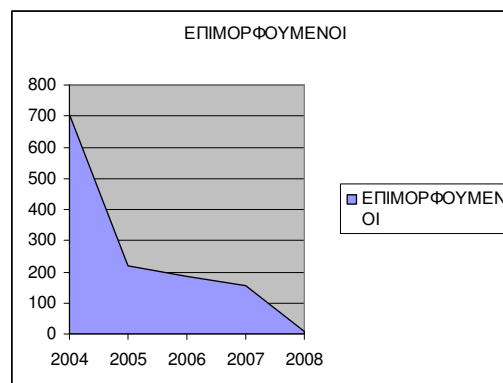
ΓΡΑΦΗΜΑ Ι

Η εξέλιξη του αριθμού των τμημάτων

ΓΡΑΦΗΜΑ ΙΙ

Η εξέλιξη του αριθμού των επιμορφούμενων

Σε ότι αφορά στη θεματολογία, από τα 52 επιμορφωτικά προγράμματα που προτείνονται από τη ΓΓΕΕ (ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ, ενότητα 3.4) στην Αργολίδα την περίοδο που μελετάμε, επιλέχθηκαν να υλοποιηθούν 24. Τα προγράμματα αυτά κατά έτος και θεματικό πεδίο, παρουσιάζονται αναλυτικά στον πίνακα ΙΧ.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΧ. Αριθμός τμημάτων κατά έτος και θεματικό πεδίο (2004-2008)

Αντικείμενο μάθησης	Αριθμός τμημάτων					ΣΥΝΟΛΑ	ΠΟΣΟΣΤΑ
	2004	2005	2006	2007	2008		
1. Κοπτική – ραπτική	1					1	1,5%
2. Κέντημα	2	1				3	4,6%
3. Οικοτεχνία - Χειροτεχνία				1		1	1,5%
4. Ραφή παραδοσιακών στολών	1					1	1,5%
5. Μαγειρική - Ζαχαροπλαστική	2	1	1		1	5	7,6%
6. Χορωδιακό τραγούδι	1	2				3	4,6%
7. Εκμάθηση παραδ. Μουσ. οργάνου Βυζαντινή παραδ. μουσική					1	1	1,5%
8. Πληροφορική	13	2				15	22,7%
9. Εκμάθηση παραδοσιακών χορών					2	2	3%
10. Εκμάθηση ελληνικής γλώσσας	8	2				10	15,2%
11. Αγγλική γλώσσα	5	1				6	9,10%
12. Γερμανική γλώσσα	1					1	1,5%
13. Θεατρικό εργαστήρι	1	1	1			3	4,6%
14. Αγροτουρισμός			1			1	1,5%
15. Αγιογραφία			1			1	1,5%
16. Ραδιοφωνικό εργαστήρι			1			1	1,5%
17. Παραγωγή, μεταποίηση, τυποποίηση βιολογικών προϊόντων			1			1	1,5%
18. Παραγωγή, μεταποίηση, τυποποίηση αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων			1			1	1,5%
19. Θεατρικό παιχνίδι για ΑΜΕΑ			1	1	1	3	4,6%
20. Ζωγραφική για ΑΜΕΑ					1	1	1,5%
21. Εργαστήρ.Κηροπλαστικής/Κεραμικής					1	1	1,5%
22. Οινολογία, οινογνωσία				2		2	3%
23. Πρώτες βοήθειες				1		1	1,5%
24. Αγωγή υγείας				1		1	1,5%
ΣΥΝΟΛΑ	35	10	8	6	7	66	100%

Όπως φαίνεται από τον πίνακα, αρκετά από τα προγράμματα σχετίζονται με την παραδοσιακή δραστηριότητα του φορέα, υπάρχουν όμως και άλλα τα οποία παραπέμπουν περισσότερο σε επαγγελματική κατάρτιση. Χαρακτηριστικά υψηλός είναι ο αριθμός τμημάτων πληροφορικής και εκμάθησης ελληνικής γλώσσας, τα οποία όμως περιορίζονται στην πρώτη διετία. Αυτό σχετίζεται άμεσα με το ότι από το 2006 και το 2007 αντίστοιχα, ξεκινούν να λειτουργούν στο νομό τα αυτόνομα προγράμματα Εκπαίδευσης Ενηλίκων στις νέες τεχνολογίες (ΗΡΩΝ) και Εκπαίδευσης μεταναστών στην ελληνική γλώσσα. Αξιόλογη είναι η σταθερότητα στην υλοποίηση προγραμμάτων για ΑΜΕΑ, παρά την πτωτική τάση του συνολικού αριθμού των τμημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

(Μεμονωμένες εκδηλώσεις – Πολιτιστική δραστηριοποίηση)

7.1 Περίοδος 1981 – 1985

Η δραστηριότητα της Λαϊκής Επιμόρφωσης της περιόδου που μελετάμε αναπτυσσόταν παράλληλα σε δύο άξονες. Ο ένας άξονας αφορούσε στην οργάνωση των τμημάτων, και ο άλλος στη διοργάνωση μεμονωμένων εκδηλώσεων για το ευρύ κοινό, με σκοπό την ενημέρωση και την ποιοτική αναβάθμιση των πολιτών. Παράλληλα, η ΝΕΛΕ έπαιξε εκείνη την περίοδο, πολύ σημαντικό ρόλο στην πολιτιστική ζωή του τόπου.

Με βάση τον Κανονισμό Λειτουργίας της Λαϊκής Επιμόρφωσης, Μεμονωμένες Εκδηλώσεις μπορούσαν να οργανώσουν μόνο τα αγροτικού τύπου Κέντρα. Ήταν όμως δυνατό να πραγματοποιούνται και από άλλα Κέντρα Επιμόρφωσης (αστικού και ημιαστικού τύπου) χωρίς αμοιβή, με σκοπό την προβολή του έργου της Επιμόρφωσης και την προσέλκυση του κοινού.

Στα πλαίσια αυτά, η ΝΕΛΕ Αργολίδας πραγματοποίησε το **1981**, σύμφωνα με την Έκθεση Πεπραγμένων του ΥΠΕΠΘ, οκτώ Μεμονωμένες Εκδηλώσεις, με σύνολο 16 διδακτικών ωρών, τις οποίες παρακολούθησαν 1500 άτομα (800 άντρες και 700 γυναίκες).

Όπως προκύπτει από τα αρχεία της ΝΕΛΕ, αυτές οι Εκδηλώσεις έγιναν σε Δήμους και Κοινότητες του Νομού, όπως επίσης και στις Αγροτικές και Δικαστικές Φυλακές της Τίρυνθας. Από τα στοιχεία που βρέθηκαν δεν είναι δυνατό να καταγράψουμε το θεματολόγιο αυτών των εκδηλώσεων.

Στην Πράξη 2/29-10-1981 ο Νομάρχης Αργολίδας και Πρόεδρος της Ν.Ε.Λ.Ε κ. Θάνος Χαμπίτης προσανατολιζόμενος προς τη νέα φιλοσοφία της Λαϊκής Επιμόρφωσης προτείνει «Να περιοριστεί όσο το δυνατό η προσφορά γνώσεων με τη μορφή διαλέξεων και να επιδιωχθεί ο προγραμματισμός εκδηλώσεων, που να προσελκύουν τους σπουδαστές και θα τους πλουτίζουν με ενδιαφέροντες πρακτικές γνώσεις, θα καλλιεργούν δεξιότητες και θα ανεβάζουν γενικά το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο του λαού».

Ένα άλλο αξιοσημείωτο στοιχείο που βρέθηκε στα πρακτικά του 1981, και αναδεικνύει τη συμμετοχή της ΝΕΛΕ στα πολιτιστικά δρώμενα, είναι οι αποφάσεις για οικονομική ενίσχυση του ηθοποιού Βαγγέλη Καζάν, για το γύρισμα της ταινίας «Αργέας ο ημεροδρόμος», η οποία «συμβάλλει στην προβολή της ιστορίας του τόπου και κατ' επέκταση στη Λαϊκή Επιμόρφωση» Η οικονομική αυτή ενίσχυση πραγματοποιήθηκε μετά από επιχορήγηση των Δήμων Ναυπλίου και Άργους, για το συγκεκριμένο σκοπό, προς τη ΝΕΛΕ «ως αρμόδιας για την ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων».

Για την επόμενη χρονιά, **1982**, δε βρέθηκε σχεδόν κανένα στοιχείο για τις Μεμονωμένες Εκδηλώσεις. Κατ' αρχήν στην Έκθεση Πεπραγμένων του ΥΠΕΠΘ, της χρονιάς αυτής, δεν υπάρχει καμία αναφορά στο συγκεκριμένο στοιχείο, σε αντίθεση με την αντίστοιχη Έκθεση της προηγούμενης χρονιάς. Στα Πρακτικά της ΝΕΛΕ επίσης, η μόνη σχετική αναφορά που βρίσκουμε, είναι στην Πράξη 6/25-10-1982, όπου συζητείται και αποφασίζεται η υλοποίηση ενημερωτικής εκδήλωσης στο παραθαλάσσιο χωριό Τολό, με θέμα την προστασία της θάλασσας και του ζωικού πλούτου. Η απόφαση αυτή πάρθηκε μετά από επισήμανση μέλους της ΝΕΛΕ, σχετικά με τον κίνδυνο μόλυνσης της θάλασσας στις παραλιακές πόλεις και χωριά του νομού, από τους ίδιους τους κατοίκους, και τον κίνδυνο καταστροφής του ζωικού πλούτου της περιοχής από την παράνομη αλιεία.

Λαμβάνοντας υπόψη την τεράστια αύξηση των τμημάτων το 1982 στην Αργολίδα, (Πίνακας IV), θεωρούμε ότι είναι πολύ πιθανό, τη χρονιά αυτή το κύριο βάρος της δραστηριοποίησης της ΝΕΛΕ να έπεσε στην υλοποίηση Τμημάτων Μάθησης, με αποτέλεσμα να ατονήσει η διοργάνωση μεμονωμένων εκδηλώσεων.

Για το **1983** πάντως, καταγράφεται μια αξιόλογη δραστηριοποίηση σχετική με τις Μεμονωμένες Εκδηλώσεις. Ήδη από την Πράξη 1/10-02-1983, συζητείται το θέμα και επισημαίνεται η αναγκαιότητα των εκδηλώσεων αυτών. Σύμφωνα με εισήγηση μέλους ΣΛΕ: «... οι εκδηλώσεις αυτές έχουν μεγάλη σημασία ιδιαίτερα στο σημερινό μεταβατικό στάδιο. Αυτές μπορούν να φέρουν τη Λαϊκή Επιμόρφωση σε κάθε γωνιά του Νομού μας, δίνοντας το στίγμα των νέων στόχων».

Κάτω από αυτό το πρίσμα, και σύμφωνα με τον απολογισμό του έτους πραγματοποιήθηκαν:

Εκδηλώσεις για οικογενειακό προγραμματισμό, με θέματα όπως: αντισύλληψη, καρκίνος της μήτρας, καρκίνος του μαστού, Test PAP, κ.ά.

Εκδηλώσεις για αγροτικά θέματα, με θέματα όπως: ομαδικές καλλιέργειες, ανθοκομεία, θερμοκήπια, κ.α

Εκδηλώσεις και ομιλίες στις σχολές Ο.Α.Ε.Δ., με θέματα παιδαγωγικά και σχετικά με προληπτική ιατρική.

Τον Απρίλιο του ίδιου έτους, πραγματοποιήθηκαν τρεις εκθέσεις στο Ναύπλιο, στο Άργος και στην Αγία Τριάδα, με σκοπό την προώθηση της ιδέας του συνεταιρισμού και την ενημέρωση του κοινού για τους σκοπούς της Λαϊκής Επιμόρφωσης. Έκθεση πραγματοποιήθηκε επίσης τον Ιούνιο, στην Αγία Τριάδα, με έργα από τα Τμήματα Χειροτεχνημάτων.

Όπως προκύπτει από έγγραφο της ΝΕΛΕ, το 1983 επίσης, σε συνεργασία με μορφωτικούς συλλόγους δόθηκαν παραστάσεις Καραγκιόζη σε αρκετά χωριά. Επίσης χρηματοδοτήθηκαν θεατρικές παραστάσεις επαγγελματικού θιάσου, σε ορεινά χωριά του νομού, με σκοπό να προσεγγισθεί το εκεί κοινό και να παρουσιασθούν τα Προγράμματα της Λαϊκής Επιμόρφωσης.

Δύο ακόμη ιδιαίτερες πρωτοβουλίες καταγράφονται στα Πρακτικά της ΝΕΛΕ την ίδια χρονιά. Και οι δύο προβάλλουν την ευαισθητοποίηση της Λαϊκής Επιμόρφωσης σε θέματα σχετικά με την καλλιτεχνική ευαισθητοποίηση των παιδιών. Στην Πράξη 3/28-4-1983 αρχικά, η ΝΕΛΕ Αργολίδας αποφασίζει τη δημιουργία δύο τμημάτων ζωγραφικής σε ύφασμα για μαθητές της Ε΄ και Στ΄ τάξης, του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Ναυπλίου, όπως επίσης και ενός τμήματος μουσικής στο χωριό Λευκάκια, σε συνεργασία με τον εκεί Μορφωτικό Σύλλογο. Λίγους μήνες αργότερα, με την Πράξη 7/11-10-1983, η Επιτροπή αποφασίζει να στηρίξει τη δημιουργία ωδείου στην Κοινότητα Λυγουριού (σήμερα Δήμος Ασκληπιείου) και να βοηθήσει το έργο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης παίρνοντας μέρος στην ωριαία αποζημίωση των επιμορφωτών – καθηγητών του ωδείου.

Το **1984**, οι προσπάθειες συνεχίζονται. Συγκεκριμένα σύμφωνα με τον απολογισμό του έτους:

- Έγιναν ομιλίες για το νομοσχέδιο της Παιδείας σε δασκάλους και καθηγητές, στο Άργος και στο Ναύπλιο. Ομιλίες με παιδαγωγικά θέματα και σχέσεων γονέων-παιδιών, σε συλλόγους γονέων και κηδεμόνων. Ομιλίες σε συνεργασία με

γεωπόνους της Δ/νσης Γεωργίας και του Ινστιτούτο Εσπεριδοειδών, σε χωριά και συνεταιρισμούς του νομού.

- Δόθηκαν επίσης θεατρικές παραστάσεις στις Αγροτικές φυλακές Τίρυνθας. Στη θεατρική ομάδα συμμετείχαν κρατούμενοι των Φυλακών και τις παραστάσεις παρακολούθησαν κρατούμενοι και κοινό εκτός φυλακών.

Η αρχή για την πρωτοποριακή αυτή δραστηριότητα, φαίνεται ότι ήταν η απόφαση 1. της Πράξης 3/15-5-1984, σύμφωνα με την οποία η ΝΕΛΕ λαμβάνοντας υπόψη τον κανονισμό της Λ.Ε. περί συμμετοχής σε πολιτιστικές εκδηλώσεις, στηρίζει ενεργά τις πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνουν οι έγκλειστοι των Φυλακών της Τίρυνθας, προσφέροντας οικονομική βοήθεια, αλλά και επιμορφωτή για την εμπύχωση της θεατρικής ομάδας.

Το αποτέλεσμα αυτής της απόφασης και της όλης προσπάθειας, ήταν μια μοναδική σε Πανελλαδικό επίπεδο καινοτόμος δράση.

Στο Ενημερωτικό Δελτίο που εκδόθηκε το 1985 από το Γραφείο Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων της Νομαρχίας Αργολίδας, με σκοπό μια απολογιστική καταγραφή του έργου της Νομαρχίας την τελευταία τετραετία, και στο κεφάλαιο για τη Λαϊκή Επιμόρφωση, γίνεται ειδική αναφορά στο θέατρο στη φυλακή, χαρακτηρίζοντάς το ως «μια πρωτοποριακή παρέμβαση της Λ.Ε.». Συγκεκριμένα αναφέρεται: «Η Λαϊκή Επιμόρφωση στο νομό μας, με στόχο να σπάσει το φράγμα των προκαταλήψεων του κοινωνικού συνόλου απέναντι στους φυλακισμένους και να βοηθήσει στην επανένταξή τους στην κοινωνία, αλλά και με στόχο να αποχτήσει ο χρόνος κράτησής τους ουσιαστικό περιεχόμενο, δημιούργησε θεατρική ομάδα κρατουμένων στις Αγροτικές Φυλακές Τίρυνθας. Η ομάδα αυτή με τη βοήθεια της Λ.Ε. – ηθική, θεατρική, οικονομική – δημιούργησε σχεδόν εκ του μηδενός θεατρικό χώρο μέσα στη φυλακή και ετοίμασε και παρουσίασε το θεατρικό μονόπρακτο του Δ. Κεχαΐδη, «η βέρα». Η επιτυχία του πειράματος αυτού είναι σημαντική. Ενδεικτικά λέμε ότι ολόκληρος ο ημερήσιος Τύπος της Αθήνας ασχολήθηκε και σχολίασε ευμενέστατα την προσπάθεια. 3000 θεατές παρακολούθησαν και δόθηκαν 18 παραστάσεις...».

Το **1984**, παίρνονται επίσης δυο πολύ σημαντικές αποφάσεις από τη ΝΕΛΕ Αργολίδας. Η μία είναι η δημιουργία δύο βιβλιοθηκών στο Άργος και στο Ναύπλιο,

και η δεύτερη η έκδοση φυλλαδίου με σκοπό την καλύτερη ενημέρωση των κατοίκων του νομού πάνω σε θέματα της Λαϊκής Επιμόρφωσης.

Την ίδια χρονιά αποφασίζεται επίσης η δημιουργία ομάδας κινηματογράφου στο Άργος, με σκοπό την πραγματοποίηση κινηματογραφικών προβολών, συζητήσεων και προβληματισμών.

Με την Πράξη 6/16-10-1984, τέλος, αποφασίζεται η συνεργασία της ΝΕΛΕ με γιατρούς, γεωπόνους και προσωπικό της Τροχαίας, με σκοπό την πραγματοποίηση ενημερωτικών εκδηλώσεων στους Δήμους και τις Κοινότητες του νομού.

Η απόφαση αυτή υλοποιείται πολύ γρήγορα, και έτσι το επόμενο έτος καταγράφεται ένας τεράστιος όγκος δραστηριοτήτων. Αναλυτικά, το 1985 έγιναν εκδηλώσεις με την εξής θεματολογία:

1. *Για το Εθνικό Σύστημα Υγείας*, ομιλίες στα εργατικά κέντρα Ναυπλίου και Άργους, και σε χωριά του Νομού.
2. *Για προληπτική ιατρική*, ομιλίες και προβολή ταινίας μικρού μήκους, στα ΚΑΠΗ Άργους και Ναυπλίου, σε συλλόγους γονέων και κηδεμόνων, σε συλλόγους γυναικών, σε πολιτιστικούς συλλόγους και στο σύλλογο προσωπικού του Νοσοκομείου Άργους.
3. *Για οικογενειακό προγραμματισμό*, ομιλίες σε συλλόγους γονέων και κηδεμόνων και σε πολιτιστικούς συλλόγους, με προβολή σχετικών ταινιών. Επίσης, μια σειρά ομιλιών, στη Σχολή Τουριστικών Επαγγελμάτων και στις Σχολές ΟΑΕΔ Τίρυνθας.
4. *Για το Νέο Οικογενειακό Δίκαιο*, ομιλίες σε συνεργασία με τη Νομαρχιακή Επιτροπή Ισότητας, σε χωριά του Νομού, στη Σχολή Τουριστικών Επαγγελμάτων και στο Εργατικό Κέντρο Ναυπλίου.
5. *Για Εκπαιδευτικά και Παιδαγωγικά θέματα*, ομιλίες σε πολλούς συλλόγους γονέων και κηδεμόνων, στις πόλεις και τα χωριά του Νομού.
6. *Για αγροτικά θέματα*, σε συνεργασία με γεωπόνους της Διεύθυνσης Γεωργίας, ομιλίες σε αγρότες και μέλη συνεταιρισμών σε πολλά χωριά.
7. *Για πολιτιστικά θέματα:*
 - Θεατρική παράσταση σε συνεργασία με τη θεατρική ομάδα του Πολιτιστικού συλλόγου «Καββαδίας» Λυγουριού.

- Έκθεση χειροτεχνημάτων του τμήματος χαλκογραφίας και ζωγραφικής σε ύφασμα, που λειτούργησε στο ΚΑΠΗ Ναυπλίου και εκθέσεις χειροτεχνίας από τα επτά τμήματα του Κέντρο Επιμόρφωσης Κρανιδίου.
 - Ομιλία στο ΚΑΠΗ Ναυπλίου με θέμα: « Ο Άγγελος Τερζάκης και το έργο του.
 - Προβολές ταινιών σε συνεργασία με την κινηματογραφική λέσχη Ναυπλίου, σε απομακρυσμένες περιοχές και στις Αγροτικές φυλακές Τίρυνθας.
 - Έκθεση ζωγραφικής με έργα κρατουμένων στη βιβλιοθήκη «Ο Παλαμήδης».
8. *Για νομικά θέματα,* ομιλίες για το κληρονομικό δίκαιο, στα ΚΑΠΗ Άργους και Ναυπλίου.
9. *Για κοινωνικά θέματα,* ομιλία στο Εργατικό Κέντρο Ναυπλίου με θέμα «Νεολαία και ναρκωτικά».

7.2 Περίοδος 2004-2008

Παρά το ότι τυπικά δεν καταργήθηκε ποτέ η αρμοδιότητα των ΝΕΛΕ να υλοποιούν εκδηλώσεις, οι δραστηριότητες αυτές φαίνεται ότι αδράνησαν τα τελευταία χρόνια.

Είναι χαρακτηριστικό ότι την περίοδο 2004-2008 δεν πραγματοποιήθηκε από τη ΝΕΛΕ Αργολίδας ούτε μια παράλληλη εκδήλωση, και ως φορέας δε συμμετείχε σε καμία πολιτιστική κίνηση στο νομό. Ακόμη και στις εκδηλώσεις που έγιναν την περίοδο αυτή από τα ΚΕΕ Αργολίδας με τη συνεργασία των δομών και των Αυτόνομων Προγραμμάτων του νομού, η ΝΕΛΕ ήταν η μεγάλη απύσχα, παρά το ότι ανήκει στην ίδια Επιτροπή Δια Βίου Εκπαίδευσης Ενηλίκων του νομού Αργολίδας. Η χαμηλή δραστηριοποίησή της σε σχέση με τους άλλους φορείς, αλλά και το ότι δεν αποτελεί αυτόνομο φορέα, αλλά τμήμα της Διεύθυνσης Κοινωνικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων της Νομαρχίας, η οποία χαρακτηρίζεται από αυξημένο όγκο εργασιών, την οδηγούν στη διαρκή μείωση του ρόλου της και στην περιθωριοποίησή της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

8.1 Περίοδος 1981-1985

Την Περίοδο αυτή, τη Λαϊκή Επιμόρφωση πλαισίωσε ένα αρκετά αξιόλογο αριθμητικά σύνολο ατόμων, τόσο στο διοικητικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο επιμορφωτών. Αυτό όμως που χαρακτήριζε τους εμπλεκόμενους με τη Λαϊκή Επιμόρφωση εκείνη την εποχή ήταν ένα μοναδικό πάθος για δημιουργία.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η κ. Καλαντζή,²³ στη συνέντευξή της: «εκείνη την εποχή υπήρχε ένας ενθουσιασμός. Καταγράφαμε έναν-έναν τους αναλόβητους, δουλεύαμε και τα απογεύματα, πηγαίναμε στα χωριά και κάναμε ομιλίες... λες και ήμασταν στη Λατινική Αμερική».

Ο ενθουσιασμός αυτός αποτυπώνεται σε όλα τα πρακτικά της περιόδου και στις εισηγήσεις των περισσότερων μελών ΝΕΛΕ και ΣΛΕ. Όπως για παράδειγμα στην πρόταση της κ. Ιωάννας Παπαντωνίου, ιδρύτριας του Λαογραφικού Μουσείου Ναυπλίου και μέλος της ΝΕΛΕ Αργολίδας το 1982, να διαθέσει αίθουσες του Μουσείου προκειμένου να βοηθήσει «στη διατήρηση παραδοσιακών οικοτεχνικών και άλλων ενασχολήσεων που χάνονται, όπως η υφαντουργία, η Μεταξοτυπία, το Μπατίκ κλπ» (Πράξη 5/15-9-1982).

Τα άτομα που πλαισίωσαν τη Λαϊκή Επιμόρφωση εκείνης της περιόδου ήταν τα εξής:

- Τα μέλη της Ν.Ε.Λ.Ε., που την αποτελούσαν εκπρόσωποι φορέων του νομού.
- Οι υπεύθυνοι Κ.Λ.Ε., οι οποίοι ως το 1983 ήταν δάσκαλοι, στη συνέχεια όμως ξεκίνησε η πρόσληψη ανέργων.
- Τα μέλη ΣΛΕ, η πρόσληψη των οποίων ξεκίνησε το 1983, με συμβάσεις ορισμένου χρόνου. Στην Αργολίδα την περίοδο που μελετάμε υπήρχαν πέντε μέλη ΣΛΕ.
- Οι επιμορφωτές.

²³ Βλέπε υποσημ. 15.

Στα Πρακτικά της περιόδου, βρίσκουμε αρκετές αναφορές στις δυσκολίες εξεύρεσης επιμορφωτών είτε λόγω της λειτουργίας του τμήματος σε απομακρυσμένη περιοχή, είτε λόγω της χαμηλής αποζημίωσης.

Από το 1983 πάντως ξεκινά μια προσπάθεια ενίσχυσης του ρόλου των επιμορφωτών. Με έγγραφο που στάλθηκε από το ΥΠΕΠΘ και τη Διεύθυνση Επιμόρφωσης Ενηλίκων στις 12-10-1983, σε όλες τις ΝΕΛΕ και τα ΣΛΕ της χώρας, παρουσιάζονται οι βασικές αρχές και διαδικασίες για επιμόρφωση των επιμορφωτών. Αναλύονται δηλαδή διεξοδικά η αναγκαιότητα των σεμιναρίων επιμόρφωσης και ο τρόπος υλοποίησής τους.

Τα σεμινάρια επιμόρφωσης επιμορφωτών, όπως προκύπτει από έγγραφο της εποχής, θεωρούνται πολύ σημαντικά, και διοργανώνονται σε τρία επίπεδα: Πανελλαδικό, Περιφερειακό και Τοπικό.

Στην Αργολίδα οι πρώτες σχετικές αναφορές που βρίσκουμε είναι στα πρακτικά του 1983. Σύμφωνα με αυτά, πραγματοποιήθηκαν το Σεπτέμβριο στο Ναύπλιο τρία διήμερα σεμινάρια με θέμα: «Νέοι στόχοι της Λ.Ε και Παιδαγωγική της Αυτομόρφωσης», τα οποία παρακολούθησαν επιμορφωτές, υποψήφιοι επιμορφωτές και εργαζόμενοι της Λ.Ε. Την ίδια χρονιά επιμορφωτές από το νομό, συμμετείχαν σε Σεμινάριο που πραγματοποιήθηκε στην Πάτρα με θέμα: «Γυναίκα και Λαϊκή Επιμόρφωση».

Το 1984, 26-29 Μάρτη, πραγματοποιείται στο Ναύπλιο σεμινάριο επιμόρφωσης επιμορφωτών, ενώ επιμορφωτές και εργαζόμενοι στη Λ.Ε του νομού συμμετέχουν κατά τη διάρκεια της χρονιάς σε σεμινάρια επιμόρφωσης στην Καλαμάτα, την Αθήνα, το Μεσολόγγι, τη Βυτίνα, την Κόρινθο, τη Θεσσαλονίκη και στην Κρήτη.

Το 1985 η ΝΕΛΕ Αργολίδας διοργάνωσε 3 σεμινάρια:

- Στη Βυτίνα Αρκαδίας, 5 – 8 Οκτώβρη, σε συνεργασία με τη ΝΕΛΕ Αρκαδίας, με θέματα Παιδαγωγικά, Διεύρυνσης και Διοικητικά, στο οποίο συμμετείχαν 22 επιμορφωτές από το νομό.
- Στο Ναύπλιο 8-10 Δεκέμβρη με θέματα σχέσεων γονιών – παιδιών, με τη συμμετοχή 9 επιμορφωτών.
- Στην Πλάκα Δρεπάνου 15νθήμερο σεμινάριο με θέματα Παιδαγωγικά, σε συνεργασία με το ΚΕΜΕΑ και τη ΓΓΛΕ.

Επίσης, επιμορφωτές και μέλη του ΣΛΕ συμμετείχαν σε 10 Πανελλαδικά και Περιφερειακά σεμινάρια επιμόρφωσης, σε διάφορα μέρη της χώρας.

Θεωρούμε επίσης, πολύ σημαντική παράμετρο, το ότι η ΝΕΛΕ την περίοδο που μελετάμε, στήριζε κάθε προσπάθεια για επιμόρφωση, όχι μόνο των επιμορφωτών της αλλά και των υποψήφιων επιμορφωτών. Έτσι στην Πράξη 6/30-9-85 αναφέρεται: «...γίνονται διάφορα σεμινάρια πάνω σε θέματα Κεραμικής, Μελισσοκομίας-Φυτοβαφών, στα οποία λαμβάνουν μέρος ιδιώτες που ασχολούνται με αυτά. Γι αυτά τα σεμινάρια δεν έχουμε καμία οικονομική υποχρέωση παρά μόνο τα οδοιπορικά τους.... Αυτοί που τελειώνουν τα σεμινάρια θα αναλαμβάνουν τμήματα μάθησης πάνω στα θέματα αυτά».

Ένα άλλο στοιχείο στο οποίο αξίζει να εστιάσουμε είναι το ότι, όπως επίσης προκύπτει από τα Πρακτικά της περιόδου οι επιμορφωτές χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

- Επιμορφωτές
- Ειδικοί επιμορφωτές
- Εθελοντές επιμορφωτές

Οι διαφορές όπως φαίνεται, ανάμεσα σε αυτές τις τρεις κατηγορίες, κινούνται στο επίπεδο των οικονομικών απολαβών. Οι επιμορφωτές αμείβονται με το ποσό των 394 δραχμών, ενώ οι ειδικοί επιμορφωτές με το ποσό των 600 δραχμών. Σε πρακτικό του 1983 σημειώνεται: « για να καλύψουμε ορισμένα μαθήματα στα τμήματα μάθησης της Λ.Ε. που θέλουν ειδικές γνώσεις, χρειαζόμαστε επιμορφωτές που να κατέχουν τις γνώσεις αυτές, όπως θέατρο, κινηματογράφο, λογιστικά, προληπτική ιατρική, οικογενειακό προγραμματισμό, γεωπονικά και συνεταιριστικά, μητρότητα κλπ. Και επειδή υπάρχει πρόβλημα συμμετοχής των επιμορφωτών αυτών, λόγω του ότι δεν ικανοποιούνται με το ποσό της ωριαίας αποζημίωσης, γι' αυτό καλό θα ήταν οι επιμορφωτές αυτοί να θεωρούνται ειδικοί επιμορφωτές και Συνεργάτες της Λ.Ε και να αποζημιώνονται με το ποσό των 600 δρχ. την ώρα».

Για το θεσμό των εθελοντών επιμορφωτών γίνεται ειδική αναφορά στην πράξη 4/13-6-1985: «...προγραμματίζεται να γίνει κάποια προσπάθεια να βρεθούν άτομα τα οποία με την νέα περίοδο να κάνουν μερικά μαθήματα πάνω σε επίκαιρα θέματα εθελοντικά. Η προσπάθεια θα γίνει με δημοσιεύματα στον τοπικό τύπο, και με επαφές με τους διάφορους φορείς».

Σε ότι έχει να κάνει με τον αριθμό των επιμορφωτών την περίοδο που μελετάμε, από την έρευνα στα αρχεία δεν κατέστη δυνατό να βρούμε πληροφορίες για τον αριθμό των επιμορφωτών για κάθε ειδικότητα, αφού πολλά από τα στοιχεία έχουν καταστραφεί ή σε πολλές περιπτώσεις δεν έχουν καταγραφεί οι ειδικότητες.

Από τη συσχέτιση των στοιχείων που προκύπτουν από τα προγράμματα δράσης και από τα πρακτικά της ΝΕΛΕ Αργολίδας, μπορούμε μόνο να οδηγηθούμε σε συμπεράσματα για τις ειδικότητες των ατόμων που απασχολήθηκαν ως επιμορφωτές στο νομό αυτή την περίοδο.

Η λεπτομερής λοιπόν ανάλυση και σύγκριση όσων στοιχείων βρέθηκαν μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, οι ειδικότητες που προσλήφθηκαν ως επιμορφωτές στη ΝΕΛΕ Αργολίδας κατά την περίοδο 1981-1985 ήταν οι εξής:

- Μοδίστρες
- Κεντήστρες
- πλέκτριες
- Δάσκαλοι
- Μαίες
- Χαλκογράφοι
- Εκπαιδευτές μπατίκ
- κεραμίστες
- τεχνίτες αυτοκινήτων
- Στενογράφοι
- Δακτυλογράφοι
- Κοινωνικοί λειτουργοί
- Φιλολόγοι
- Γεωπόνοι
- Μάγειρες – ζαχαροπλάστες
- Λογιστές
- Καθηγήτριες οικιακής οικονομίας
- Θεολόγοι
- Γυμναστές
- Ιερείς

- Νοσοκόμες
- Αγροτικοί γιατροί
- Καθηγητές αγγλικής γλώσσας

Ο αριθμός τους όπως φαίνεται από τις καταστάσεις πληρωμών είναι σαφώς αυξητικός ανά έτος, ιδιαίτερα τα τρία πρώτα χρόνια, αφού ακολουθεί την αυξητική τάση του αριθμού των τμημάτων. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι ενώ για το σχολικό έτος 1980-1981, η ΝΕΛΕ είχε απασχολήσει 29 επιμορφωτές, το 1985 και μόνο για τους μήνες Σεπτέμβριο και Οκτώβριο απασχόλησε 55 επιμορφωτές.

8.2 Περίοδος 2004-2008

Οι διαφοροποιήσεις που έχουν επέλθει στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο που μελετάμε, είναι τεράστιες. Παραμένει βέβαια η ΝΕΛΕ, η οποία αποτελείται από εκπροσώπους φορέων του νομού, δεν υπάρχουν όμως σήμερα ούτε μέλη ΣΛΕ αφού τα συγκεκριμένα όργανα έχουν καταργηθεί, ούτε υπεύθυνοι ΚΛΕ, αφού η συρρίκνωση της δραστηριότητας του δικτύου είχε ως αποτέλεσμα την κατάργηση των Κέντρων. Παράλληλα, από το 1994 που η ΝΕΛΕ περνά στην Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και ιδιαίτερα μετά το 1995, με την ίδρυση του ΚΕΚ, κάποια στελέχη της ΝΕΛΕ τοποθετήθηκαν σε άλλες υπηρεσίες της Νομαρχίας ή στο ΚΕΚ Ν.Α ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ. Σήμερα οι άνθρωποι που ασχολούνται με τα προγράμματα της ΝΕΛΕ δε θεωρούνται στελέχη της, αλλά υπάλληλοι της Νομαρχίας.

Σε ότι έχει να κάνει με τους επιμορφωτές, ο περιορισμός των τμημάτων μάθησης την περίοδο αυτή, τόσο αριθμητικά, όσο και από άποψη περιεχομένου είχε ως αποτέλεσμα και τον περιορισμό των ειδικοτήτων των επιμορφωτών που εργάστηκαν στα τμήματα μάθησης. Οι ειδικότητες παρουσιάζονται αναλυτικά στον πίνακα X:

ΠΙΝΑΚΑΣ Χ: Ειδικότητες Επιμορφωτών ανά έτος και θεματικό πεδίο

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	2004	2005	2006	2007	2008	Σύνολα
Καθηγητές Πληροφορικής	5	2				7
Φιλολόγοι	4	2				6
Κοινωνιολόγοι	1					1
Επικοινωνιολόγοι			1			1
Χοροδιδάσκαλοι					1	1
Χορωδοί	1	1			1	3
Μουσικοί					1	1
Καθηγητές καλών τεχνών					1	1
Εμπειροτέχνες	2	1	1	1	1	6
Αγγειοπλάστες					1	1
Καθηγητές Αγγλικής	5	1				6
Καθηγητές Γερμανικής	1					1
Μάγειρες	1	1	1		1	4
Ηθοποιοί	1	1	2	1		5
Αγιογράφοι			1			1
Τεχνολόγοι-Γεωπόνοι			2	1	1	4
Στελέχη Τουριστικών Επιχειρήσεων					1	1
Γιατροί				1		1
Εκπαιδευτής Α΄ βοηθειών Ερυθρού Σταυρού					1	1
ΣΥΝΟΛΑ	21	9	8	4	10	52

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, τα περισσότερα από τα προγράμματα αναλαμβάνουν την περίοδο αυτή πτυχιούχοι διαφόρων τμημάτων, ενώ καταγράφονται και νέες ειδικότητες όπως καθηγητές πληροφορικής και επικοινωνιολόγοι. Συνεχίζουν πάντως να παίζουν ενεργό ρόλο ειδικότητες που σχετίζονται με την παραδοσιακή δραστηριότητα του φορέα, όπως εμπειροτέχνες, αγιογράφοι κλπ. Χαρακτηριστικό είναι ότι την περίοδο 2004-2008 δεν έχει απασχοληθεί ως επιμορφωτής στη ΝΕΛΕ Αργολίδας ούτε ένας δάσκαλος. Αυτό έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τα δεδομένα της περιόδου 1981-1985, όπου ο κλάδος

αυτός στήριξε ιδιαίτερα τη δραστηριότητα του φορέα, τόσο από τη θέση των επιμορφωτών όσο και ως διευθυντές ΚΛΕ για την πρώτη διετία.

Μια άλλη σημαντική παράμετρος την οποία θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας είναι ότι κατά τη δεύτερη περίοδο που μελετάμε, η ΝΕΛΕ δε λειτουργεί καθόλου ως φορέας υλοποίησης σεμιναρίων και οι επιμορφωτές της δεν υποχρεούνται στην παρακολούθηση επιμορφωτικών σεμιναρίων ούτε σε τοπικό ούτε σε κεντρικό επίπεδο.

Έτσι σύμφωνα με τα αρχεία της ΝΕΛΕ Αργολίδας, η μοναδική τέτοια δραστηριότητα που πραγματοποιήθηκε στο νομό την περίοδο που μελετάμε, είναι ένα θεατρικό σεμινάριο της ΓΓΕΕ, σε συνεργασία με τη ΝΕΛΕ του νομού, στο Ναύπλιο.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ
ΣΥΖΗΤΗΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα δεδομένα της έρευνα, την ανάλυση και την επεξεργασία τους, μπορούμε να συνάγουμε τα εξής συμπεράσματα:

Η Λαϊκή Επιμόρφωση είναι ο σημαντικότερος, από άποψη χρονικής διάρκειας και όγκου δραστηριοτήτων, φορέας Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην Ελλάδα.

Η περίοδος 1981-1985 μπορεί να χαρακτηριστεί ως «η χρυσή Εποχή» του φορέα, αφού η νέα σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση που προέκυψε από τις εκλογές του Οκτώβρη του 1981, έθεσε τη Λ.Ε. στις βασικές της προτεραιότητες και στήριξε το θεσμό τόσο θεσμικά όσο και οικονομικά. Την περίοδο αυτή οι ΝΕΛΕ άνηκαν στο δίκτυο της ΓΓΛΕ.

Σήμερα, οι ΝΕΛΕ ανήκουν στις Νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις και εποπτεύονται από τη ΓΓΕΕ (ΓΓΔΒΜ από το τέλος του 2008). Η Λαϊκή Επιμόρφωση είναι ένας όρος που δεν χρησιμοποιείται σχεδόν καθόλου, αφού σιγά – σιγά αντικαταστάθηκε στα επίσημα έγγραφα της Νομαρχίας από τον όρο «Εκπαίδευση Ενηλίκων».

Συγκρίνοντας τις περιόδους 1981-1985 και 2004-2008, η πρώτη μεγάλη διαφοροποίηση που εντοπίζουμε αφορά στη θεματολογία των Τμημάτων Μάθησης. Έτσι, συγκρίνοντας τα θεματολόγια της Πρώτης και της Δεύτερης περιόδου (Πίνακες I, II και III) , μπορούμε να συμπεράνουμε τα εξής:

Από την κατηγορία των παραδοσιακών επαγγελμάτων, έχει παραμείνει στο θεματολόγιο μόνο η Ξυλογλυπτική. Πολλά από τα προγράμματα που αφορούσαν τη Βιοτεχνία και τη Χειροτεχνία έχουν ενταχθεί στις κατηγορίες «Πολιτισμός- Τέχνες» και «Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα». Τα προγράμματα που σχετίζονται με τη γεωργία, έχουν εμπλουτιστεί με σύγχρονα θέματα, όπως ο αγροτουρισμός και τα βιολογικά προϊόντα. Από τις ειδικότητες του κλάδου Υπηρεσιών έχουν μείνει μόνο όσες σχετίζονται με τον τουρισμό, προσαρμοσμένες βέβαια στη σύγχρονη πραγματικότητα. Είναι αξιοσημείωτο ότι κάποια από τα θέματα της πρώτης περιόδου (TELEX, Στενογραφία κλπ) δεν υπάρχουν σήμερα ως

ειδικότητες, αφού η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας τα έχει αντικαταστήσει με κάποια άλλα. Έτσι σήμερα, έχουν προστεθεί θέματα που έχουν να κάνουν με το σύγχρονο τρόπο ζωής, όπως αγωγή του καταναλωτή και περιβαλλοντική αγωγή.

Παρατηρούμε επίσης, ότι τη δεύτερη περίοδο μελέτης εμφανίζονται στη θεματολογία ειδικά προγράμματα για ΑΜΕΑ. Αυτό σχετίζεται με το ότι τα τελευταία χρόνια αναπτύχθηκε μια ιδιαίτερη ευαισθητοποίηση γύρω από τα άτομα με ειδικές ανάγκες, η οποία έγινε εμφανής σε πολλούς τομείς του κοινωνικού και οικονομικού γίνεσθαι της χώρας.

Παρά τις όποιες διαφοροποιήσεις που παρατηρούμε στα θεματολόγια, και οι οποίες οφείλονται βέβαια στις αλλαγές που έχουν επέλθει στην κοινωνική πραγματικότητα, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι τα θέματα της Λαϊκής Επιμόρφωσης, και την δεύτερη περίοδο, εκφράζουν ουσιαστικά τη φιλοσοφία της Λαϊκής Επιμόρφωσης της πρώτης περιόδου, η οποία πρέσβευε έναν πολίτη συμμετοχικό, δημιουργικό και ενημερωμένο.

Εστιάζοντας στο νομό Αργολίδας, παρατηρώντας και συγκρίνοντας τους πίνακες VI και IX, μπορούμε να εξάγουμε τα εξής συμπεράσματα:

Η ΝΕΛΕ Αργολίδας και τις δύο περιόδους που μελετάμε άντλησε τα προγράμματά της από τον ίδιο αριθμό περίπου θεματικών περιοχών. Το μεγαλύτερο ποσοστό (περίπου 50%) των τμημάτων που υλοποιήθηκαν την πρώτη περίοδο, αφορούσαν μαθήματα οικοτεχνίας (κυρίως κοπτική-ραπτική) ενώ όλα τα άλλα προγράμματα κινούνταν σε ένα ποσοστό από 0,1% ως 6%.

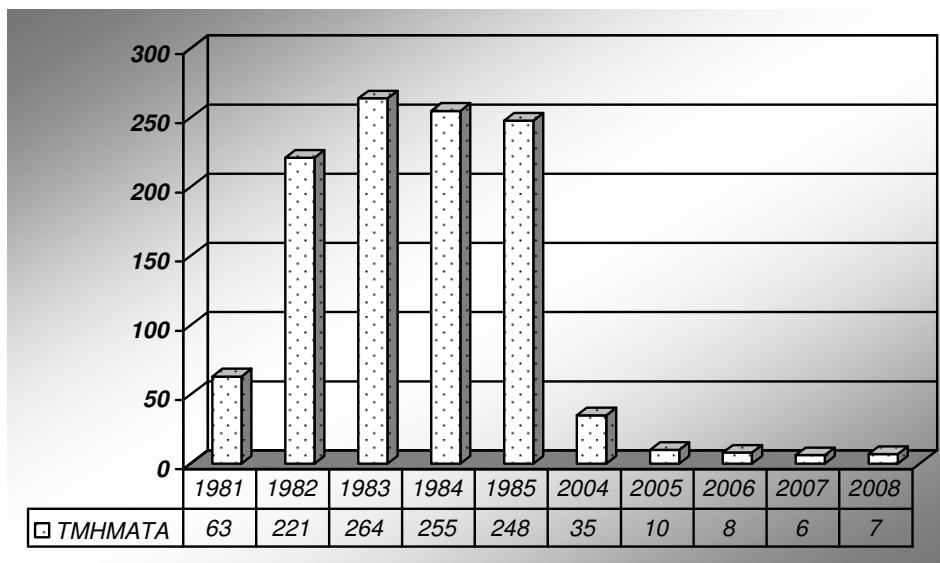
Τη δεύτερη περίοδο αντίθετα, τα τμήματα οικοτεχνίας έφτασαν σε ένα μέσο όρο 6% περίπου για την πενταετία, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό (22,8%) των τμημάτων, αφορούσε μαθήματα πληροφορικής. Αυτό θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο, αφού αντικατοπτρίζει την αλλαγή στις προτεραιότητες και τη φιλοσοφία του φορέα.

Ένα ακόμη αξιοσημείωτο εύρημα, είναι το ποσοστό των τμημάτων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, το οποίο ανέρχεται στα 15,2%, ξεπερνώντας κατά πολύ όλα τα άλλα αντικείμενα τα οποία κυμαίνονται από 1,5% ως 9%. Η εξέλιξη αυτή, σχετίζεται άμεσα με τις ανάγκες που προέκυψαν στην ελληνική κοινωνία από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 ήδη, όταν μετά την πτώση των

καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης, η Ελλάδα αποτέλεσε χώρα υποδοχής ενός ιδιαίτερα μεγάλου αριθμού παλιννοστούντων και οικονομικών μεταναστών.

Συνεχίζοντας τη σύγκρισή μας σε επίπεδο αριθμού τμημάτων μάθησης, όπως παρουσιάζονται στο Γράφημα III, τα αποτελέσματα είναι ιδιαίτερα απογοητευτικά.

ΓΡΑΦΗΜΑ III: Σύγκριση αριθμού τμημάτων ανά έτος.

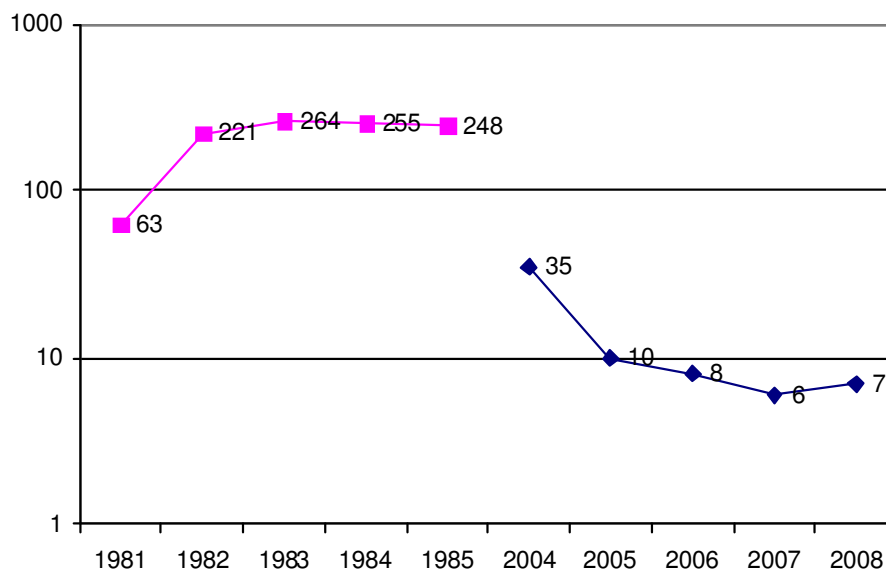

Το σύνολο των τμημάτων της Β' περιόδου, (2004-2008/66 Τμήματα), μόλις που καταφέρνει να φτάσει στο ίδιο επίπεδο με τη «χειρότερη» χρονιά της Α' Περιόδου (1981/63 Τμήματα).

Ο αριθμός των τμημάτων την Πρώτη Περίοδο κινείται σε επίπεδα πάνω από 50, και στις 4 από τις 5 χρονιές, πάνω από 200, διαμορφώνοντας ένα μέσο όρο 210 τμημάτων περίπου, ενώ τη Δεύτερη Περίοδο κινείται σε επίπεδα κάτω από 50, διαμορφώνοντας ένα μέσο όρο μόλις 13 τμήματα ανά έτος.

Σημαντικό είναι επίσης, όπως φαίνεται και στο Γράφημα IV, ότι ενώ την πρώτη περίοδο καταγράφεται μια αυξητική τάση στον αριθμό των τμημάτων, τη δεύτερη περίοδο η τάση είναι αρνητική.

ΓΡΑΦΗΜΑ IV: Σύγκριση των τάσεων υλοποίησης τμημάτων μάθησης των δύο περιόδων.

Η καμπύλη της πρώτης πενταετίας όχι μόνο βρίσκεται αρκετά ψηλά στον άξονα, αλλά παρουσιάζει και μια ανοδική ή/και σταθερή πορεία. Αντίθετα η καμπύλη της δεύτερης πενταετίας βρίσκεται πολύ χαμηλά, στο μεγαλύτερο μέρος της κάτω από το 10 και παρουσιάζει μια φθίνουσα τάση, με εξαίρεση το τελευταίο έτος που φαίνεται να ανακόπτεται αυτή η πορεία, όχι όμως θεαματικά.

Θεωρούμε, ότι βασική αιτία του ιδιαίτερα μικρού αριθμού των τμημάτων τη Β΄ περίοδο που μελετάμε, είναι η χαμηλή χρηματοδότηση σε συνδυασμό με το ότι η Λαϊκή Επιμόρφωση δεν αποτελεί σήμερα προτεραιότητα της Κυβερνητικής Πολιτικής. Η ίδρυση άλλων φορέων υλοποίησης εκπαιδευτικού έργου σε ενήλικες, δεν οδηγεί απαραίτητα στον περιορισμό των δραστηριοτήτων των ΝΕΛΕ. Όπως αναφέρθηκε άλλωστε και στην ενότητα 3.4 (ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ), οι ΝΕΛΕ θεωρητικά, έχουν τη δυνατότητα άντλησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων μέσα από 52 διαφορετικές επιλογές. Η αύξηση λοιπόν των φορέων δεν οδήγησε σε συρρίκνωση του εκπαιδευτικού θεματολογίου. Οδήγησε όμως στον κατακερματισμό των

κονδυλίων τα οποία προορίζονται για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, και στη διαφοροποίηση των προτεραιοτήτων.

Η διαφοροποίηση αυτή είχε ήδη ξεκινήσει από το 1985, όταν το ΠΑΣΟΚ στη δεύτερη θητεία του υιοθέτησε πολιτικές διαφορετικές από εκείνες της πρώτης θητείας ιδιαίτερα στην οικονομία αλλά και την εξωτερική πολιτική. Έτσι η ευρωπαϊκή προοπτική αποκτά τώρα κεντρική σημασία σε αντίθεση με την προηγούμενη τετραετία.

Τη δεκαετία του '90 οι εξελίξεις στο πολιτικό πεδίο της χώρας (εναλλαγή στη διακυβέρνηση της χώρας ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ και τη ΝΔ, παραίτηση για λόγους υγείας του ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ Ανδρέα Παπανδρέου, διαδοχή του από τον εκφραστή της εκσυγχρονιστικής φιλοευρωπαϊκής τάσης Κ. Σημίτη) οδηγούν την ελληνική κυβερνητική πολιτική σε έναν ξεκάθαρο ευρωπαϊκό προσανατολισμό, και κατά συνέπεια η στροφή της Εκπαίδευσης Ενηλίκων προς την επαγγελματική κατάρτιση και επανακατάρτιση φαίνεται πια ως μονόδρομος.

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι, η Λαϊκή Επιμόρφωση να φαντάζει σήμερα στην ελληνική πραγματικότητα σαν μια ξεπερασμένη αξία, σαν ένας θεσμός που υπολειτουργεί και προσπαθεί να επιβιώσει, διατηρώντας ελάχιστα δείγματα της λαμπρότητας και της ακμής του από μια άλλη εποχή.

Ένα άλλο στοιχείο που αξίζει να εστιάσουμε, είναι ότι αδράνησε εντελώς η Διεύρυνση των Τμημάτων Μάθησης την περίοδο 2004 – 2008, παρά το ότι η δεν καταργήθηκε ποτέ επίσημα με κάποια απόφαση. Η αξιολογία αυτή δραστηριότητα, η οποία ήταν τόσο σημαντική την περίοδο που η εκπαίδευση ενηλίκων, μέσω της Λαϊκής Επιμόρφωσης, θεωρείτο παράγοντας ποιοτικής αναβάθμισης του λαού, δεν βρήκε πρόσφορο έδαφος σε μια περίοδο που η εκπαίδευση ενηλίκων έχει περισσότερο τεχνοκρατικό και λιγότερο κοινωνικό χαρακτήρα.

Η Διεύρυνση των Τμημάτων Μάθησης, τη δεύτερη περίοδο που μελετάμε, δεν αδράνησε μόνο για τα τμήματα της Λαϊκής Επιμόρφωσης αλλά δεν εφαρμόστηκε γενικά ως πρακτική σε κανένα πρόγραμμα Εκπαίδευσης Ενηλίκων της Γ.Γ.Ε.Ε. Η μόνη εξαίρεση που θα μπορούσαμε να καταγράψουμε είναι μια προσπάθεια που έγινε από το ΙΔΕΚΕ την περίοδο 2006-2008 με το επιμορφωτικό πρόγραμμα «Εκπαίδευση και συμβουλευτική υποστήριξη των οικογενειών των τσιγγάνων, μουσουλμάνων, παλιννοστούντων και μεταναστών».

Το πρόγραμμα αυτό είχε διάρκεια 50 ώρες, από τις οποίες οι 25 ήταν αγωγή υγείας και οι άλλες 25, συμβουλευτική γονέων. Οι ώρες αυτές υλοποιούνταν ως «διεύρυνση» (χωρίς να αναφέρεται πουθενά ο όρος) στα τμήματα αλφαριθμητισμού των ΚΕΕ, τα οποία είχαν διάρκεια 100 ώρες. Το εγχείρημα αυτό, δεν είχε ιδιαίτερη επιτυχία στο νομό Αργολίδας (λειτουργήσε μόνο ένα τμήμα το 2008), διότι στην περίπτωση των μεταναστών, επικαλυπτόταν από το αυτόνομο πρόγραμμα του ίδιου φορέα «Εκμάθηση Ελληνικής Γλώσσας ως Δεύτερης σε Εργαζόμενους Μετανάστες», ενώ στην περίπτωση των τσιγγάνων, δεν βρήκε την ανάλογη ανταπόκριση. Αυτό οφείλεται ίσως στο ότι το θέμα της «διεύρυνσης» δε συνδέθηκε με κάποια τεχνική γνώση, αλλά με τον αλφαριθμητισμό, αντικείμενο που για τον τσιγγάνικο πληθυσμό δεν είναι στις άμεσες προτεραιότητές τους.

Στο επίπεδο των παράλληλων δραστηριοτήτων, έχουμε να καταγράψουμε τα εξής:

Η Λαϊκή Επιμόρφωση υπήρξε για αρκετά χρόνια ο κυριότερος, και σε κάποιες περιπτώσεις απομακρυσμένων χωριών, ο μοναδικός φορέας ενημέρωσης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να χρησιμοποιηθεί σε κάποιες περιπτώσεις, ιδιαίτερα την περίοδο της Δικτατορίας, για την ικανοποίηση προπαγανδιστικών σκοπών. Όμως και την περίοδο 1981-1985 που μελετάμε, φαίνεται ότι ήταν μια από τις βασικές προτεραιότητες του δικτύου. Αυτό με το πέρασμα των χρόνων ατόνησε, και σήμερα δεν υφίσταται ως δραστηριότητα της ΝΕΛΕ Αργολίδας.

Η εξέλιξη αυτή μπορεί να ερμηνευθεί με βάση δύο παράγοντες. Ο ένας είναι σίγουρα ο οικονομικός, αφού όπως έχει προαναφερθεί τα κονδύλια που δίνονται στη ΝΕΛΕ είναι πολύ μικρά και δεν επαρκούν ούτε για τη δημιουργία τμημάτων. Ο άλλος είναι κοινωνικός, και αφορά στην αναγκαιότητα πραγματοποίησης ενημερωτικών εκδηλώσεων. Σε μια εποχή που οι άνθρωποι κατακλύζονται από ενημέρωση, μέσω των ΜΜΕ και του Internet, η ανάγκη και η ζήτηση υλοποίησης επιμορφωτικών εκδηλώσεων είναι σαφώς μικρότερη.

Τη δεύτερη περίοδο που μελετάμε, παρατηρείται επίσης έλλειψη συμμετοχής της ΝΕΛΕ στα πολιτιστικά δρώμενα του τόπου. Ως αιτίες, θα μπορούσαν να καταγραφούν τόσο η ανάπτυξη άλλων φορέων και θεσμών στο νομό, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στο χώρο του πολιτισμού, όσο και ο περιορισμός των αρμοδιοτήτων του φορέα και η επακόλουθη οικονομική του δυσχέρεια, αν μάλιστα

αναλογιστούμε ότι ένας βασικός τρόπος εμπλοκής της ΝΕΛΕ στο πολιτιστικό γίνεσθαι την περίοδο 1981-1985, ήταν οι επιχορηγήσεις ατόμων και φορέων που προωθούσαν την πολιτιστική ανάπτυξη.

Επιχειρώντας μια ποιοτική προσέγγιση της δραστηριότητας του φορέα, μπορούμε να καταγράψουμε τα εξής:

Στην Αργολίδα , την περίοδο 1981-1985 αναπτύχθηκε μια ιδιαίτερη κινητικότητα στις παράλληλες δραστηριότητες ενώ δε συνέβη το ίδιο και με τη διεύρυνση, παρά το ότι ο συγκεκριμένος θεσμός ήταν μια από τις κυβερνητικές προτεραιότητες, αφού προωθούσε έμπρακτα τη σύνδεση της επαγγελματικής κατάρτισης με κοινωνικά ζητήματα και προβληματισμούς. Φαίνεται ότι η πρακτική εφαρμογή της Διεύρυνσης δεν ήταν ιδιαίτερα εύκολη σε αντίθεση με τις παράλληλες δραστηριότητες που στο μεγαλύτερο ποσοστό τους ήταν ομιλίες και προβολές ταινιών, εκδηλώσεις που όχι μόνο δεν απαιτούσαν ιδιαίτερη προσπάθεια, αλλά αναπαρήγαγαν και την τόσο οικία δασκαλοκεντρική μέθοδο διδασκαλίας των επιμορφωτών. Η διεύρυνση αντίθετα, απαιτούσε την υιοθέτηση διαφορετικών μεθόδων διδασκαλίας. Αυτό σαφώς δεν ήταν εύκολο να πραγματοποιηθεί από τη μια μέρα στην άλλη, αφού προϋπόθετε μια γενικότερη αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών από την πλευρά των εκπαιδευτών.

Στα πλαίσια της προσπάθειας για αυτή την αλλαγή, την περίοδο 1981-1985 δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην επιμόρφωση των επιμορφωτών. Έτσι τόσο σε πανελλαδικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, αναπτύχθηκε μια ιδιαίτερη δραστηριοποίηση γύρω από την οργάνωση σεμιναρίων.

Σήμερα αντίθετα, δεν προσφέρεται κανένα σενάριο επιμόρφωσης στους εκπαιδευτές των προγραμμάτων της ΝΕΛΕ. Αυτό είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτο διότι έρχεται σε αντίθεση με την πολιτική που ακολουθεί το ΙΔΕΚΕ, φορέας που όπως και οι ΝΕΛΕ εποπτεύεται από τη ΓΤΕΕ, και ο οποίος υποχρεώνει τους επιλεγμένους εκπαιδευτές του σε παρακολούθηση σεμιναρίων. Εδώ αξίζει να σημειώσουμε και μια άλλη σημαντική διαφορά των δύο φορέων, η οποία αφορά στην πολιτική επιλογής των εκπαιδευτών. Έτσι ενώ για τα προγράμματα του ΙΔΕΚΕ προκηρύσσονται θέσεις σε εθνικό επίπεδο και ισχύει συγκεκριμένη μοριοδότηση προσόντων, για τα προγράμματα των ΝΕΛΕ οι επιλογές γίνονται από τις συγκεκριμένες Επιτροπές, χωρίς προκαθορισμένα κριτήρια, ευνοώντας έτσι τις πελατειακές σχέσεις.

Από την επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας δημιουργείται ένας ιδιαίτερος προβληματισμός και μια ανησυχία για την εξέλιξη του θεσμού τα επόμενα χρόνια. Ένας θεσμός που στήριξε τις επιμορφωτικές ανάγκες των ελλήνων πολιτών για πάνω από 150 χρόνια, και που αποτέλεσε πεδίο πνευματικής και πολιτιστικής δράσης για χιλιάδες ανθρώπους, κινδυνεύει σήμερα να περιθωριοποιηθεί και να καταστεί παρελθόν για το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας.

Είναι λογικό βέβαια σε μια παγκοσμιοποιημένη κοινωνία να υπάρχουν διαφορετικές προτεραιότητες. Αυτό όμως σε σημαίνει ότι θα πρέπει να εγκαταλείψουμε τελείως την προσπάθεια για μια επιμόρφωση με κοινωνικό πρόσωπο. Σε μια εποχή που οι αξίες αμφισβητούνται, που η προώθηση της υποκουλτούρας μέσω των ΜΜΕ είναι μια καθημερινή πραγματικότητα, η Λαϊκή Επιμόρφωση θα μπορούσε ίσως να παίξει το ρόλο του διαμορφωτή μιας νέας κοινωνικής κουλτούρας βασισμένη σε αξίες όπως ο πολιτισμός και η τέχνη. Σε μια εποχή μοναξιάς και απομόνωσης, ίσως θα έπρεπε να ανακαλύψουμε από την αρχή την αξία της λαϊκής συμμετοχής, της ομαδικότητας, της διαχείρισης του ελεύθερου χρόνου και της δημιουργικότητας.

Προκειμένου να γίνει περισσότερο κατανοητή η αναγκαιότητα για μια τέτοια πρωτοβουλία, θα ήταν ίσως ενδιαφέρον κάποιοι άλλοι μελετητές να καταγράψουν και να αξιολογήσουν την επιρροή που άσκησαν τα τμήματα της Λαϊκής Επιμόρφωσης της δεκαετίας του '80 σε άτομα και ομάδες, και πώς επηρέασαν στάσεις και συμπεριφορές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βεργίδης, Δ. (1989), Λαϊκή Επιμόρφωση. Λήμμα στην Παιδαγωγική- Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια – Λεξικό. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Βεργίδης, Δ. (1999), Κοινωνικός και οικονομικός ρόλος της εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα, στο Δ. Βεργίδης, Κ. Abrahamsson, Μ. Davis & R. Fay *Εκπαίδευση ενηλίκων: Κοινωνική και οικονομική λειτουργία*, Πάτρα, Ε.Α.Π.
- Βεργίδης, Δ. (2004), Η εκπαίδευση ενηλίκων στην Ελλάδα: επιτεύγματα και δυσλειτουργίες. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων: [http:// www.adulteduc.gr](http://www.adulteduc.gr) (20/1/2005).
- Βεργίδης, Δ. (2005), Η εκπαίδευση ενηλίκων στην Ελλάδα, στο *Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων. 1^ο Συνέδριο 2004*, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Βούλγαρης, Γ. (2008), *Η Ελλάδα από τη Μεταπολίτευση στην παγκοσμιοποίηση*, Αθήνα, Πόλις.
- Γ.Γ.Λ.Ε., (1989), *ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ «ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ»* Αθήνα Σεπτέμβριος – Οκτώβριος 1989, Αθήνα, Υπουργείο Πολιτισμού – ΓΓΛΕ.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1995), *WHITE PAPER ON EDUCATION AND TRAINING TEACHING AND LEARNING TOWARDS THE LEARNING SOCIETY*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com95_590_en.pdf (15/3/2009).
- Ευστράτογλου, Α. (1999), *Οικονομικές και Κοινωνικές Διαστάσεις του Αναλφαβητισμού στην Ελλάδα*, Αθήνα, Τυπωθήτω.
- Καζάκος, Π. (2005), Μεταρρυθμίσεις παντού: στο κράτος, στην αγορά, στην κοινωνία των πολιτών, στο Θ. Πελαγίδης (επιμ.), *Η Εμπλοκή των μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα*, Αθήνα, Παπαζήση.
- Καραλής, Θ. (2002), *Η εξέλιξη του Δικτύου της Λαϊκής Επιμόρφωσης κατά την περίοδο 1989-1999*, Διδακτορική Διατριβή, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων: [http:// www.adulteduc.gr](http://www.adulteduc.gr) (15/12/2008).

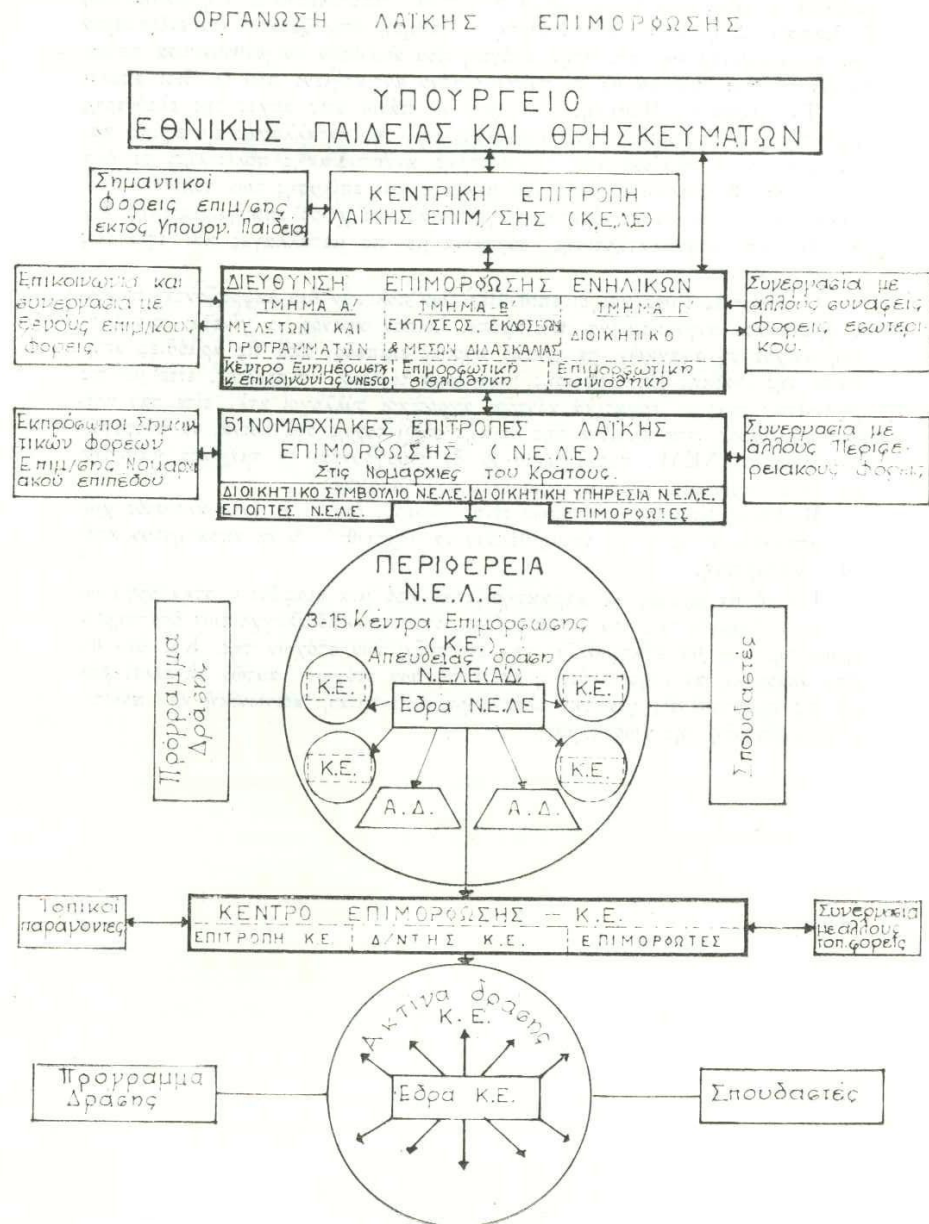
- Καραλής, Θ. (2003), Η εκπαίδευση ενηλίκων στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων: [http:// www.adulteduc.gr](http://www.adulteduc.gr) (20/11/2008).
- Καραλής, Θ. & Βεργίδης, Δ. (2003), Λαϊκή επιμόρφωση και αποκέντρωση. Στα πρακτικά (ηλεκτρονική μορφή) του 2^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου: Η Παιδεία στην αυγή του 21^{ου} αιώνα. Ιστορικό Συγκριτικές προσεγγίσεις, Πάτρα, Πανεπιστήμιο Πατρών - Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης.
- Κεχαγιόπουλος, Π. (1980), στο Γ. Παπαδάκης (επιμ.), *Προγράμματα Μετεκπαιδύσεως Στελεχών Λαϊκής Επιμορφώσεως έτους 1980*, Αθήνα, ΥΠ.Ε.Π.Θ., Διεύθυνση Επιμορφώσεως Ενηλίκων.
- Κεχαγιόπουλος, Π. (1981), *Εξελίξεις στη δια βίου εκπαίδευση*, Αθήνα, ΥΠ.Ε.Π.Θ.
- Κόκκος, Α. (1983), Οι νέοι στόχοι της Λαϊκής Επιμόρφωσης: Περιεχόμενο προγραμμάτων και παιδαγωγική, *Αυτομόρφωση*, τ. 1, Αθήνα, Κέντρο Μελετών και Αυτομόρφωσης.
- Κόκκος, Α. (1987), *Μελέτη για τη σύσταση Σχολής Στελεχών Λαϊκής Επιμόρφωσης*. Αθήνα.
- Κόκκος, Α. (2002), Η Εκπαίδευση Ενηλίκων στην Ευρώπη και στην Ελλάδα: προσδιορισμός του πεδίου, τάσεις, πολιτικές, στο Α. Κόκκος (επιμ.), *Διεθνής Συνδιάσκεψη για την εκπαίδευση ενηλίκων*, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Κόκκος, Α. (2004), Οι κοινωνικές διαθέσεις απέναντι στην τυπική εκπαίδευση και την εκπαίδευση ενηλίκων: η περίπτωση της Ελλάδας. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων: [http:// www.adulteduc.gr](http://www.adulteduc.gr) (20/1/2005).
- Κόκκος, Α. (2005), *Εκπαίδευση Ενηλίκων Ανιχνεύοντας το πεδίο*, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Κόκκος, Α. (2008), Η εκπαίδευση ενηλίκων στην Ελλάδα. Εισήγηση για την 11η Διεθνή Συνδιάσκεψη με θέμα “Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση στις Βαλκανικές χώρες”, Ικόνιο, 23-27 Οκτωβρίου 2008. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων: [http:// www.adulteduc.gr](http://www.adulteduc.gr) (15/12/2008).

- Κόκκος, Α. (2009), Η ιδιαιτερότητα και ο σκοπός της Εκπαίδευσης Ενηλίκων σύμφωνα με τη θεωρία του Jack Mezirow για τη Μετασχηματίζουσα Μάθηση. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων: <http://www.adulteduc.gr> (15/4/2009).
- Κωλέττας, Σ. (1980), *Λαϊκή επιμόρφωση και αναλφαβητισμός στην Ελλάδα*, Αθήνα, Ορόσημο.
- Λιντζέρης, Π. (2007), *Η σημασία του κριτικού στοχασμού και του ορθολογικού διαλόγου στη θεωρία του Jack Mezirow για τη μετασχηματίζουσα μάθηση*, Αθήνα, Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Μακρής, Β. (1983), Παιδαγωγική των ενηλίκων και Λαϊκή Επιμόρφωση, στο *Λαϊκή Επιμόρφωση. Α. Θεσμός-νέο πνεύμα-καινούργιοι στόχοι-νέα παιδαγωγική. Β. Λαϊκή επιμόρφωση-κοινωνικά ζητήματα-νέοι αναπτυξιακοί θεσμοί. Εισηγήσεις από το σεμινάριο Κύμης-Εύβοιας Καλοκαίρι 1983*. Ν.Ε.Λ.Ε – Σ.Λ.Ε Εύβοιας.
- Παπαϊωάννου, Σ. (1986), Λαϊκή Επιμόρφωση και κοινωνικός μετασχηματισμός. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, τ.62.
- Παπανδρέου, Γ. (1982), Λαϊκή Επιμόρφωση, στο *Λαϊκή Επιμόρφωση: Διεθνείς εμπειρίες και ελληνικές προοπτικές. Πρακτικά του σεμιναρίου*, Αθήνα, Κέντρο Μελετών και Αυτομόρφωσης.
- Παπανδρέου, Γ. (1984), Λαϊκή Επιμόρφωση: Σύγχρονες εξελίξεις, Εισήγηση στη σύσκεψη με θέμα: «Λαϊκή Επιμόρφωση και Κοινωνική Εργασία», *Εκλογή θεμάτων κοινωνικής πρόνοιας*, τ. 64, 72.
- Πεσμαζόγλου, Σ. (1987), *Εκπαίδευση και Ανάπτυξη στην Ελλάδα, 1948-1985: Το ασύμπτωτο μιας σχέσης*, Αθήνα, Θεμέλιο.
- Πετσάλνικος, Φ. (1985), Ο θεσμός της Λαϊκής Επιμόρφωσης στην Ελλάδα, στο *Λαϊκή Επιμόρφωση και Μετανάστες. Πανελλήνια Συνδιάσκεψη, Θεσ/νίκη 17-21 Οκτώβρη 1984*, Αθήνα, Κέντρο Μελετών και Αυτομόρφωσης.
- Τσαούσης, Δ. (1989), *Χρηστικό λεξικό κοινωνιολογίας*, Αθήνα, Gutenberg.
- Φίλιας, Β. (Επιμ.) (2005), *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*, Αθήνα, Gutenberg.
- Φουρρέ, Β. (1966), στο Π. Φουρρέ, Κ. Θεοδοσοπούλου, *Η εκπαίδευση ενηλίκων στην Ελλάδα*, Αθήνα, ΟΕΔΒ.

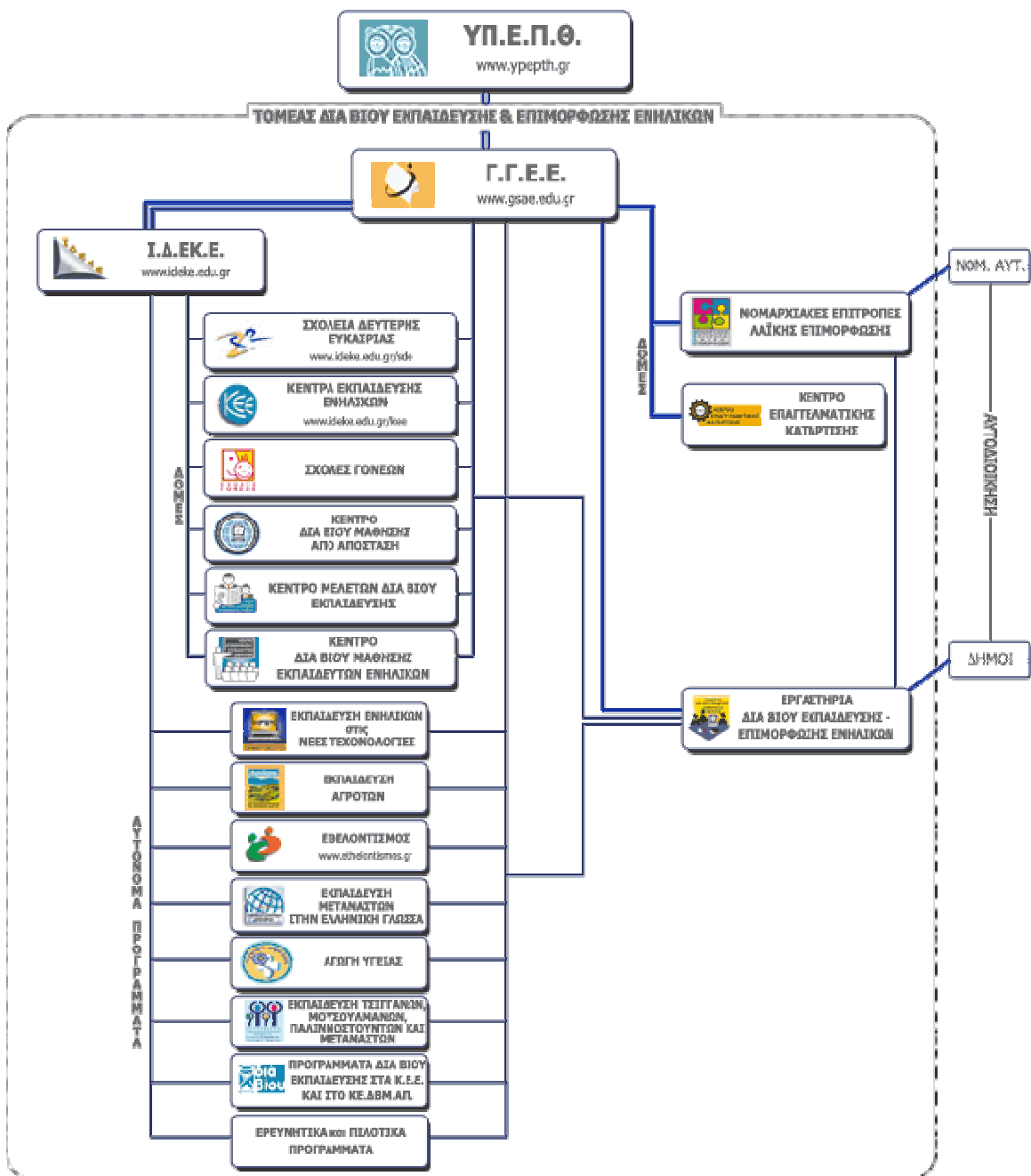
- Bell, J. (1997), *Μεθοδολογικός σχεδιασμός παιδαγωγικής και κοινωνικής έρευνας*, Αθήνα, Gutenberg.
- Cohen, L. & Manion, L. (1994), *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Cross-Durrant, A. (2007α), Ο Basil Yeaxlee και οι απαρχές της δια βίου εκπαίδευσης, στο P. Jarvis (επιμ.) *Οι θεμελιωτές της εκπαίδευσης ενηλίκων*, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Cross-Durrant, A. (2007β), Ο John Dewey και η δια βίου εκπαίδευση, στο P. Jarvis (επιμ.) *Οι θεμελιωτές της εκπαίδευσης ενηλίκων*, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Delors, J. (1995), *LEARNING: THE TREASURE WITHIN*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Unesco: <http://www.unesco.org/delors> (17/3/2009).
- Foley, G. (1998), Clearing the theoretical ground: Elements in a theory of popular education. *International Review of Education*, τ.44.
- Jarvis, P. (2005), Εκπαίδευση ενηλίκων: Προσωρινό φαινόμενο ή μόνιμη πραγματικότητα; στο *Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων. 1^ο Συνέδριο (2004)*, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Jarvis, P. (2007), Εκπαίδευση ενηλίκων-Ένα ιδεώδες για τη νεωτερικότητα; στο: P. Jarvis (επιμ.) *Οι θεμελιωτές της εκπαίδευσης ενηλίκων*, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Rogers, A. (1999), *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Rogers, A. (2001), Ενήλικοι εκπαιδευόμενοι: χαρακτηριστικά, ανάγκες, τρόποι μάθησης, στο Α. Κόκκος (επιμ.), *Διεθνής Συνδιάσκεψη για την εκπαίδευση ενηλίκων*, Αθήνα, Μεταίχμιο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: Οργάνωση Λαϊκής Επιμόρφωσης (1981)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: Διάρθρωση του τομέα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (2008)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Δομές Γ.Γ.Ε.Ε – Σύνολο χώρας

Δομές Γ.Γ.Ε.Ε. - Σύνολο Χώρας
 Εκπαιδευθέντες κατά τις Εκπαιδευτικές Περιόδους 2000-2001 έως 2006-2007 και Διαθέσιμες Θέσεις Εκπαίδευσης για την Εκπαιδευτική Περίοδο 2007-2008

Δομές	Εκπαιδευτική Περίοδος				Σύνολο [2000-2004]	Εκπαιδευτική Περίοδος				Σύνολο [2004-2008]	Σύνολο [2000-2008]
	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004		2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008 *		
Σχολεία Δευτερης Εκκαριας (Σ.Δ.Ε.)	36	235	439	1.119	1.829	3.146	3.361	3.849	12.581	14.410	
Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε.)				10.507	10.507	69.531	72.176	86.840	253.345	263.852	
Κέντρο Εκπαίδευσης-Επιμόρφωσης Ενηλίκων από Αποάσση "Αρχιμήδης"				0	0		788	1.738	2.526	2.526	
Σχολές Γονέων (Σ.Γ.)				4.514	4.514	16.323	11.618	11.954	45.542	50.056	
Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης (Ν.Ε.Λ.Ε.)	40.665	30.371	34.985	34.618	140.639	24.281	21.181	22.518	100.657	241.296	
Κέντρο Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών Ενηλίκων - "Πλάτων"				0	0			2.100	2.100	2.100	
Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ.)				15	15	305	0	0	305	320	
Σύνολο Εκπαιδευθέντων μέσω των Δομών	40.701	30.606	35.424	50.773	157.504	113.586	109.124	128.999	417.056	574.560	
Ποσοστό (%) ως προς τον Πληθυσμό-Στόχο	0.6%	0.4%	0.5%	0.7%	0.9%	1.5%	1.5%	1.8%			
Πληθυσμός-Στόχος: Πολίτες Ηλικίας 18-67 ετών	7.361.535										

Πηγή: Γ.Γ.Ε.Ε. (Επιμέλεια: Γραφείο Γ.Γ.) Σημείωση *: Τα στοιχεία αποτυπώνουν διαθέσιμες θέσεις για εκπαίδευση μέχρι τον Ιούνιο του 2008 [Χρηματοδότηση Γ.Κ.Π.Σ.]

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Αυτόνομα Προγράμματα Γ.Γ.Ε.Ε – Σύνολο χώρας

Αυτόνομα Προγράμματα Γ.Γ.Ε.Ε. - Σύνολο Χώρας

Εκπαιδευθέντες κατά τις Εκπαιδευτικές Περιόδους 2000-2001 έως 2006-2007 και Διαθέσιμες Θέσεις Εκπαίδευσης για την Εκπαιδευτική Περίοδο 2007-2008

Αυτόνομα Προγράμματα	Εκπαιδευτική Περίοδος				Σύνολο (2000-2004)	Εκπαιδευτική Περίοδος				Σύνολο (2004-2008)	Σύνολο (2000-2008)			
	2000-2001		2002-2003			2003-2004		2004-2005				2005-2006		2007-2008 *
	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005		2005-2006	2006-2007	2007-2008 *						
Εκπαίδευση Ενηλίκων στις Νέες Τεχνολογίες ("ΗΡΩΝ")				0	46.718	34.647	27.031				108.396	108.396		
Εκπαίδευση Αγροτών ("ΗΣΙΟΔΟΣ")				0	6.668	4.907	2.865				14.440	14.440		
Διαχείριση Κινδύνων και Κρίσεων (Εβελοντισμός)		120	240	360	783	578	550				2.790	3.150		
Εκπαίδευση των μεταναστών στην ελληνική γλώσσα, την ιστορία και τον πολιτισμό				0	1.998	5.178	4.650				13.263	13.263		
Εκπαίδευση και συμβουλευτική υποστήριξη ειδικών ομάδων πληθυσμού				0			1.920				3.030	3.030		
Αγωγή Υγείας - Σεξουαλικώς Μεταδιδόμενα Νοσήματα - AIDS				0	40.875	54.376	90.000				195.251	195.251		
Σύνολο Εκπαιδευθέντων μέσω των Αυτόνομων Προγραμμάτων ⁽¹⁾	0	120	240	360	56.167	46.420	37.016				141.919	142.279		
Σύνολο Εκπαιδευθέντων μέσω των Αυτόνομων Προγραμμάτων ⁽²⁾	0	0	240	360	97.042	100.796	127.016				337.170	337.530		
Ποσοστό (%) ως προς τον Πληθυσμό-Στόχο ⁽¹⁾	0.0%	0.0%	0.002%	0.003%	0.8%	0.6%	0.5%							
Ποσοστό (%) ως προς τον Πληθυσμό-Στόχο ⁽²⁾	0.0%	0.0%	0.002%	0.003%	1.3%	1.4%	1.7%							
Πληθυσμός-Στόχος: Πολίτες Ηλικίας 18-67 ετών	7.361.535													

Πηγή: Γ.Γ.Ε.Ε. (Επιμέλεια: Γραφείο Γ.Γ.)